



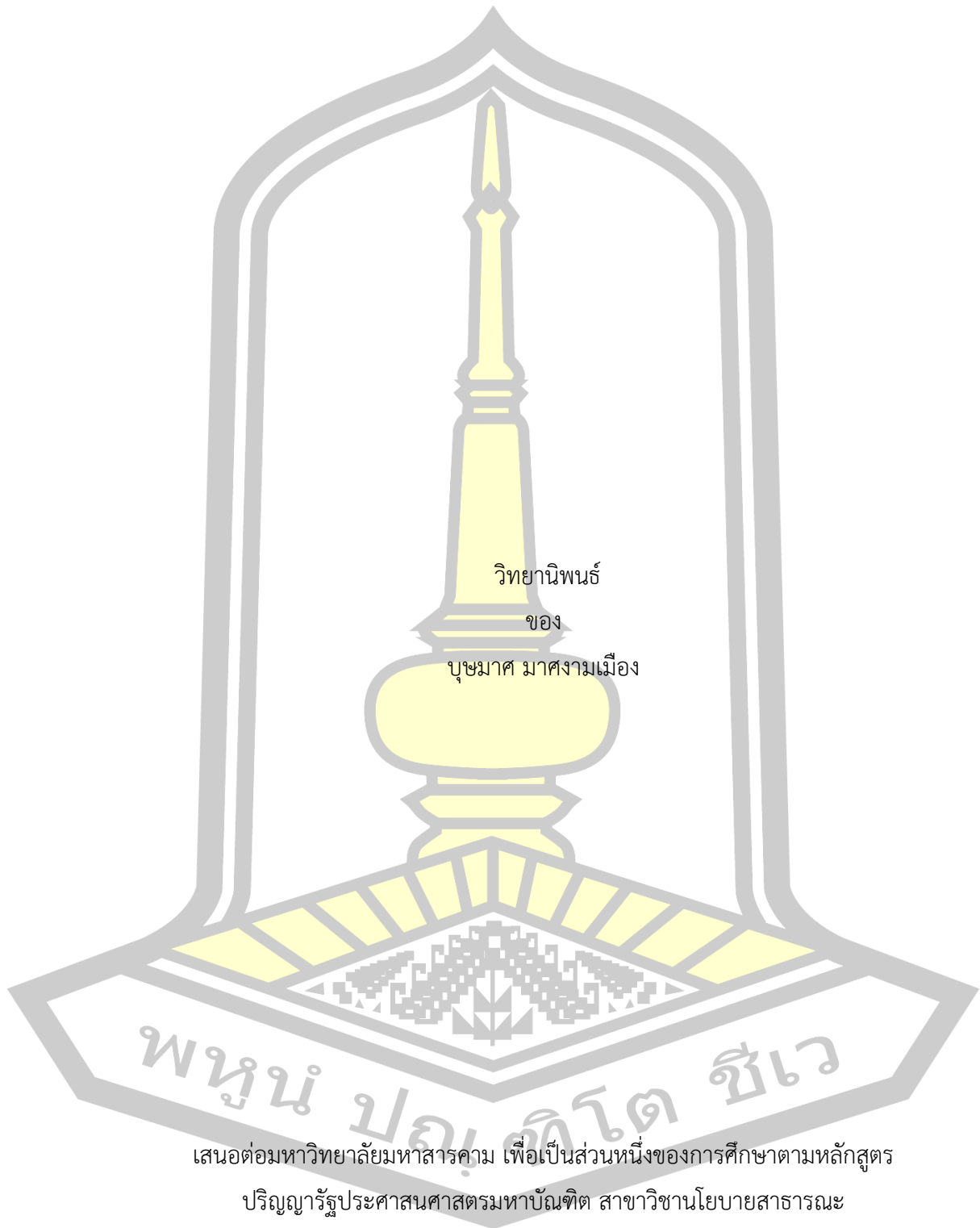
ความผูกพันต่อชุมชนในบริบทแบบชนบทกึ่งเมือง : กรณีศึกษาชุมชนบ้านท่าตูม จังหวัดมหาสารคาม

วิทยานิพนธ์  
ของ  
บุษมาศ มาศงามเมือง

เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร  
ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ  
ตุลาคม 2562

สงวนลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ความผูกพันต่อชุมชนในบริบทแบบชนบทกึ่งเมือง : กรณีศึกษาชุมชนบ้านท่าตูม จังหวัดมหาสารคาม



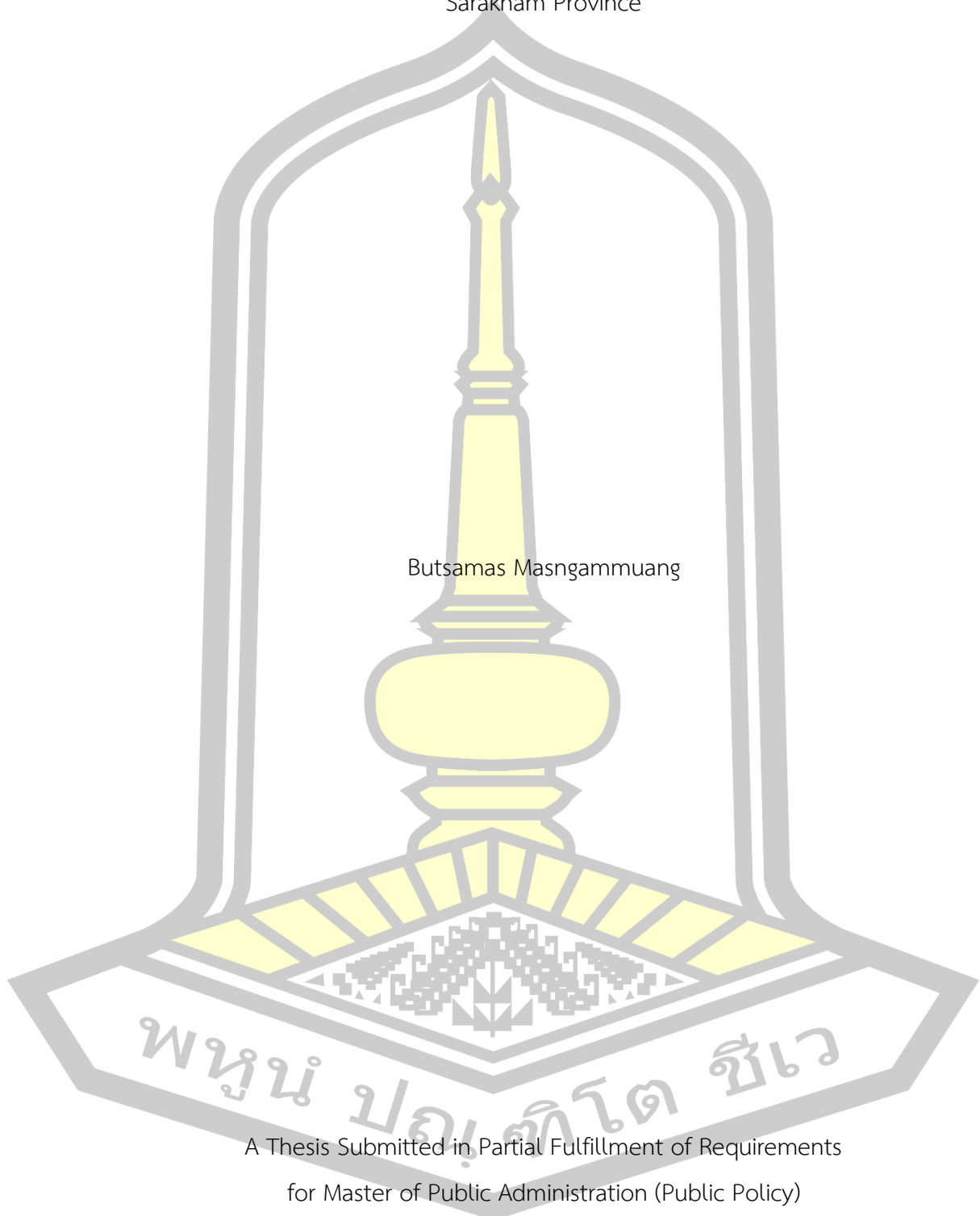
เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ

ตุลาคม 2562

สงวนลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

The Community Attachment in Peri-urban Context : The Case of Tha Tum, Maha  
Sarakhm Province



Butsamas Masngammuang

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of Requirements  
for Master of Public Administration (Public Policy)

October 2019

Copyright of Mahasarakham University



คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณาวิทยานิพนธ์ของนางสาวบุษมาศ มาศงามเมือง แล้วเห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(ผศ. ดร. ปิยะพงษ์ บุชบงก์ )

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(อ. ดร. พบสุข ชำชอง )

กรรมการ

(ผศ. ดร. อลงกรณ์ อรรคแสง )

กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก

(อ. ดร. ทักษวัฒน์ เหล่าสุวรรณ )

มหาวิทยาลัยอนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

(ผศ. เขิงชาญ จงสมชัย )

คณบดีวิทยาลัยการเมืองการปกครอง

(ผศ. ดร. กริสน์ ชัยมูล )

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

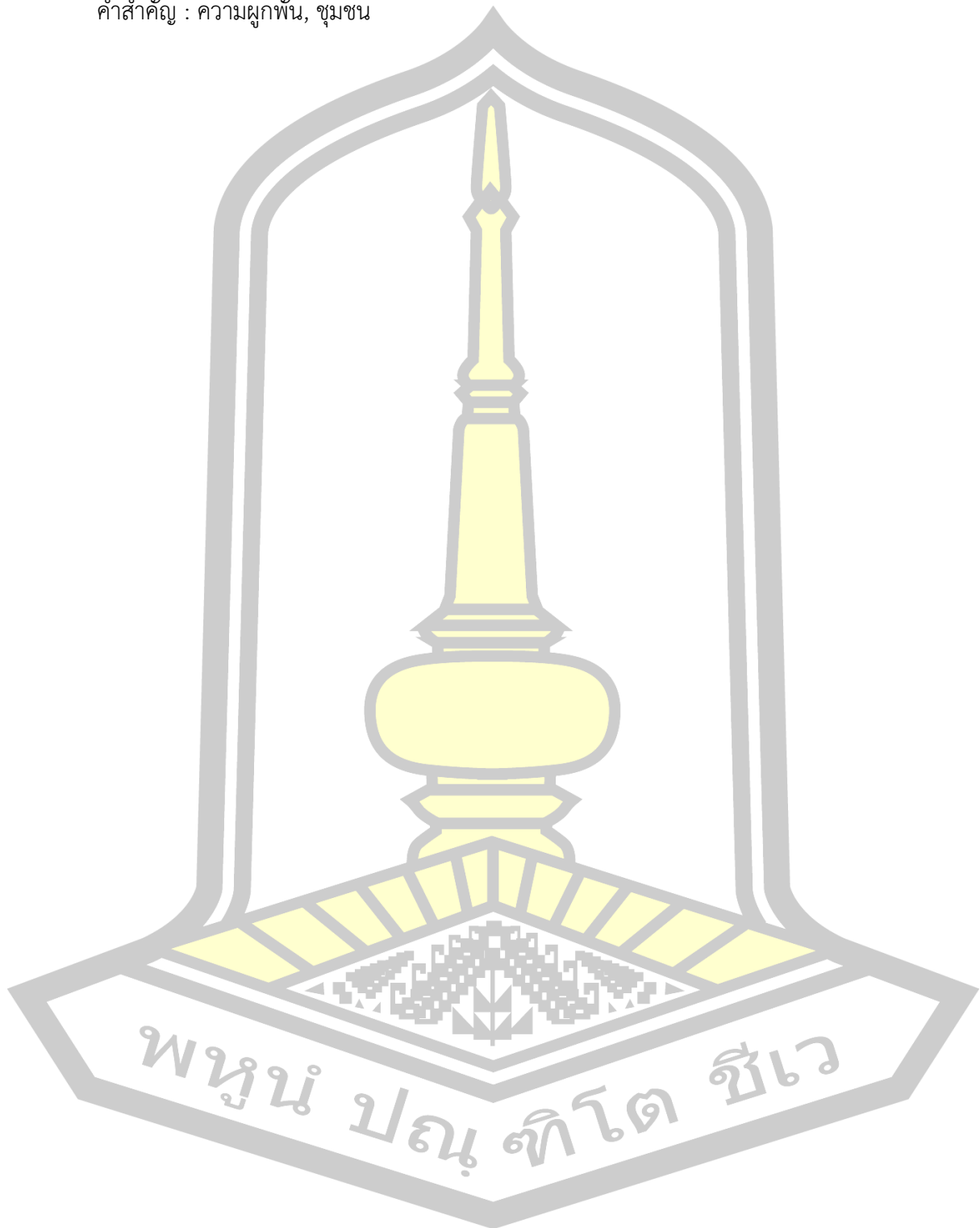
พหุบัณฑิต

ชื่อเรื่อง	ความผูกพันต่อชุมชนในบริบทแบบชนบทกึ่งเมือง : กรณีศึกษาชุมชนบ้านท่าตูม จังหวัดมหาสารคาม		
ผู้วิจัย	บุษมาศ มาศงามเมือง		
อาจารย์ที่ปรึกษา	อาจารย์ ดร. พบสุข ชำชอง		
ปริญญา	รัฐประศาสนศาสตร์	สาขาวิชา	นโยบายสาธารณะ
	มหาบัณฑิต		
มหาวิทยาลัย	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม	ปีที่พิมพ์	2562

### บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาความผูกพันต่อชุมชนของประชาชนในมิติต่างๆ และเพื่อศึกษาความผูกพันต่อชุมชนที่ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่น โดยมีชุมชนบ้านท่าตูม จังหวัดมหาสารคามเป็นกรณีศึกษาในการเก็บรวบรวมข้อมูลใช้การวิจัยเอกสาร การสังเกตการณ์ และการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือประชาชนบ้านท่าตูมจำนวน 100 คน ในการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้แนวทางการวิเคราะห์แบบแก่นเนื้อหาสาระสำคัญ ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนบ้านท่าตูมมีความผูกพันต่อชุมชนบ้านท่าตูมในมิติต่างๆ ได้แก่ 1. ด้านสถานที่ หมายถึงแม่บ้านท่าตูมจะมีใช้ชุมชนเขตเมืองแต่เป็นชานเมืองของเมืองมหาสารคาม ทำให้การคมนาคมสะดวกโดยไม่จำเป็นต้องย้ายถิ่นฐานเข้าไปอยู่ในเขตเมือง 2. ด้านความรู้สึกรักชุมชน ประชาชนส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในชุมชนตั้งแต่เกิด ทำให้มีความผูกพันกับคนในชุมชนเสมือนเป็นครอบครัวเดียวกัน 3. ด้านความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน บ้านท่าตูมเป็นชุมชนที่มีประเพณีประจำท้องถิ่น คือ ประเพณีนมัสการหลวงปู่ถาวร แห่งเรือยาวไหลเรือไฟ การร่วมสืบทอดประเพณีดังกล่าวของคนในชุมชนสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชนให้กับคนในชุมชน 4. ด้านหน้าที่การทำงานประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม คือ การทำนา ซึ่งเป็นอาชีพดั้งเดิมของคนในชุมชนจึงทำให้ไม่อยากละทิ้งชุมชนไป 5. ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม แม่บ้านท่าตูมจะกลายเป็นชุมชนกึ่งเมืองแต่ความสัมพันธ์แบบเครือญาติและการร่วมกลุ่มยังคงอยู่ซึ่งเป็นสิ่งทำให้คนในชุมชนผูกพันกับชุมชน นอกจากนี้ผลการศึกษาพบว่า ความผูกพันต่อชุมชนของประชาชนบ้านท่าตูมส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นในหลายด้าน อาทิ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน และการร่วมกันกำหนดทิศทางการพัฒนาของชุมชน ซึ่งนำไปสู่การกำหนดแนวทางการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ : ความผูกพัน, ชุมชน



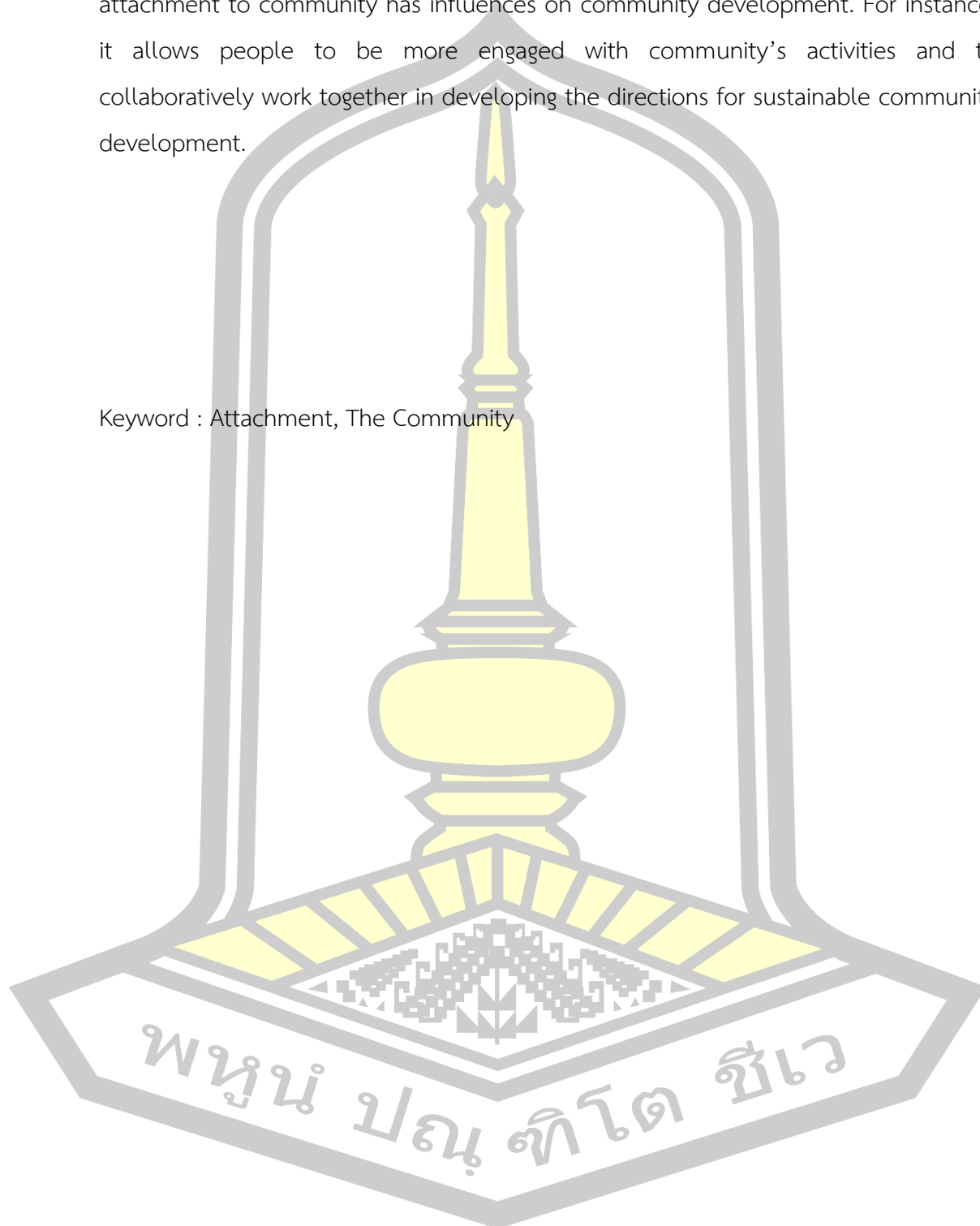
<b>TITLE</b>	The Community Attachment in Peri-urban Context : The Case of Tha Tum, Maha Sarakham Province		
<b>AUTHOR</b>	Butsamas Masngammuang		
<b>ADVISORS</b>	Pobsook Chamchong , Ph.D.		
<b>DEGREE</b>	Master of Public Administration	<b>MAJOR</b>	Public Policy
<b>UNIVERSITY</b>	Maharakham University	<b>YEAR</b>	2019

### ABSTRACT

This research aims to study residents' attachment to community in various dimensions. Also it aims to examine the influences of community attachment on community development. Tha Tum community, MahaSarakham province was selected as a case study. Documentary research, in-depth interviews were conducted to collect data. Key informants were 100 residents of Tha Tum. A thematic analysis was employed to analyse data. Findings show that Tha Tum residents' attachment to community can be conceptualized in various dimensions: (1) Place: although Tha Tum is not recognized as an urban area but it is a suburb of MuangMahaSarakham. Hence, Tha Tum residents have a convenient transportation without relocating to the urban area (2) Sense of belonging: living in this community since they were born, most of the residents get engagement with this community. They perceive the community as a big family (3) Identity of the community: Tha Tum has his own local tradition called "The worship to LuangPhuThaworn, Khanng Rue Yaw (boat racing) and Lai Rue Fai (The lighting boat flowing). Working together to inherit these traditions allows the residents to build sense of ownership of this community (4) Career: most of the people are farmers, particularly a rice farmer, which is a tradition career of Tha Tum. Hence they would like to preserve this career by being a rice farmer in their community rather than leaving this area (5) Social relationship: although Tha Tum seems to be more urbanized, the sense of family relationship among community members and the sense of group are still there, which create

community attachment. Moreover, findings show that Tha Tum residents' attachment to community has influences on community development. For instance, it allows people to be more engaged with community's activities and to collaboratively work together in developing the directions for sustainable community development.

Keyword : Attachment, The Community





## กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ได้ด้วยความรู้และความช่วยเหลืออย่างสูงยิ่งจาก อาจารย์ ดร.พบสุข ชำของ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ซึ่งกรุณาให้ความรู้ คำแนะนำ คำปรึกษา และตรวจทานแก้ไข ในข้อบกพร่องต่างๆจนวิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จสมบูรณ์ ผู้ศึกษาขอกราบ ขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้ ขอขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิยะพงษ์ บุษบงก์ ประธาน กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อลงกรณ์ อรรคแสง กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ และ อาจารย์ ดร.ทัชชวัฒน์ เหล่าสุวรรณ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ช่วยให้คำแนะนำเป็นอย่างดี ตลอดมา

ขอขอบพระคุณผู้ให้สัมภาษณ์ประชาชนและผู้นำชุมชนบ้านท่าตูม อำเภอเมือง จังหวัด มหาสารคาม ที่ให้ความร่วมมือในการให้สัมภาษณ์ในครั้งนี้

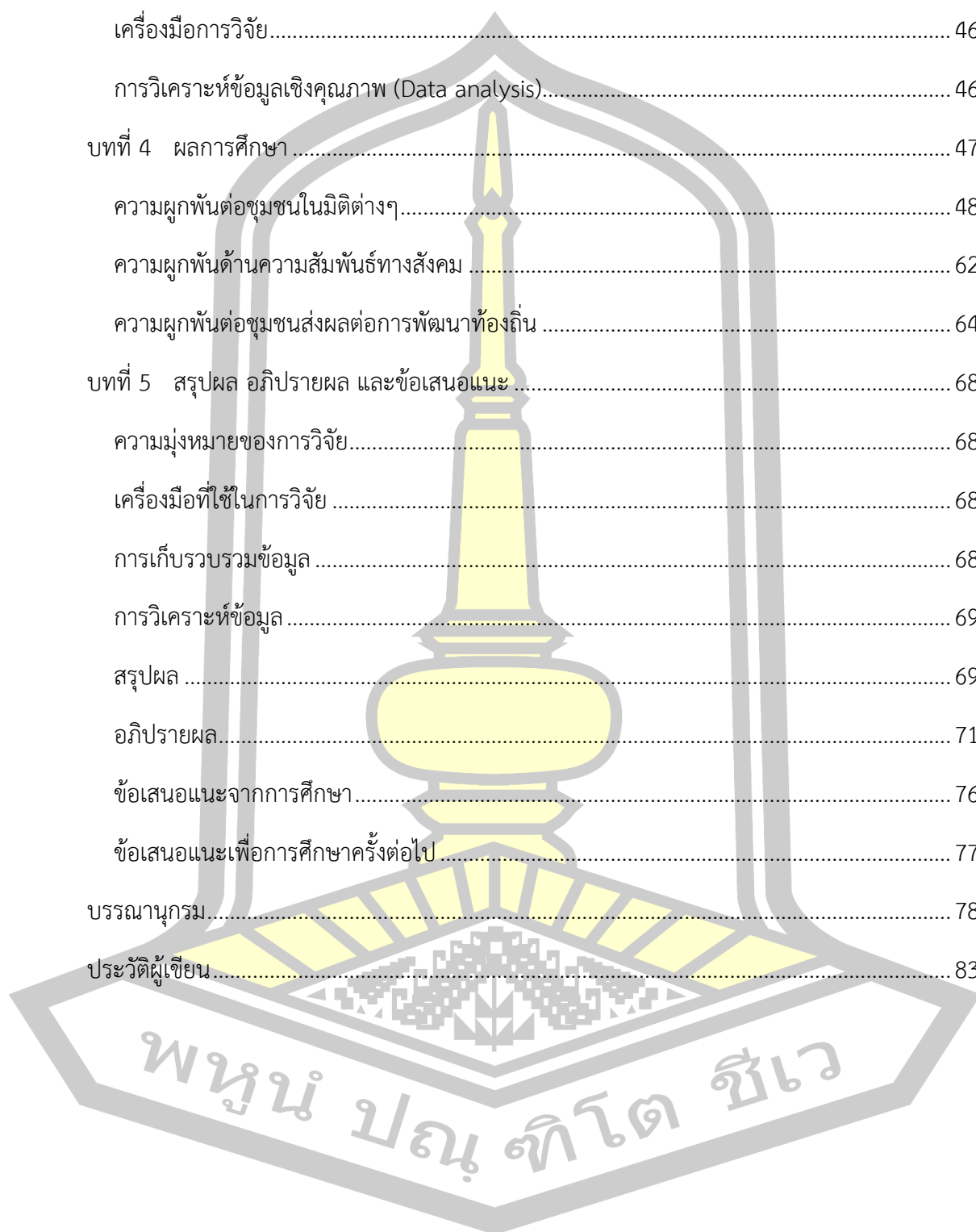
บุษมาศ มาศงามเมือง



## สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ฉ
กิตติกรรมประกาศ.....	ช
สารบัญ.....	ฌ
สารบัญภาพประกอบ.....	ฉ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ที่มาและความสำคัญ.....	1
ความมุ่งหมายของการศึกษา.....	3
ขอบเขตการศึกษา.....	3
ประโยชน์ที่ได้รับ.....	4
กรอบการวิเคราะห์ในการวิจัย (Analytical Framework).....	4
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	6
แนวความคิดที่เกี่ยวกับความผูกพันต่อชุมชน.....	6
แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อชุมชน.....	11
แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม.....	17
แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน.....	23
แนวคิดเกี่ยวกับชุมชน.....	32
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	37
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	44
การคัดเลือกกรณีศึกษา(case study)และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ(key Informants).....	44
วิธีการวิจัย.....	45

การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	45
เครื่องมือการวิจัย.....	46
การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Data analysis).....	46
บทที่ 4 ผลการศึกษา.....	47
ความผูกพันต่อชุมชนในมิติต่างๆ.....	48
ความผูกพันด้านความสัมพันธ์ทางสังคม.....	62
ความผูกพันต่อชุมชนส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่น.....	64
บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	68
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	68
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	68
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	68
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	69
สรุปผล.....	69
อภิปรายผล.....	71
ข้อเสนอแนะจากการศึกษา.....	76
ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาครั้งต่อไป.....	77
บรรณานุกรม.....	78
ประวัติผู้เขียน.....	83



## สารบัญภาพประกอบ

	หน้า
ภาพประกอบที่ 1 กรอบการวิเคราะห์ในการวิจัย.....	4
ภาพประกอบที่ 2 แสดงมิติในการวิเคราะห์ความผูกพันต่อชุมชน .....	7
ภาพประกอบที่ 3 แสดงการเกิดความพึงพอใจของบุคคล .....	17
ภาพประกอบที่ 4 การแบ่งชุมชนตามระดับการพัฒนา .....	37
ภาพประกอบที่ 5 กรอบการวิเคราะห์ .....	48
ภาพประกอบที่ 6 ศาลหลวงปู่ถาวรเป็นสถานที่สำคัญที่ประชาชนในชุมชนถือเป็นจุดศูนย์รวมจิตใจ และทำกิจกรรมทางศาสนาร่วมกันภายในชุมชนและเป็นสถานที่ที่ประชาชนในชุมชนเคารพบูชา .....	49
ภาพประกอบที่ 7 เรือยาวเจ้าแม่คำเครือ เป็นเรือยาวประจำชุมชนบ้านท่าตูม.....	55
ภาพประกอบที่ 8 ภาพกองเชียร์เรือเจ้าแม่คำเครือ ส่วนใหญ่แล้วเป็นชาวบ้านในชุมชนบ้านท่าตูมที่ ตามไปเชียร์หรือตามไปให้กำลังใจฝีพายเจ้าแม่คำเครือในทุกสนามที่มีการแข่งขัน .....	56
ภาพประกอบที่ 9 การประกอบพิธีบวงสรวงแม่ย่านางเรือยาว.....	57
ภาพประกอบที่ 10 ภาพฝีพายเรือเจ้าแม่คำเครือ.....	58
ภาพประกอบที่ 11 พาเหรดเรือหรือรำสว่างเรือ .....	59
ภาพประกอบที่ 12 นายปรีชา คลองฤทธิ์ จากเยาวชนบ้านท่าตูมนักกีฬาพายเรือทีมชาติไทย .....	59
ภาพประกอบที่ 13 ภาพแผนที่ตำบลบ้านท่าตูม .....	60
ภาพประกอบที่ 14 การช่วยเหลือกันทำพั้งกันน้ำในช่วงฤดูน้ำหลากของประชาชนในชุมชน.....	63
ภาพประกอบที่ 15 กลุ่มอาชีพทอเสื่อกก.....	66

พูน ปรณ ทิโต ชิว

# บทที่ 1

## บทนำ

### ที่มาและความสำคัญ

“ชุมชน” หรือ “หมู่บ้าน” หมายถึง การอยู่ร่วมกันของกลุ่มคนจำนวนหนึ่งในพื้นที่แห่งหนึ่ง เพื่ออาศัยทรัพยากรธรรมชาติในบริเวณนั้นในการดำรงชีวิต โดยเหตุที่มีคนกลุ่มดังกล่าวอาศัยอยู่ร่วมกันใช้ทรัพยากร เพื่อการผลิต จึงมีการกำหนดรูปแบบความสัมพันธ์ซึ่งต่างและกันขึ้น มีองค์กรหรือสถาบันของชุมชนกฎเกณฑ์ต่างๆ ทั้งนี้ ชุมชน หมายถึง สังคมขนาดเล็กในชนบทที่ยังไม่พัฒนาหรือสังคมหมู่บ้านที่สมาชิกของสังคมยังมีความสัมพันธ์แบบเครือญาติ และยังสามารถรักษาแบบแผนการดำรงชีวิตบางส่วนได้ นอกจากนี้ มีการตีความหมายของคำว่า “ชุมชน” ในระดับเดียวกับคำว่า “สังคมหมู่บ้าน” ซึ่งเป็นการช่วยให้เข้าใจในความหมายของคำว่าชุมชนในระดับ “สังคมหมู่บ้าน” หรือการช่วยให้เข้าใจในความหมายของคำว่าชุมชนในลักษณะที่จะเป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ชุมชน ทั้งนี้ เพราะคำว่า “หมู่บ้าน” สื่อความหมายให้เข้าใจถึงการกระจุกตัวของบ้านหลายๆ บ้านหรือหลายครัวเรือนในพื้นที่แห่งหนึ่งหรือในระบบนิเวศน์แห่งหนึ่งและเป็นหน่วยสังคมขนาดเล็กที่สุด (ชยันต์ วรรณะภูติ, 2546) ซึ่งความผูกพันของประชาชนที่มีต่อชุมชนหรือท้องถิ่นนั้นถือเป็นคุณค่าของชีวิตที่ถูกถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นของคนในชุมชนจนกลายเป็นภูมิปัญญาชุมชนนั้น ปัจจุบันอาจสูญหายไปเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของกระแสการพัฒนาด้านเทคโนโลยี ข่าวสารอิเล็กทรอนิกส์ นวัตกรรมใหม่ๆ การพัฒนาหรือนโยบายการพัฒนาจากภาครัฐ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในชุมชน(สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, 2536)ที่สามารถตอบสนองความต้องการของมนุษย์ให้มีความสะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้น

เมื่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม เศรษฐกิจ ส่งผลกระทบต่อวิถีการดำรงชีวิตของคนในชุมชนและความผูกพันของประชาชนดังที่กล่าวมาในข้างต้นแล้วนั้น ความเป็นวิถีของคนในชุมชน จึงได้รับผลกระทบโดยตรงต่อการเปลี่ยนแปลงในประเด็นต่างๆ ดังกล่าว ทั้งนี้ กล่าวได้ว่าความเป็นชุมชนเมืองมักจะมีระบบระเบียบที่ชัดเจนสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามสถานการณ์และยากต่อการเปลี่ยนแปลงแต่วิถีชีวิตของคนในชุมชนโดยเฉพาะในชนบทมักมีความผูกพันที่เป็นไปแบบแน่นแฟ้น แต่นั่นเป็นเพียงการตั้งสมมติฐานเท่านั้น เพราะความผูกพันที่มีต่อชุมชนต้องอิงอาศัยปัจจัยหลายๆอย่าง ซึ่งกาซาร์ดาและจาโนวิทซ์ (1989.อ้างอิงใน ฐิติพันธ์ ชันติกุลและกณิกนันท์ โภชฌงค์

,2554) ได้กล่าวไว้อย่างชัดเจนว่าหากบุคคลที่มีส่วนร่วมในสถาบันของท้องถิ่นมาก จะส่งผลให้ความผูกพันต่อชุมชนสูงตามไปด้วย แต่ถ้าเมื่อใดความต้องการของเขาไม่ได้รับการตอบสนอง ความผูกพันต่อชุมชนก็จะต่ำลงและพร้อมจะออกจากชุมชนนั้น การโยกย้ายถิ่นที่อยู่อาศัยยังเป็นอุปสรรคการพัฒนาความสัมพันธ์ของท้องถิ่นด้วย เช่น ความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน ความสัมพันธ์กับเครือญาติ และความสัมพันธ์กับกิจกรรมที่องค์กรต่างๆในท้องถิ่น ซึ่งมีผลทำให้ความผูกพันต่อชุมชนลดลงไปด้วย

ดังนั้นการศึกษาและทำความเข้าใจถึงเงื่อนไขที่มีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อชุมชนของประชาชนและลักษณะของความผูกพันต่อชุมชนของประชาชน จึงถือเป็นประเด็นสำคัญประเด็นหนึ่ง เนื่องจากความผูกพันที่มีต่อชุมชนอาจประกอบไปด้วยปัจจัยหลายๆอย่าง โดยจากการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยในเบื้องต้นพบว่า ความผูกพันต่อชุมชน (พัลลภ พูลวิทย์กิจ, 2534) หมายถึงความรู้สึกเชิงบวกของประชาชนที่อยู่ในชุมชนต่อความคงอยู่ชุมชนให้ยั่งยืน โดยความรู้สึกนั้นแสดงออกในการมีส่วนร่วมของกิจกรรม ความพึงพอใจต่อชุมชน รวมถึงความรู้สึกรักชุมชนเสมือนบ้านหลังที่สอง มีความเป็นอัตลักษณ์ มีความผูกพันด้านหน้าที่ ผูกพันต่อสถานที่ชุมชนและความสัมพันธ์ทางสังคม รวมไปถึงการศึกษาของประชาชนต่อชุมชนของ (สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, 2536) ได้เน้นย้ำว่าความรู้สึกผูกพันจะนำไปสู่การปรับปรุงคุณภาพชีวิตต่างๆในชุมชนให้ดีขึ้น กล่าวคือ การที่สมาชิกในชุมชนมีความผูกพันกับถิ่นที่อยู่ของตน ซึ่งอาจจะคาดหวังได้ว่าบุคคลซึ่งมีความผูกพันต่อชุมชนสูงจะแสดงความรู้สึกและความรับผิดชอบต่อชุมชนเพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิตต่างๆ ให้ดีขึ้น

ความผูกพันต่อชุมชนของประชาชนจึงถูกยกระดับขึ้นมาเป็นเงื่อนไขหนึ่งที่สำคัญต่อการนำพาให้ท้องถิ่นที่ตนอาศัยอยู่นั้นได้มีการพัฒนาท้องถิ่นที่ดีดังที่ได้กล่าวมาในข้างต้นแล้วนั้น ซึ่งเมื่อพิจารณาแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับความผูกพันต่อชุมชนดังกล่าวแล้วได้ว่า “ชุมชนบ้านท่าตุม” เป็นชุมชนหนึ่งที่อยู่ภายใต้กระแสของการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงทั้งทางสังคม วัฒนธรรมและเศรษฐกิจ หากแต่สมาชิกในชุมชนยังมีความผูกพันกับถิ่นที่อยู่ของตนกล่าวคือ แม้ว่าที่ดินจะมีราคาสูงและสามารถอพยพย้ายถิ่นไปสู่ความเป็นเมืองได้ แต่ก็มิได้ย้ายออกไป นอกจากนี้ชุมชนบ้านท่าตุมเป็นชุมชนที่มีจำนวนประชากรอาศัยอยู่ 608 คน มีพื้นที่ทั้งหมด 1,047 ไร่ ลักษณะครอบครัวของชุมชนบ้านท่าตุมส่วนมากเป็นครอบครัวเดี่ยว ประกอบด้วย พ่อ แม่ ลูก สมาชิกในหมู่บ้านมีความสัมพันธ์กับแบบเครือญาติจะมีการปลูกบ้านอยู่ใกล้ๆ กันกับพี่น้องของตนเอง ประชาชนส่วนมากยังยึดถือประเพณีอันดีงาม ซึ่งสืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยปู่ย่าตายายประเพณีที่เรียกกันว่า “ฮีตสิบสอง คลองสิบสี่” เป็นประจำทุกปีแต่ที่นิยมปฏิบัติกัน คือ บุญข้าวจี บุญพะเวส บุญเดือนหก บุญข้าวสาก บุญกฐิน ประเพณีออกพรรษาไหลเรือไฟ ในส่วนของการสะท้อนนี้ชี้ให้เห็นว่าคนในชุมชนบ้านท่าตุมมีความผูกพันต่อชุมชนและเหล่านี้สะท้อนนี้ถึงคนในชุมชนบ้านท่าตุมมีความผูกพันต่อชุมชนในหลายประเด็น เช่น พื้นที่ชุมชนอยู่ใกล้กับตัวเมืองซึ่งห่างจากตัวเมืองมหาสารคาม 21 กิโลเมตร คนในชุมชนส่วนใหญ่มิใช่คนเฒ่าคนแก่แต่อยู่อาศัยกันทั้งคนหนุ่มและคนสาวที่อยู่ใน วิทยาลัยซึ่งแตกต่างจาก

ชุมชนอื่นในภาคอีสานที่มีแต่คนเฒ่าคนแก่อาศัยอยู่ในชุมชนในขณะที่ คนหนุ่มสาว (วัยทำงาน) ได้ออกจากชุมชนไปเลือกประกอบอาชีพอยู่ในเมือง

ด้วยเหตุนี้ผู้ศึกษาจึงเลือกศึกษาชุมชนบ้านท่าตูม อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม เนื่องจากเป็นชุมชนที่ประชาชนในชุมชนมีความผูกพันต่อชุมชนค่อนข้างมาก และผู้ศึกษาเป็นประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนดังกล่าวมาตั้งแต่กำเนิดจึงสามารถเข้าถึงปรากฏการณ์ทางสังคมนี้ได้ แต่อย่างไรก็ตามงานวิจัยที่ผ่านมา โดยส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ เช่น งานวิจัยของภุสสิทธิ์ ชันติกุล และกณิกนันท์ โกษณงค์ ได้ทำการศึกษาเรื่องความผูกพันของครอบครัวทหารต่อชุมชนยานเกราะเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ซึ่งมุ่งค้นหาเฉพาะระดับความผูกพันต่อชุมชนของประชาชนในชุมชนซึ่งอาจมีข้อจำกัด คือ ไม่สามารถช่วยสร้างคำอธิบายหรือสร้างความเข้าใจในปรากฏการณ์ดังกล่าวได้อย่างลึกซึ้ง (In – depthin Understanding) แต่ในการศึกษาทำความเข้าใจปรากฏการณ์นี้ต้องศึกษาถึงมุมมองหรือทัศนคติของประชาชน คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านท่าตูม ทำให้ต้องศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งสะท้อนให้เห็นมุมมองของประชาชนในชุมชนเกี่ยวกับความผูกพันต่อชุมชน การศึกษาวิจัยในครั้งนี้จึงเกิดขึ้นเพื่อศึกษาความผูกพันต่อชุมชนในมิติต่างๆของประชาชนในชุมชนบ้านท่าตูม รวมถึงเพื่อศึกษาความผูกพันต่อชุมชนที่ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่น

### ความมุ่งหมายของการศึกษา

1. เพื่อวิเคราะห์เงื่อนไขที่มีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อชุมชนของประชาชนบ้านท่าตูม
2. เพื่อศึกษาความผูกพันต่อชุมชนที่ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่น

### ขอบเขตการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้กำหนดขอบเขตการวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา การศึกษาเฉพาะเงื่อนไขที่มีอิทธิพลทำให้ประชาชนผูกพันต่อชุมชนและผลของความผูกพันต่อชุมชนนั้น มีผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นโดยมิได้รวมถึงระดับความผูกพันเป็นต้น
2. ด้านพื้นที่ ได้แก่ ชุมชนบ้านท่าตูม หมู่ที่ 3 และหมู่ที่ 9 อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม
3. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านท่าตูมหมู่ที่ 3 จำนวน 50 คน และหมู่ที่ 9 จำนวน 50 คน



## ประโยชน์ที่ได้รับ

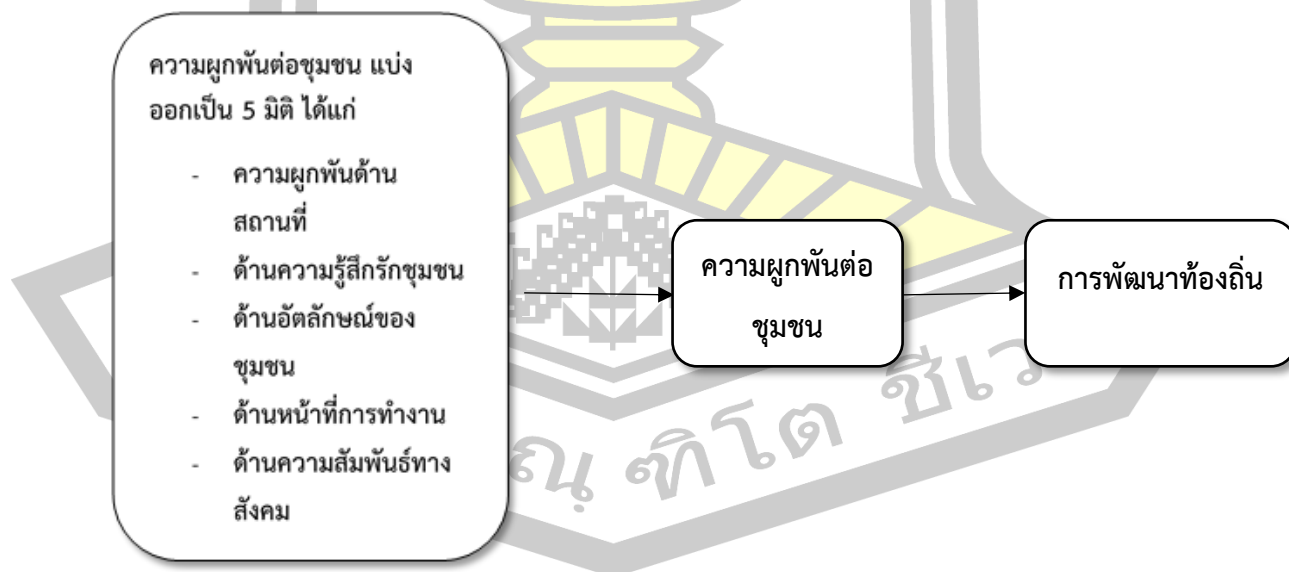
1. ได้ทราบถึงความผูกพันต่อชุมชนในมิติต่างๆของประชาชนบ้านท่าตูม
2. ได้ทราบถึงความผูกพันต่อชุมชนที่ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่น

## กรอบการวิเคราะห์ในการวิจัย (Analytical Framework)

จากการศึกษาและสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า มีแนวคิดและการศึกษาที่กล่าวถึงความผูกพันต่อชุมชนในมิติต่างๆ มีจำนวนมาก อย่างไรก็ตามผู้ศึกษาได้ประยุกต์ใช้แนวคิดของ Jennifer E.cross ซึ่งเขาแบ่งความผูกพันต่อชุมชนออกเป็น 5 มิติ ได้แก่

1. ความผูกพันด้านสถานที่
2. ด้านความรู้สึกรักชุมชน
3. ด้านอัตลักษณ์ของชุมชน
4. ด้านหน้าที่การทำงาน
5. ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม

ซึ่งผู้วิจัยได้นำทฤษฎีเหล่านี้เพื่อนำมาประยุกต์ และพัฒนาเป็นกรอบแนวคิดการวิเคราะห์เพื่อใช้ในการศึกษาความผูกพันต่อชุมชนของประชาชนบ้านท่าตูม อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ดังภาพประกอบที่ 1



ภาพประกอบที่ 1 กรอบการวิเคราะห์ในการวิจัย



จากกรอบการวิเคราะห์ข้างต้น สามารถอธิบายได้ ดังนี้ คือ การที่ประชาชนจะมีความผูกพันต่อชุมชนอันส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นนั้น ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขที่มีอิทธิพลต่อความผูกพันของประชาชนต่อชุมชนใน 5 มิติ ได้แก่

มิติที่ 1 ความผูกพันต่อชุมชนด้านสถานที่ หมายถึง สถานที่ต่างๆภายในชุมชนที่เป็นจุดศูนย์รวมจิตใจหรือสถานที่ที่ประชาชนในชุมชนบ้านท่าตูม หมู่ที่ 3 และหมู่ที่ 9 ได้ทำกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งส่งผลให้ประชาชนในชุมชนเกิดทัศนคติ ความรู้สึกรัก ความผูกพัน ความคุ้นเคย ความเคารพและศรัทธาต่อชุมชนบ้านท่าตูม

มิติที่ 2 ความผูกพันต่อชุมชนด้านความรู้สึกรักชุมชน หมายถึง ทัศนคติ ความรู้สึกรัก ความผูกพัน ความอบอุ่น และความภูมิใจของประชาชนบ้านท่าตูม หมู่ที่ 3 และหมู่ที่ 9 อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ที่ได้อาศัยอยู่ในชุมชนเป็นระยะเวลา 10 – 15 ปี หรือตั้งแต่เกิด

มิติที่ 3 ความผูกพันต่อชุมชนด้านความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน หมายถึง ลักษณะเฉพาะตัว ตัวบ่งชี้ถึงลักษณะของบุคคล สังคม และวัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชนบ้านท่าตูม หมู่ที่ 3 และหมู่ที่ 9 อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ซึ่งส่งผลให้ประชาชนเกิดทัศนคติ ความรู้สึกรัก ความผูกพัน เคารพและศรัทธาต่อชุมชนบ้านท่าตูม

มิติที่ 4 ความผูกพันต่อชุมชนด้านหน้าที่การทำงาน หมายถึง ลักษณะบทบาทหน้าที่เฉพาะบุคคลที่ทำให้ประชาชนบ้านท่าตูม หมู่ที่ 3 และหมู่ที่ 9 อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ส่งผลให้ประชาชนในชุมชนเกิดทัศนคติ ความผูกพัน ต่อชุมชนบ้านท่าตูม

มิติที่ 5 ความผูกพันด้านความสัมพันธ์ทางสังคม หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในชุมชน โดยมีการปฏิสัมพันธ์ การมีส่วนร่วม การให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างบุคคลในชุมชน เพื่อนบ้าน ญาติพี่น้อง ที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านท่าตูมหมู่ที่ 3 และหมู่ที่ 9 อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ส่งผลให้ประชาชนในชุมชนเกิดทัศนคติ ความผูกพันต่อชุมชนบ้านท่าตูม

พหุ ประเด็น ชีวะ

## บทที่ 2

### เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาความผูกพันต่อชุมชนของประชาชนบ้านท่าตูม อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ผู้ศึกษาได้รวบรวม และสังเคราะห์แนวคิด งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการศึกษาค้นคว้าเอกสารทางวิชาการต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาครั้งนี้ เพื่อทำความเข้าใจอย่างลึกซึ้งกับประเด็นดังกล่าวและเพื่อสร้าง/พัฒนาวิเคราะห์กรอบการวิเคราะห์ (Analytical Framework) ของงานวิจัย โดยสรุปเป็นข้อต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. แนวความคิดเกี่ยวกับความผูกพันต่อชุมชน
2. แนวคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อชุมชน
3. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
4. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน
5. แนวคิดเกี่ยวกับชุมชน
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

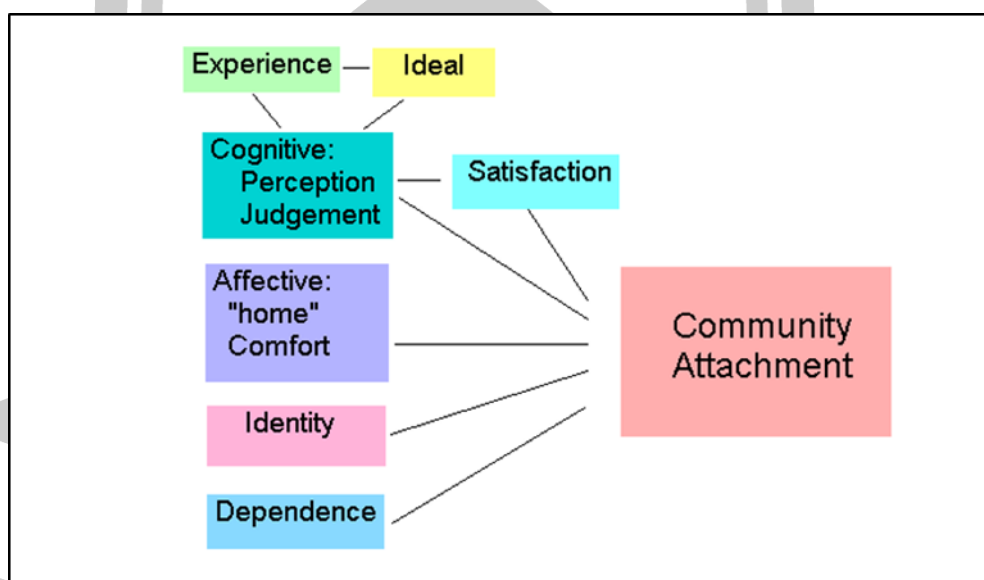
#### แนวความคิดที่เกี่ยวกับความผูกพันต่อชุมชน

ความผูกพันเป็นความปรารถนาของสมาชิกที่จะทำสิ่งที่จะช่วยดำรงรักษากลุ่มไว้ ความผูกพันเชื่อมโยงความสนใจของสมาชิกกับความต้องการทางสังคม สมาชิกจะผูกพันต่อกลุ่มในระดับที่เขารับรู้เกี่ยวกับกลุ่ม ความหมายว่าสมาชิกมีความผูกพันในกลุ่มระดับที่มีความรู้สึกว่าไม่มีความขัดแย้งระหว่างความต้องการของกลุ่มกับความต้องการของสมาชิก ซึ่งสมาชิกจะผูกพันกับกลุ่มเท่าที่ความต้องการของเขายังคงอยู่ ฉะนั้นความผูกพันมิใช่เป็นส่วนสำคัญสำหรับการอยู่รอดของชุมชนเท่านั้น แต่เป็นส่วนที่จำเป็นสำหรับการอยู่รอดของประชาชนและของชุมชนด้วย นอกจากนี้ในการใช้ชีวิตร่วมกันเป็นกลุ่ม สมาชิกย่อมคาดหวังที่จะให้กลุ่มตอบสนองต่อตนเองทั้งทางด้านพฤติกรรมและความรู้สึกทั้งสองด้านนี้ย่อมประสานและเสริมซึ่งกันและกัน และความสัมพันธ์ทั้งสองด้านที่มีสมาชิกให้แก่กลุ่มและรับจากกลุ่มนั้นเป็นแกนในการสร้างความผูกพันกับชุมชน คานเตอร์ (1972. อ้างถึงใน ภูสิทธิ์ ชันติกุลและกณิกนันท์ โกษณงค์, 2554) ได้ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างบุคคลกับระบบที่ทำให้เกิดความผูกพัน ซึ่งแบ่งระบบสังคมเป็น 3 ประการ ดังนี้ 1) การดำรงอยู่อย่างต่อเนื่องของสมาชิก คือ ความคาดหวังของบุคคลที่อยู่ในระบบเพื่อดำเนินการคำนวณและแสดงบทบาทของกลุ่ม

2) ความยึดเหนี่ยวของกลุ่ม คือ ความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์อันดีกันของบุคคลในการพัฒนาความใกล้ชิดซึ่งกันและกันมีความผูกพันกันอย่างเหนียวแน่น 3) การควบคุมทางสังคม คือ ความเต็มใจเชื่อฟังของบุคคลที่คล้อยตามระบบค่านิยมและความเชื่อของกลุ่มหรือทำตามกฎระเบียบของกลุ่มทุกอย่าง

ในการศึกษาเรื่องความผูกพันต่อชุมชนนั้น งานส่วนใหญ่มักวิเคราะห์ว่าประชาชนมีความผูกพันต่อพื้นที่หรือชุมชนของพวกเขาหรือไม่โดยมีจุดมุ่งเน้นในการวิเคราะห์ใน 3 มิติ คือ รู้สึกเสมือนว่าได้อยู่บ้านหรือไม่? (feeling at home) รู้สึกเศร้าหรือไม่หากจะต้องย้ายถิ่นฐานหรือจากพื้นที่หรือชุมชนนี้ไป? (feeling sad about moving) และรู้สึกรู้สึกรู้สาหรือสนใจหรือไม่ว่ามีอะไรเกิดขึ้นในพื้นที่หรือชุมชนตัวเองบ้าง? (interest in what happens in the community) (Cross J.E, 2003)

1. ความผูกพันด้านสถานที่
2. ความรู้สึกรักชุมชน
3. ความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน
4. ความผูกพันด้านการทำหน้าที่
5. ความสัมพันธ์ทางสังคม



ภาพประกอบที่ 2 แสดงมิติในการวิเคราะห์ความผูกพันต่อชุมชน

ที่มา: Cross J.E.(2003)

## ความหมายของความผูกพันต่อชุมชน

### ความหมายของความผูกพัน

ความผูกพันต่อชุมชน มีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้แตกต่างกันไปตามทฤษฎีและการศึกษาของแต่ละท่านดังนี้

พิชเบน และแอกเซน (1990. อ้างถึงใน ภูสิทธิ์ ชันติกุล และกนิกันท์ โภชฌงค์, 2554) ได้ให้ความหมายของความผูกพันต่อชุมชนว่า เป็นการแสดงความพึงพอใจและตั้งใจของบุคคลที่ยังคงอาศัยอยู่ในชุมชน

สตินเนอร์, ลูน และซุง (2539. อ้างถึงใน ภูสิทธิ์ ชันติกุล และกนิกันท์ โภชฌงค์, 2554) ได้ให้ความหมาย ความผูกพันต่อชุมชนว่าเป็นการเชื่อมโยงระหว่างความรู้ โครงสร้างและพฤติกรรมของบุคคลกับชุมชนที่อยู่อาศัยอยู่พร้อมทั้งมีการแบ่งชุมชนเป็น 3 มิติ คือ ความรู้สึกเป็นบ้าน (Feeling at home) การออกจากความเศร้าโศก (Sorrow leaving) ความเกี่ยวข้องกับชุมชน (interest in community)

วาสเซอร์แมน (Wasserman, 1982) ได้ให้ความหมายของความผูกพันต่อชุมชน โดยแบ่งออกเป็น 2 มิติ คือ ความเป็นปึกแผ่น (community solidarity) และความพึงพอใจต่อชุมชน (community satisfaction)

สุพร อยู่สถิต (2539) ได้ให้ความหมายว่า ความผูกพันต่อองค์กรเป็นความตั้งใจที่จะปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ขององค์กรและเต็มใจที่จะอยู่ในองค์กร

วรรณิ อัครานันท์ (2538) ได้ให้ความหมาย ความผูกพันต่อองค์กรว่าเป็นทัศนคติหรือความรู้สึกที่สมาชิกมีต่อองค์กรเป็นการประเมินขององค์กรในทางบวกซึ่งก่อให้เกิดความรู้สึกผูกพันระหว่างบุคคลนั้นกับองค์กรและเป็นความตั้งใจที่จะทำงานให้องค์กรบรรลุเป้าหมาย

พัลลภ พูลวิทยกิจ (2534) ได้ให้ความหมายว่า เป็นปรากฏการณ์อันเป็นผลจากความสัมพันธ์หรือปฏิกริยาระหว่างบุคคลกับองค์กรในรูปของการลงทุนทางกายและกำลังสติปัญญาในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ซึ่งก่อให้เกิดความรู้สึกไม่เต็มใจที่ออกจากองค์กร ถึงแม้จะได้รับข้อเสนอจากองค์กรอื่นๆ ในรูปของค่าจ้าง สถานภาพ และมีตรภาพซึ่งสูงกว่าที่เป็นอยู่ก็ตาม

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ความผูกพันต่อชุมชนหมายความว่า ความรู้สึกเชิงบวกของประชาชนที่อยู่ในชุมชนต่อความคงอยู่ชุมชนให้ยั่งยืน โดยความรู้สึกนั้นแสดงออกในการมีส่วนร่วมของกิจกรรมความพึงพอใจต่อชุมชน รวมถึงความรู้สึกรักชุมชนเหมือนบ้านหลังที่สอง มีความเป็นอัตลักษณ์ ผูกพันด้านหน้าที่ สถานที่ชุมชน และความสัมพันธ์ทางสังคม

ความสำคัญและรูปแบบของความผูกพันต่อชุมชน

รูปแบบและองค์ประกอบของความผูกพันส่วนใหญ่มักจะเป็นความผูกพันในองค์การและมีการนิยามไว้ดังนี้ ได้อธิบายรูปแบบของความผูกพันต่อองค์การประกอบด้วย 3 ลักษณะ ได้แก่

1. ความผูกพันอันเนื่องมาจากอารมณ์ (Affective Commitment) หมายถึง การมีอารมณ์ยึดมั่นถือว่าเป็นส่วนหนึ่งและเกี่ยวข้องกับองค์การอย่างแนบแน่น โดยปัจจัยที่ทำให้เกิดความผูกพันอันเนื่องมาจากอารมณ์มี 3 ประการ ได้แก่

1.1 ลักษณะส่วนบุคคล (Personal Characteristics) คือลักษณะประจำตัวของบุคคลนั้นๆ

1.2 ลักษณะของงาน (Job Characteristics) คือ ลักษณะด้านต่างๆ ของงานที่บุคคลนั้นทำ

1.3 ประสบการณ์ในการทำงาน (Work Experience) คือสิ่งที่เกิดขึ้นระหว่างการทำงานในองค์การนั้น

1.4 ลักษณะขององค์การ (Structural Characteristics) คือลักษณะเฉพาะของแต่ละองค์การ

2. ความผูกพันอันเนื่องมาจากการลงทุน (Continuance Commitment) หมายถึง ความผูกพันที่เป็นผลมาจากการรับรู้ถึงสิ่งนี้อาจสูญหายไปหากออกจากองค์การ

3. ความผูกพันอันเนื่องมาจากหน้าที่ (Normative commitment) หมายถึง ความรู้สึกเป็นพันธะหน้าที่ที่จะต้องอยู่กับองค์การต่อไป (กาญจนา นุใจทอง, 2542)

Steers (1977) ได้ทำการสรุปผลการศึกษาวិเคราะห์ผลงานของตนเองนักวิชาการคนเป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่ความผูกพันต่อองค์การ ประกอบด้วย

1. ลักษณะส่วนบุคคล

1.1 อายุ บุคคลที่มีอายุมากจะมีความผูกพันต่อองค์การมากกว่าบุคคลที่มีอายุน้อย เพราะอายุเป็นสิ่งที่แสดงถึงวุฒิภาวะของบุคคล บุคคลที่มีอายุมากขึ้นจะมีความคิด มีความรอบคอบ ในการตัดสินใจมากกว่าบุคคลที่มีอายุน้อย และยังอายุมากขึ้นก็พบว่า สมาชิกองค์การจะมีความผูกพันต่อองค์การสูง นอกจากนี้ยังพบว่า บุคคลที่มีอายุมากจะอยู่ในองค์การด้วยเหตุผลหลายอย่าง เช่น ความคาดหวังที่จะได้รับเงินตอบแทนพิเศษ เช่น เงินบำเหน็จบำนาญถ้าทำงานจนเกษียณอายุราชการและการได้รับตำแหน่งหน้าที่ที่ดีขึ้น

1.2 ระดับการศึกษา บุคลากรที่มีการศึกษาสูงจะมีความผูกพันต่อองค์การต่ำทั้งนี้ เพราะบุคคลที่มีการศึกษาสูง เนื่องจากมีข้อมูลต่างๆ ประกอบการตัดสินใจมากกว่าและเชื่อมั่นในตนเองว่ามีโอกาสเปลี่ยนงานใหม่ได้ง่าย

1.3 เพศ เพศหญิงจะมีความผูกพันต่อองค์กรมากกว่าเพศชาย เนื่องจากเพศหญิงมีความผูกพันต่อกลุ่มมากกว่าเพศชายและพบว่าเพศหญิงมีความตั้งใจที่จะเปลี่ยนงานน้อยเพศหญิงต้องพึ่งพาอุปสรรคในการเข้ามาเป็นสมาชิกมากกว่าเพศชาย

1.4 ระยะเวลาการปฏิบัติงาน บุคลากรที่มีระยะเวลาปฏิบัติงานนานจะผูกพันต่อองค์กรสูง เนื่องจากบุคคลนั้นได้อุทิศกำลังกาย กำลังสติปัญญา สะสมประสบการณ์ในการทำงาน

1.5 ความชำนาญในการทำงานตามระยะเวลาที่นานขึ้น ทำให้เพิ่มความตั้งใจ ให้การปฏิบัติงานหวังที่จะได้รับผลประโยชน์ตอบแทนหรือการเลื่อนตำแหน่งที่พึงพอใจมากขึ้นจึงมีความต้องการลาออกจากงานน้อย

1.6 ความต้องการประสบความสำเร็จและความก้าวหน้า องค์กรที่ทำให้บุคลากรเห็นว่าเขามีความสามารถทำงานไปสู่จุดหมายได้นั้น จะทำให้บุคลากรมีความผูกพันต่อองค์กร เพราะการทำงานที่ประสบความสำเร็จนั้นแสดงถึงการมีโอกาสก้าวหน้าในการทำงาน

1.7 สถานภาพสมรส บุคคลที่มีภรรยาครบครแล้วจะมีความผูกพันต่อองค์กรมากกว่าคนโสด ทั้งนี้ เพราะภรรยาความรับผิดชอบทำให้ต้องการความมั่นคงในการทำงานมากกว่า อีกทั้งมองงานของเขาในทางบวก สามารถปรับตัวเข้ากับงานได้ดีกว่าจึงไม่ค่อยเปลี่ยนงานยิ่งเมื่อต้องการมีภรรยาเลี้ยงดูบุตรเพิ่มอีกก็ยิ่งพบว่ามีความผูกพันสูงขึ้น

## 2. ลักษณะที่เกี่ยวข้องกับงานหรือบทบาท

ลักษณะงานที่แตกต่างกันจะมีอิทธิพลต่อระดับความผูกพันต่อองค์กรที่แตกต่างกัน ลักษณะงานที่ดีจะจูงใจให้บุคลากรรู้สึกอย่างทำงานเพื่อสร้างผลงานให้มีคุณค่าและเป็นรางวัลให้กับตนเอง ลักษณะงานที่มีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อองค์กร ได้แก่

2.1 ความชัดเจนของงาน หมายถึง งานที่มีการระบุขอบเขตซึ่งจำเป็นต้องทำให้เสร็จในภาพรวมและสามารถแยกเป็นชิ้นงานได้ด้วย ทำให้บุคลากรสามารถทำงานเหล่านั้นได้ตั้งแต่ต้นจนจบ โดยมีผลงานให้เห็นเด่นชัด

2.2 ความเป็นอิสระในการปฏิบัติงาน หมายถึงลักษณะงานที่เปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติ มีอิสระเสรีภาพ สามารถใช้ดุลพินิจและตัดสินใจด้วยตนเองในการกำหนดเวลาทำงานและวิธีการปฏิบัติที่จะทำให้งานนั้นแล้วเสร็จโดยไม่มีการควบคุมจากภายนอกจะทำให้บุคลากรปฏิบัติงานได้อย่างเต็มความรู้ความสามารถและรู้สึกต้องการจะทุ่มเทกำลังความสามารถในเพื่อทำประโยชน์ให้แก่องค์กร และมีโอกาสได้ใช้ความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ผลงานใหม่ๆ

2.3 งานที่มีลักษณะท้าทาย หมายถึง งานที่ต้องใช้ความสามารถและใช้สติปัญญา และใช้ความคิดสร้างสรรค์ เพื่อใช้เทคโนโลยีพิเศษ ความท้าทายของงานจะเป็นแรงกระตุ้นให้บุคลากรเกิดการ ทำงานและแสดงความสนใจทำงานเพื่อพิสูจน์ความสามารถของตนเอง เพราะจะเกิดความพอใจเมื่อเห็นงานประสบความสำเร็จ



2.4 งานที่มีความหลากหลาย ลักษณะงานที่ต้องใช้ความรู้ใช้ความสามารถหลายด้าน จึงเป็นงานที่ท้าทาย ซึ่งเป็นแรงกระตุ้นและส่งเสริมภาพพจน์ของผู้ปฏิบัติงานได้ลักษณะงานที่มีความหลากหลาย เป็นสิ่งจูงใจที่ดี ทำให้ไม่รู้สึกเบื่อหน่ายและต้องการปฏิบัติงานให้สำเร็จตามความคาดหวัง

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ความสำคัญของความผูกพันต่อชุมชนจะเกิดขึ้นตามลักษณะที่เกี่ยวข้องกัน เช่น บุคคลกับสถานที่ทำงาน บุคคลกับชุมชน เป็นต้น ดังนั้นปัจจัยที่สำคัญที่จะมีผลขึ้นอยู่กับปัจจัยบุคคล เช่น เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ รายได้ต่อเดือน ประสบการณ์ ระยะเวลาที่อยู่ในองค์กร หรือชุมชน เป็นต้น รวมถึงลักษณะของงานหรือผลประโยชน์ที่ได้รับจากชุมชนนั้น ๆ

### แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อชุมชน

#### ความหมายของความพึงพอใจ

Schutz (1994) ได้ให้ความหมายของความพึงพอใจหมายถึงเป็นความรู้สึกและเจตคติ ทั้งทางบวกและทางลบของบุคคลที่มีต่องานซึ่งขึ้นอยู่กับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน เช่น การเปลี่ยนแปลงของสภาพการทำงาน ค่าตอบแทนสภาพการทำงาน และเป้าหมายขององค์กร เป็นต้น รวมถึงปัจจัยส่วนบุคคล เช่น อายุ สุขภาพ อายุการทำงาน ความมั่นคงของอารมณ์ สถานะทางสังคม กิจกรรมการพักผ่อน ความสัมพันธ์ทางครอบครัว เป็นต้น

เวนเดลล์ (1998. อ้างถึงในชั้นทอง ใจดี, 2550) ได้ให้ความหมายของคำว่า ความพึงพอใจ หมายถึง เป็นความปรารถนาหรือความตั้งใจของบุคคลหรือผลรวมของทัศนคติของบุคคลที่มีต่อองค์ประกอบของงาน โดยทัศนคตินั้นเป็นผลมาจากงานและปัจจัยแวดล้อม เช่น ค่าจ้างสถานภาพ โอกาสก้าวหน้าในการทำงาน ความยุติธรรมของผู้นำทีม บริหารความมั่นคง ในการประกอบอาชีพ สภาพแวดล้อมของงาน การยอมรับนับถือสัมพันธ์ภาพระหว่างเพื่อนร่วมงาน และความเหมาะสมของปริมาณงาน โดยใช้ความสามารถที่ตนมีอยู่ทำในสิ่งที่ตนต้องการนั้น ปรากฏออกมา ซึ่งความพึงพอใจ อาจเป็นผลเนื่องมาจากการกระทำหลายอย่างพร้อมๆกันหรืออาจเกิดจากสภาพแวดล้อมของแต่ละบุคคลแสดงออกเพื่องานที่ตนทำอยู่

แมคคอร์มิค (1973. อ้างถึงใน ปริณัฐ เชื้อวชาญ และธนากร แก่นแสนดี, 2545) ความพึงพอใจ หมายถึงแรงจูงใจของมนุษย์ที่ตั้งอยู่บนความต้องการพื้นฐาน (Basic Needs) มีความเกี่ยวข้องกันอย่างใกล้ชิดกับผลสัมฤทธิ์และสิ่งจูงใจ (Intensive) และพยายามหลีกเลี่ยงสิ่งที่ไม่ต้องการ

โยเดอร์ (1953. อ้างถึงใน ภูสิทธิ์ ชันติกุล และกณิกนันท์ โภชฌงค์, 2554) ได้ให้ความหมายของ ความพึงพอใจ หมายถึง ความพึงพอใจในงานที่ทาและเต็มใจที่จะปฏิบัติงานให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ขององค์กร เมื่องานนั้นได้ให้ผลตอบแทนทางด้านวัตถุและด้านจิตใจ

กู๊ด (1973. อ้างถึงใน ภูสิทธิ์ ชันติกุล และกณิกนันท์ โภชฌงค์, 2554) ได้ให้ความหมายของ ความพึงพอใจหมายถึง คุณภาพหรือระดับความพึงพอใจซึ่งเป็นผลจากความสนใจต่างๆและทัศนคติของบุคคลที่มีต่องาน

กฤษณ์กมล กมลลาศน์ (2546) ได้ให้ความหมายความพึงพอใจคือการที่มีความรู้สึกดีเมื่อได้รับการตอบสนองความต้องการของแต่ละบุคคลโดยอาจแบ่งตามปัจจัยที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจได้ 2 แบบ คือ ความพึงพอใจที่เกิดจากปัจจัยเบื้องต้น ได้แก่ ความพึงพอใจที่ได้รับการตอบสนองตามความต้องการขั้นพื้นฐานอาหารที่อยู่อาศัยเครื่องนุ่งห่มยารักษาโรคและความพึงพอใจที่ได้รับการตอบสนองความรู้สึกภายใน เช่น ความรู้สึกรักชอบโกรธเกลียด เป็นต้น

เกศณี ศรีคงอยู่ (2543) ได้ให้ความหมายว่า ความพึงพอใจ คือ ความรู้สึกของบุคคลซึ่งแสดงออกในด้านบวกที่มีความสัมพันธ์กับการได้รับการตอบสนองและได้รับความสำเร็จตามจุดมุ่งหมาย

โกศล น้อย่าง (2543) ให้ความหมายว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกหรือทัศนคติ ของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เป็นไปในทางที่ดีและไม่ดีหรือในด้านบวกหรือด้านลบหรือไม่มีปฏิกิริยาหรือเฉยก็ได้ซึ่งเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อสิ่งนั้นสามารถตอบสนองความต้องการแก่บุคคลนั้น ถ้าตอบสนองได้ก็เป็นในแง่บวกและถ้าตอบสนองไม่ได้ก็เป็นในแง่ลบความพึงพอใจอาจเปลี่ยนแปลงได้เมื่อเวลาหรือสถานการณ์แวดล้อมอื่นๆเปลี่ยนแปลงไป

ทัศนีย์ ศิลาวรรณโณ (2544) ได้สรุปไว้ว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกหรือทัศนคติ ของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือปัจจัยต่างๆที่เกี่ยวข้องความรู้สึกพอใจจะเกิดขึ้นเมื่อความต้องการของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือปัจจัยต่างๆที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกพอใจจะเกิดขึ้นเมื่อความต้องการของบุคคลนั้น ได้รับการตอบสนองหรือบรรลุจุดมุ่งหมายในระดับหนึ่งความรู้สึกดังกล่าวจะลดลงหรือไม่เกิดขึ้นหากความต้องการหรือจุดมุ่งหมายไม่ได้รับการตอบสนอง

กาญจนา ศุภพันธ์ (2543) ได้ให้ความหมายว่าความพึงพอใจหมายถึงความรู้สึกที่ได้รับการตอบสนองในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งซึ่งเป็นไปตามความคาดหวังไว้หรือมากกว่า

อรวรรณ เมฆทัศน์ (2548) ได้สรุปความพึงพอใจหมายถึงความรู้สึกที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งอันเป็นผลมาจากกาได้รับการตอบสนองความต้องการของแต่ละบุคคลทำให้เกิดความพึงพอใจ นอกจากนี้ ความพึงพอใจยังเกี่ยวเนื่องกับปัจจัยต่างๆเพื่อแต่ละบุคคลมีความพึงพอใจในสิ่งต่างๆไม่เหมือนกันและไม่เท่ากัน ดังนั้นความแตกต่างของแต่ละบุคคลก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดความพึงพอใจในสิ่งต่างๆ มีความแตกต่างกัน



Morse (ปิยะพงษ์ บุญส่ง, 2553) อธิบายว่า ความพึงพอใจ หมายถึง สภาวะจิตที่ปราศจากความเครียด ทั้งนี้เพราะธรรมชาติของมนุษย์มีความต้องการถ้าความต้องการได้รับการตอบสนองทั้งหมดหรือบางส่วนความเครียดก็จะน้อยลงความพึงพอใจก็จะเกิดขึ้นและในทางกลับกันถ้าความต้องการนั้นไม่ได้รับการตอบสนองความเครียดและความไม่พึงพอใจก็จะเกิดขึ้นความพึงใจเป็นองค์ประกอบของความรู้สึกด้านทัศนคติซึ่งไม่จำเป็นต้องแสดงออกหรืออธิบายเชิงเหตุผลเสมอไปก็ได้แต่เป็นเพียงปฏิกิริยาทางด้านความรู้สึกต่อสิ่งเร้าโดยบ่งบอกทิศทางว่าเป็นไปในลักษณะทิศทางบวกทิศทางลบหรือไม่มีปฏิกิริยาต่อสิ่งเร้าและความพึงพอใจเป็นความรู้สึกชอบรักและสุขใจหรือทัศนคติที่ดีของบุคคลที่มีต่อสิ่งนั้นๆในทำนองเดียวกันเป็นความรู้สึกชอบหรือพอใจต่อองค์ประกอบและสิ่งจูงใจในด้านต่างๆของงานและเขาได้รับการตอบสนองความต้องการของเขาได้ซึ่งมีความรู้สึกทางบวกความรู้สึกทางลบและความสุขที่มีความสัมพันธ์กันอย่างสลับซับซ้อนโดยความพึงพอใจจะเกิดขึ้นเมื่อความรู้สึกทางบวกมากกว่าทางลบโดยความพึงพอใจเป็นความรู้สึกที่มีความสุขเมื่อได้ผลสำเร็จตามความมุ่งหมายความต้องการและแรงจูงใจจะเห็นได้ว่าความพึงพอใจเป็นเจตคติที่มีต่อสิ่งต่างๆหลายๆด้านเป็นสภาพที่มีความสัมพันธ์กับความรู้สึกของบุคคลที่ประสบความสำเร็จในงานทั้งด้านปริมาณและคุณภาพเกิดจากมนุษย์จะมีแรงผลักดันบางประการในตัวบุคคลซึ่งเกิดจากการที่ตนเองพยายามจะบรรลุถึงเป้าหมายบางอย่างเพื่อที่จะตอบสนองต่อความต้องการในความคาดหวังที่มีอยู่และเมื่อบรรลุเป้าหมายนั้นแล้วจะเกิดเป็นความพอใจเป็นผลสะท้อนกลับไปยังจุดเริ่มต้น (กิตติมา ปรีดีติติกุล, 2547)

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกภายในจิตใจของคนที่ไม่มีความเครียดหรือกดดันโดยเป็นความรู้สึกเชิงบวกมากกว่าเชิงลบมีความรู้สึกที่มีความสุขเมื่อบรรลุผลสำเร็จตามที่หวังไว้

ความสำคัญและปัจจัยที่มีผลต่อของความพึงพอใจ

ความพึงพอใจเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งซึ่งช่วยให้งานประสบผลสำเร็จ โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าเป็นงานเกี่ยวกับการให้บริการ นอกจากผู้บริหารจะดำเนินการให้ผู้มาใช้บริการเกิดความพึงพอใจด้วยเพราะความเจริญก้าวหน้าของงานบริการ มีปัจจัยที่สำคัญ ประการแรกที่เป็นตัวบ่งชี้ก็คือจำนวนผู้มาใช้บริการ ดังนั้น ผู้บริการที่ชาญฉลาดจึงควรอย่างยิ่งที่ศึกษาให้ลึกซึ้งถึงปัจจัยและองค์ประกอบต่างๆที่ทำให้เกิดความพึงพอใจทั้งผู้ให้บริการปฏิบัติงานและผู้มาใช้บริการเพื่อใช้เป็นแนวทางในการบริหารองค์กรให้มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุด (ปิยะพงษ์ บุญส่ง, 2553) ความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการดำเนินงานในแต่ละโครงการที่ดำเนินการในหมู่บ้าน/ชุมชน ต้องคำนึงถึงลักษณะการดำเนินการ 9 ประการ ดังนี้

1. โครงการตรงตามความต้องการของชุมชน
2. การรับรู้/การประชาสัมพันธ์ของโครงการ
3. การบริหารโครงการของรัฐบาล
4. ความเหมาะสมของการกระจายงบประมาณต่อชุมชน
5. การบริการจัดการงบประมาณของชุมชน
6. โครงการสามารถแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชน
7. ความคุ้มค่าของผลประโยชน์กับงบประมาณ
8. การตรวจสอบความโปร่งใสและประเมินประสิทธิภาพโครงการ
9. ความพึงพอใจในภาพรวมของโครงการ

นอกจากนี้ ความพึงพอใจมีความสำคัญต่อการดำเนินงานบริการให้มีความเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งมีลักษณะทั่วไป ดังนี้ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2535)

1. ความพึงพอใจเป็นการแสดงออกทางอารมณ์และความรู้สึกในทางบวกของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งบุคคลจำเป็นต้องปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมรอบตัวการตอบสนองความต้องการส่วนบุคคลด้วยการโต้ตอบกับบุคคลอื่นและสิ่งต่างๆในชีวิตประจำวันทำให้แต่ละคนมีประสบการณ์การรับรู้เรียนรู้สิ่งที่ได้ตอบสนองแตกต่างกันออกไปในสถานการณ์การบริการ ก็เช่นเดียวกันบุคคลรับรู้หลายสิ่งหลายอย่างเกี่ยวกับการบริการไม่ว่าจะเป็นประเภทของการบริการหรือคุณภาพของการบริการซึ่งการบริการที่ได้รับจากการสัมผัสบริการต่างๆหากเป็นความต้องการของผู้รับบริการโดยสามารถทำให้ผู้รับบริการได้รับสิ่งที่คาดหวังก็ย่อมก่อให้เกิดความรู้สึกที่ดีและพึงพอใจ

2. ความพึงพอใจเกิดจากการประเมินความแตกต่างระหว่างสิ่งที่คาดหวังกับสิ่งที่ได้รับจริงในสถานการณ์ก่อนที่ลูกค้ามาใช้บริการ ใดก็ตามมักจะมีมาตรฐานบริการนั้นไว้ในใจอยู่ก่อนแล้ว ซึ่งมีแหล่งอ้างอิงมาจากคุณค่าหรือเจตคติที่ยึดถือต่อบริการประสบการณ์ ดังเดิมที่เคยใช้บริการการบอกเล่าจากผู้อื่นการรับทราบข้อมูลการรับประกันบริการจากการโฆษณาการให้คำมั่นสัญญาของผู้ให้บริการเหล่านี้เป็นปัจจัยพื้นฐานที่ผู้รับบริการใช้เปรียบเทียบกับบริการที่ได้รับในวงจรของการให้บริการตลอดช่วงเวลาของความจริงสิ่งที่คุณรับบริการได้รับรู้เกี่ยวกับการบริการก่อนที่ได้รับบริการคือ ความคาดหวังในสิ่งที่คิดว่าควรจะได้รับ (expectation) นี้มีอิทธิพลต่อช่วงเวลาของการเผชิญความจริงหรือ การพบปะระหว่างผู้ให้บริการเป็นอย่างมากเพราะผู้รับบริการจะประเมินเปรียบเทียบกับสิ่งที่ได้รับจริงในกระบวนการบริการที่เกิดขึ้น (performance) กับสิ่งที่คาดหวังเอาไว้หากสิ่งที่ได้รับเป็นไปตามคาดหวังถือเป็นการยืนยันที่ถูกต้อง (confirmation) กับความคาดหวังที่มีผู้รับบริการย่อมเกิดความพึงพอใจต่อการบริการดังกล่าว แต่ถ้าไม่เป็นไปตามคาดหวังอาจจะสูงหรือต่ำกว่านับเป็นการยืนยันที่คลาดเคลื่อน (disconfirmation) กับความคาดหวังดังกล่าวทั้งนี้ช่วงความแตกต่าง

(disconfirmation) ที่เกิดขึ้นจะชี้ให้เห็นระดับความพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจมากน้อยได้ถ้าข้อยืนยัน เบี่ยงเบนไปในทางบวกแสดงถึงความพอใจถ้าไปในทางลบแสดงถึงความไม่พอใจ

รวมถึงความพึงพอใจของผู้รับบริการเป็นการแสดงออกถึงความรู้สึกในทางบวกของผู้รับบริการต่อการให้บริการซึ่งปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของผู้รับบริการที่สำคัญๆ ดังนี้ (ศิริพร ตันติพลวินัย, 2545) สถานที่บริการการเข้าถึงการบริการได้สะดวกเมื่อลูกค้ามีความต้องการย่อมก่อให้เกิดความพึงพอใจต่อการบริการ ทำเลที่ตั้ง และการกระจายสถานที่บริการให้ทั่วถึงเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ลูกค้าจะเป็นเรื่องสำคัญ

1. การส่งเสริมแนะนำการบริการความพึงพอใจของผู้รับบริการเกิดขึ้นจากการได้ยินข้อมูลข่าวสารหรือบุคคลอื่นกล่าวขานถึงคุณภาพของการบริการไปในทางบวก ซึ่งหากตรงกับความเชื่อถือที่มีความรู้สึกดีกับการบริการดังกล่าวอันเป็นแรงจูงใจผลักดันให้มีความต้องการบริการตามมาได้

2. ผู้ให้บริการผู้ประกอบการบริหารทางการบริการและปฏิบัติการณ์ล้วนเป็นบุคคลที่บทบาทสำคัญต่อการปฏิบัติงานบริการเพื่อให้ผู้รับบริการเกิดความพึงพอใจทั้งสิ้นผู้บริหารการบริการที่วางนโยบายการบริการโดยคำนึงถึงความสำคัญของลูกค้าเป็นหลักย่อมสามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าให้เกิดความพึงพอใจได้ง่าย เช่นเดียวกับผู้ปฏิบัติงานหรือพนักงานบริการที่ตระหนักถึงลูกค้าเป็นสำคัญแสดงพฤติกรรมบริการและสนองการบริการที่ลูกค้าต้องการความสนใจเอาใจใส่อย่างเต็มที่ด้วยจิตสำนึกของการบริการ

3. สภาพแวดล้อมของการบริการสภาพแวดล้อมและบรรยากาศของการบริการมีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของลูกค้าลูกค้ามักชื่นชมสภาพแวดล้อมของการบริการที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบอาคารสถานที่ความสวยงามของการตกแต่งภายในด้วยเฟอร์นิเจอร์และการให้สีสันทัดที่พื้นที่เป็นสัดส่วน ตลอดจนการออกแบบวัสดุเครื่องใช้งานบริการ เช่น ถูหิ้วใส่ของกระดาดขจัดหมายของฉลากสินค้า เป็นต้น

4. ขบวนการบริการมีวิธีการนำเสนอการบริการในขบวนการบริการเป็นส่วนสำคัญในการสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้าประสิทธิภาพของการจัดการระบบการบริการส่งผลให้การปฏิบัติงานบริการแก่ลูกค้ามีความคล่องตัวและสนองความต้องการของลูกค้าได้อย่างถูกต้องมีคุณภาพ เช่น การนำเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์เข้ามาจัดระบบข้อมูลของการสำรวจห้องพักโรงแรมหรือสายการบิน การใช้เครื่องฝากถอนเงินอัตโนมัติการใช้ระบบโทรศัพท์อัตโนมัติในการรับ - โอนสายในการติดต่อองค์การต่างๆ เป็นต้น

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ความสำคัญของความพึงพอใจ หมายถึง ปัจจัยส่งผลต่อความสำเร็จของการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะงานด้านบริการจะเห็นได้อย่างชัดเจน โดยความพึงพอใจของลูกค้าหรือผู้มาใช้บริการจำนวนมากขึ้นเป็นตัวชี้วัดความพึงพอใจต่อการบริการนั้นๆ ด้วย

นอกจากนี้ ยังมีปัจจัยที่มักจะมีผลต่อความพึงพอใจผู้ให้บริการสถานที่บริการรูปแบบการบริการ สภาพแวดล้อมและกระบวนการบริการต่างๆ เป็นต้น

องค์ประกอบของความพึงพอใจต่อชุมชน

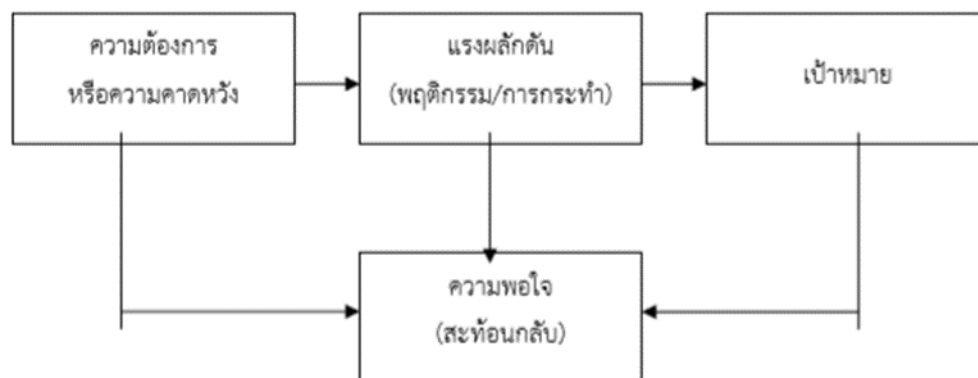
Gilmer (1971) ได้สรุปองค์ประกอบต่างๆที่มีผลต่อความพึงพอใจไว้ 10 อย่าง คือ

1. ความมั่นคงปลอดภัย (Security) ได้แก่ ความมั่นคงในการทำงาน การได้ทำตามหน้าที่อย่างเต็มความสามารถ การได้รับความเป็นธรรมจากผู้จัดการ
2. โอกาสก้าวหน้าในการ (Opportunity for Advancement) เช่น การได้มีโอกาสเลื่อนตำแหน่งสูงขึ้น มีโอกาสได้รับสิ่งตอบแทนจากความสามารถในการทำงานของตน
3. บริษัทและฝ่ายจัดการ (Company and Management) ได้แก่ ความพึงพอใจในชื่อเสียงของที่ทำงาน และพึงพอใจในการจัดการของฝ่ายจัดการ
4. ค่าจ้าง (Wages) คนงานชายจะเห็นค่าจ้างเป็นสิ่งสำคัญยิ่งกว่าคนงานหญิง และผู้ชายทำงานในโรงงานจะเห็นว่าค่าจ้างมีความสำคัญสำหรับเขายิ่งกว่าผู้ทำงานในสำนักงานหรือหน่วยของรัฐ
5. ลักษณะงานที่ทำ (Intrinsic Aspects of the Job) ขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถของผู้ปฏิบัติหากทำงานตามที่ถนัดก็จะพอใจ
6. การนิเทศงาน (Supervision)
7. ลักษณะทางสังคม (Social Aspects the Job) ถ้างานใดผู้ปฏิบัติสามารถที่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข เขาก็จะพอใจในงานนั้น
8. การคมนาคมและการติดต่อสื่อสาร (Communication)
9. สภาพการทำงาน (Working Condition) ได้แก่ แสง เสียง อากาศ ห้องอาหาร ห้องน้ำ ห้องส้วม ชั่วโมงการทำงาน เป็นต้น
10. สิ่งตอบแทน (Benefits) เช่น เงินบำเหน็จ บำนาญ เมื่อออกจากงาน การรักษาพยาบาล ที่อยู่อาศัย เป็นต้น

องค์ประกอบของความพึงพอใจนั้น มูลลิน (มูสิทธ์ ชันติกุล., 2551) กล่าวถึง ความพึงพอใจว่าเป็นผลมาจากองค์ประกอบสำคัญ 3 ด้าน คือ

- ความต้องการหรือความคาดหวังของบุคคล
- แรงผลักดันที่นำไปสู่พฤติกรรมและการกระทำ
- เป้าหมายที่ต้องการบรรลุในเรื่องนั้น เมื่อบรรลุเป้าหมายแล้วจะเกิดความพึงพอใจ

ดังต่อไปนี้



ภาพประกอบที่ 3 แสดงการเกิดความพึงพอใจของบุคคล  
ที่มา: มุลลิน (กุสิทธิ์ ชันติกุล., 2551)

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ความพึงพอใจจะมากขึ้นอยู่กับการได้รับผลตอบแทนที่บรรลุตามความต้องการของตนเอง กลุ่ม หรือชุมชนมากน้อยเพียงใด ซึ่งความพึงพอใจมักจะมีลักษณะความสำคัญเป็นแรงขับเคลื่อนให้ประชาชนหรือผู้ทำงานแสดงออกมา ซึ่งความจงรักภักดีต่อชุมชนหรือสถานที่ทำงาน นอกจากนี้ยังเป็นแรงกระตุ้นให้บุคคลอุทิศตนเอง เวลา และทุนทรัพย์ ช่วยเหลือและ ร่วมกันปกป้อง ดูแลชุมชน หรือสถานที่ทำงานของตัวเองด้วย รวมถึงความพึงพอใจจะเกิดจากบุคคลภายนอกที่มาใช้บริการ (ลูกค้า) มักจะเห็นผลได้อย่างชัดเจน จากความพึงพอใจของลูกค้า หรือผู้มาใช้บริการจำนวนมากขึ้น เป็นตัวชี้วัดความพึงพอใจต่อการบริการนั้นๆ ด้วย ซึ่งบุคคลจะพึงพอใจหรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับผลลัพธ์เชิงบวกได้รับการตอบสนองทั้งทางกาย จิตใจ ความปลอดภัยทั้งในชีวิตและทรัพย์สินจากการได้รับบริการนั้น ๆ

#### แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

##### ความหมายของการมีส่วนร่วม

ดิเรก ฤกษ์ห่วย (2524) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมในท้องถิ่นว่า กระบวนการที่สมาชิกของชุมชนที่กระทำการออกมาในลักษณะของการทำงานร่วมกันที่จะแสดงให้เห็นถึงความต้องการร่วม ความสนใจร่วมมีความต้องการที่จะบรรลุถึงเป้าหมายร่วมทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง หรือดำเนินงานร่วมกัน เพื่อให้เกิดอิทธิพลต่อรองอำนาจมติชน ไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อม หรือการดำเนินงานกันเพื่อให้เกิดอิทธิพลต่อรองอำนาจทางการเมือง เศรษฐกิจ การปรับปรุงสถานภาพทางสังคมในกลุ่มชุมชน



สมชัย ศิริสมบัติ (2545) ได้สรุปการมีส่วนร่วมไว้ว่า กระบวนการที่ประชาชนหรือกลุ่มองค์กรใดๆ ในชุมชนได้เข้าเกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน ทั้งเรื่องการแสดงความคิดเห็นและร่วมปฏิบัติโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขปัญหา ป้องกันปัญหาหรือพัฒนาปรับปรุงกิจกรรมต่างๆ ให้ดีขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับแนวทางในการดำเนินชีวิตของชุมชน

สุนทร กองทรัพย์ (2548) ได้ให้ความหมายของ การมีส่วนร่วม ว่าการที่บุคคลหรือกลุ่มคนเข้าไปเกี่ยวข้องกับกระบวนการในรูปกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งด้วยความสมัครใจ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่ได้ตั้งใจอันเป็นประโยชน์ต่อตัวบุคคลต่อกลุ่มคน รวมทั้งต่อส่วนรวมโดยที่ประชาชนต้องเป็นคนตัดสินใจใน

กระบวนการมีส่วนร่วมด้วยตนเองและรับผิดชอบในผลที่เกิดขึ้น

การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนของสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมกับภาครัฐ ซึ่งสามารถจะแบ่งระดับของการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้

1. การให้ข้อมูลข่าวสาร Inform ถือเป็นมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับต่ำที่สุด แต่เป็นระดับที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นก้าวแรกของการที่ภาครัฐจะเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วมในเรื่องต่าง ๆ วิธีการให้ข้อมูลสามารถใช้ช่องทางต่างๆ เช่น เอกสารสิ่งพิมพ์ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านทางสื่อต่างๆ การจัดนิทรรศการ จดหมายข่าว การจัดงาน แลกเปลี่ยน การติดประกาศ และการให้ข้อมูลผ่านเว็บไซต์

2. การรับฟังความคิดเห็น Consult เป็นกระบวนการที่เปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล ข้อเท็จจริง และความคิดเห็นเพื่อประกอบการตัดสินใจของหน่วยงานภาครัฐด้วยวิธีต่างๆ เช่น การรับฟังความคิดเห็น การสำรวจความคิดเห็น การจัดเวทีสาธารณะ การแสดงความคิดเห็นผ่านเว็บไซต์

3. การเกี่ยวข้อง Involve เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานหรือร่วมเสนอแนะทางที่นำไปสู่การตัดสินใจ เพื่อสร้างความมั่นใจให้ประชาชนว่าข้อมูล ความคิดเห็นและความต้องการของประชาชนจะถูกนำไปพิจารณาเป็นทางเลือกในการบริหารงานของภาครัฐ เช่น การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพิจารณาประเด็นนโยบายสาธารณะ ประชาพิจารณการจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อเสนอแนะประเด็นนโยบาย

4. ความร่วมมือ Collaboration เป็นการให้กลุ่มประชาชน ผู้แทนภาคสาธารณะมีส่วนร่วม โดยเป็นส่วนกับภาครัฐในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจ และมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เช่น คณะกรรมการที่มีฝ่ายประชาชนร่วมเป็นกรรมการ

5. การเสริมอำนาจแก่ประชาชน Empower เป็นขั้นที่ให้บทบาทประชาชนในระดับสูงที่สุด โดยให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจ เช่น การลงประชามติในประเด็นสาธารณะต่าง ๆ โครงการกองทุนหมู่บ้านที่มอบอำนาจให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจทั้งหมด การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน อาจทำได้หลายระดับและหลายวิธี ซึ่งบางวิธีสามารถทำได้ง่าย ๆ แต่บางวิธีก็ต้องใช้เวลาขึ้นอยู่กับความต้องการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน ค่าใช้จ่ายและความจำเป็นในการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเรื่องละเอียดอ่อนจึงต้องมีการพัฒนาความรู้ความเข้าใจในการให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องแก่ประชาชน การรับฟังความคิดเห็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม รวมทั้งพัฒนาทักษะและศักยภาพของข้าราชการทุกระดับควบคู่กันไปด้วย จากหลักการและความจำเป็นดังกล่าว ทำให้การพัฒนากระบวนการที่ผ่านมามีการพัฒนากระบวนการบริหารราชการที่สนับสนุนการปรับกระบวนการทำงานของ ส่วนราชการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น หรือที่เรียกว่า “การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม”

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมเป็นพฤติกรรมของประชาชนที่แสดงออกมามีด้วยการตัดสินใจร่วมกระทำบางอย่างให้เกิดขึ้นอย่างพร้อมเพรียงอาจเป็นการร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมลงมือกระทำร่วมตัดสินใจ ร่วมกันวางแผน ร่วมติดตามประเมินผลโดยมีเป้าหมายสุดท้ายคือความสำเร็จของงาน ที่กระทำอันเกิดจากการร่วมมือกันนั่นเอง

ขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของประชาชนและปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนา

การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนแรกที่มีความสำคัญที่สุด เพราะถ้าประชาชนยังไม่สามารถเข้าใจปัญหาและสาเหตุของปัญหาด้วยตัวเองก็กิจกรรมต่างๆ ที่ตามมาก็ไร้ประโยชน์เพราะประชาชนจะขาดความเข้าใจ และมองไม่มีความสำคัญของกิจกรรมนั้น สิ่งหนึ่งที่แน่นอนที่สุด คือประชาชนเป็นผู้อยู่กับปัญหาและรู้จักปัญหาของตนดีที่สุด แต่อาจจะมองปัญหาของตนไม่ชัดเจนจนกว่าจะมีเพื่อนมาช่วยตนวิเคราะห์ถึงปัญหาและสาเหตุของปัญหา

1. การมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงาน เป็นขั้นตอนต่อไปที่ขาดไม่ได้ เพราะถ้าหากเจ้าหน้าที่ต้องการ แต่ผลงานการพัฒนาวัตถุให้เสร็จสิ้นโดยฉับไวก็จะดำเนินการวางแผนงานด้วยตนเอง ผลที่ตามมาคือต่อไปเมื่อขาดเจ้าหน้าที่ประชาชนก็ไม่สามารถจะดำเนินการวางแผนงานได้ด้วยตนเอง อาจจะมีคามยากลำบากที่จะผลักดันให้เจ้าหน้าที่ทำหน้าที่เป็นเพียงเพื่อนของประชาชนในการวางแผน เพราะประชาชนอาจจะมีการศึกษาน้อย แต่ถ้าไม่让他เข้าร่วมในขั้นตอนนี้โอกาสที่ประชาชนจะได้รับการศึกษา และพัฒนาตนเองในการวางแผนดำเนินงานก็จะหมดไป เพราะฉะนั้นเจ้าหน้าที่จะต้องทำใจให้ได้ว่า การศึกษาใดก็ตามต้องเริ่มจากความยาก ง่าย เร็ว ช้า จากระดับของผู้ที่จะรับการศึกษ ไม่ใช่จากระดับความรู้ความสามารถของเจ้าหน้าที่

2. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน ประชาชนมีแรงงาน และมีประสบการณ์ที่สามารถเข้าร่วมในกิจกรรมขั้นนี้ได้ เพราะในกิจกรรมพัฒนาบางประเภทถ้าหากให้ประชาชนร่วมลงทุนในกิจกรรม จะทำให้เขามีความรู้สึกเป็นเจ้าของ เกิดการบำรุงรักษา รักและหวงแหน ในทางตรงข้าม ถ้าเขาไม่มีส่วนร่วมในขั้นตอนนี้ ถ้าการลงทุนและการปฏิบัติงานทั้งหมดมาจากภายนอกถ้าเกิดอะไรเสียหาย เขาก็ไม่เดือดร้อนมากนัก เพราะเมื่อไม่ใช่ของเขา เขาก็จะไม่บำรุงรักษา ไม่รักไม่หวงแหนนอกจากนั้นการเข้าร่วมปฏิบัติงานด้วยตนเอง จะทำให้เขาเรียนรู้การดำเนินกิจกรรมอย่างใกล้ชิด และสามารถดำเนินกิจกรรมชนิดนั้นด้วยตนเองต่อไปได้

3. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน ประชาชน ควรมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน เพื่อที่จะสามารถบอกได้ว่างานที่ทำไปนั้นได้รับผลดี ได้รับประโยชน์หรือไม่อย่างไร ดังนั้นในการประเมินผลควรที่จะต้องมีทั้งประชาชนในชุมชนนั้นเอง และคนนอกชุมชนช่วยกันพิจารณาว่ากิจกรรมที่กระทำลงไปนั้นเกิดผลดีหรือไม่ดีอย่างไร ซึ่งจะทำให้ประชาชนเห็นคุณค่าของการทำกิจกรรมนั้นร่วมกัน

เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2527) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาไว้ 4 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจการ 3) การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน 4) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล นอกจากนี้สมศักดิ์ สุขวงศ์ (2532) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการพัฒนาชุมชนจะต้องมีทุกขั้นตอน ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมในการลงมือทำเอง 3) การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ และ 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล ซึ่งทุกขั้นตอนนี้เจ้าหน้าที่ของรัฐจะให้การสนับสนุนทางด้านวิชาการส่วนขั้นตอนของการมีส่วนร่วม ได้แก่ 1) ประชุมวางแผนดำเนินการและตัดสินใจในโครงการ 2) ปฏิบัติตามแผนด้วยการลงมือกระทำ 3) แบ่งปันผลประโยชน์จากการพัฒนา 4) ประเมินแผนงานที่ได้ดำเนินการไปแล้ว

อคิน รพีพัฒน์ (2527) ได้แสดงให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมนั้น ประชาชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนต่างๆ คือ 1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา เนื่องจากเหตุผล พื้นฐานคือประชาชนประสบปัญหาย่อมรู้ถึงปัญหาของตนเองได้ดีที่สุด 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหา ปัญหาเหล่านี้ผู้ที่เลือกแนวทางในการพัฒนาควรจะเป็นประชาชนในชุมชนนั้นๆ ไม่ใช่บุคคลภายนอก เพื่อให้เหมาะสมสอดคล้องกับทรัพยากรและศักยภาพในการพัฒนาชุมชนนั้น 3) การมีส่วนร่วมในการลงทุน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านแรงงาน การร่วมแรงในการประกอบกิจกรรมจะทำให้มีความผูกพันกันมากขึ้น และก่อให้เกิดความรู้สึก ร่วมกันในการเป็นเจ้าของกิจกรรมและผลงานที่ปรากฏ ส่งผลให้ทุกคนได้ร่วมกันบำรุงรักษาให้ดำรงอยู่อย่างสมบูรณ์และมีประโยชน์ยืนยาว 4) การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลเพื่อค้นคว้าหาข้อดีและข้อบกพร่องอัน



เกิดจากการดำเนินกิจกรรม เพื่อนำมาเป็นบทเรียนในการหาทางปรับปรุงแก้ไข และเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานต่อไป

รีดเตอร์ (ปรีดา เจษฎาวรางกุล., 2550) ได้สรุปปัจจัยต่างๆที่มีผลต่อการรักษาการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ 11 ประการ ดังนี้

1. การปฏิบัติตนให้สอดคล้องตามความเชื่อถือพื้นฐาน กล่าวคือ บุคคลและกลุ่มบุคคลเหมือนจะเลือกแบบวิธีการปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องและคล้ายคลึงกับความเชื่อพื้นฐานของตนเอง
2. มาตรฐานคุณค่า บุคคลและกลุ่มบุคคลดูเหมือนจะปฏิบัติในลักษณะที่สอดคล้องกับมาตรฐานคัมค่าของตนเอง
3. เป้าหมาย บุคคลและกลุ่มบุคคลดูเหมือนจะส่งเสริมป้องกันและรักษาเป้าหมายตน
4. ประสบการณ์ที่ผิดปกติธรรมดา พฤติกรรมของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลบางครั้งมีรากฐานมาจากประสบการณ์ที่ผิดปกติธรรมดา
5. ความคาดหวัง บุคคลและกลุ่มบุคคลจะประพฤติตามแบบที่ตนคาดหวังว่าจะต้องประพฤติ ในสถานการณ์เช่นนั้น ทั้งยังชอบปฏิบัติต่อผู้อื่นในลักษณะที่ตนคาดหวังจากผู้อื่นด้วยเช่นกัน
6. การมองแต่ตนเอง บุคคลและกลุ่มบุคคลมักจะทำสิ่งต่างๆ ซึ่งคิดว่าตนเองสมควรกระทำเช่นนั้น
7. การบีบบังคับ บุคคลและกลุ่มบุคคลมักจะทำสิ่งต่างๆ ด้วยความรู้สึกว่าตนถูกบังคับให้ทำ
8. นิสัยและประเพณี บุคคลและกลุ่มบุคคลมักจะทำสิ่งต่าง ๆ ซึ่งเรามีนิสัยชอบกระทำอยู่ในสถานการณ์นั้น ๆ
9. โอกาส บุคคลและกลุ่มบุคคลมักจะทำเข้ามามีส่วนร่วมในรูปแบบการปฏิบัติของสังคม โดยเฉพาะในทางที่เกี่ยวข้องกับจำนวนและชนิดของโอกาส ซึ่งโครงการของสังคมเอื้ออำนวยเข้ามามีส่วนร่วมกันในการกระทำเช่นนั้นเท่าที่พวกเขาได้รับรู้
10. ความสามารถ บุคคลและกลุ่มบุคคลมักจะทำเข้ามามีส่วนร่วมกันในกิจกรรมบางอย่างที่ตนเห็นว่าสามารถทำในสิ่งที่ต้องการให้เขาทำในสถานการณ์เช่นนั้น
11. การสนับสนุน บุคคลและกลุ่มบุคคลมักจะทำเข้ามามีส่วนร่วมเมื่อเขาารู้สึกว่าเขาได้รับการสนับสนุนที่ดีพอให้กระทำการเช่นนั้นองค์การอนามัยโลก (World Health Organization) (ยูพิน ระพีพันธุ์., 2544) เสนอปัจจัยพื้นฐานในการระดมการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ

1. ปัจจัยของสิ่งจูงใจจากสภาพความเป็นจริงชาวบ้านที่จะเข้าร่วมกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งทั้งในแง่การร่วมแรงร่วมทรัพยากรหรืออื่นๆ นั้นมีเหตุผลอยู่ 2 ประการ คือ

1.1 การมองเห็นว่าตนจะได้ประโยชน์ตอบแทนในสิ่งที่ตนทำไป ซึ่งถือเป็นเรื่องการกระตุ้นให้เกิดมีสิ่งจูงใจ

1.2 การได้รับคำบอกกล่าวหรือชักชวนจากเพื่อนบ้านให้เข้าร่วมโดยมีสิ่งจูงใจเป็นตัวนำซึ่ง ถือเป็นเรื่องของการก่อให้เกิดมีสิ่งจูงใจ

2. ปัจจัยโครงสร้างของช่องทางในการเข้ามามีส่วนร่วม แม้ว่าชาวชนบทเป็นจำนวนมากจะเห็นประโยชน์ของการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาแต่ก็ไม่อาจเข้าร่วมกิจกรรมได้ เนื่องจากไม่เห็นช่องทางของการมีส่วนร่วมหรือเข้าร่วมแล้วก็ไม่ได้รับดังที่คาดคิดเอาไว้ เนื่องจากการเข้ามามีส่วนร่วมนั้นมิได้จัดรูปแบบความสัมพันธ์ที่เหมาะสม เช่น ภาวะผู้นำ ลักษณะการทำงาน กฎระเบียบ แบบแผน เป็นต้น ดังนั้นปัจจัยพื้นฐานทางด้านโครงสร้างของช่องทางในการเข้ามามีส่วนร่วมจึงควรมีลักษณะ

2.1 เปิดโอกาสให้ทุกคนและทุกกลุ่มในชุมชนมีโอกาสเข้าร่วมในการพัฒนารูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง โดยการเข้าร่วมอาจอยู่ในรูปของการมีส่วนร่วมโดยตรงหรือโดยมีตัวแทนก็ได้

2.2 ควรมีกำหนดเวลาที่แน่ชัด เพื่อให้ผู้เข้าร่วมสามารถกำหนดเงื่อนไขของตนเองได้

2.3 กำหนดลักษณะกิจกรรมที่แน่นอน

3. ปัจจัยอำนาจในการส่งเสริมกิจกรรมของการมีส่วนร่วม โดยปกติที่ผ่านมาในกิจกรรมหนึ่งๆ แม้ว่าประชาชนจะเห็นด้วยและมีโอกาสเข้าร่วม แต่ไม่อาจกำหนดเป้าหมาย วิธีการ หรือผลประโยชน์ของกิจกรรม เพราะสิ่งเหล่านี้เจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้กระทำ (นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์, 2527) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม ได้แก่

3.1 ความศรัทธาที่มีต่อความเชื่อถือบุคคลสำคัญและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ เช่น การลงแขก การบำเพ็ญประโยชน์การสร้างโบสถ์วิหาร

3.2 ความเกรงใจที่มีต่อบุคคลที่เคารพนับถือหรือมีเกียรติยศ ตำแหน่งทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมทั้งๆ ที่ยังไม่มีความศรัทธาหรือความเต็มใจอย่างเต็มเปี่ยมที่จะกระทำ เช่น ผู้ใหญ่ ออกปากขอแรงผู้น้อยก็ช่วยแรง

3.3 อำนาจบังคับที่เกิดจากบุคคลที่มีอำนาจเหนือกว่า ทำให้ประชาชนถูกบีบบังคับให้มีส่วนร่วมในการกระทำต่างๆ เช่น บังคับให้ทำงานเยี่ยงทาส ฯลฯ

นิเวศรอม (1993 อ้างถึงใน ณรงค์ วารีชล, 2550) พบว่า ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วม คือ

1. ลักษณะขององค์กร โครงสร้างขององค์กร วัฒนธรรมขององค์กร หากองค์กรมีโครงสร้างใหญ่ขั้นตอนการปฏิบัติมาก เช่น ระบบราชการ จะเป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมได้

2. นโยบายองค์กรที่ขาดความชัดเจน จะทำให้บุคลากรไม่แน่ใจเป้าหมายแนวทางการปฏิบัติ จึงเกิดความลังเลที่จะเข้าไปมีส่วนร่วม

3. ภาวะผู้นำซึ่งถ้าหากว่าผู้นำเชื่อว่าผู้ใต้บังคับบัญชาเป็นผู้ไม่มีศักยภาพ ไม่มี ความก้าวหน้า ขาดความกระตือรือร้นในการทำงาน งานจะสำเร็จได้ต้องควบคุม ภาวะผู้นำประเภทนี้ จะเป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมได้

4. ลักษณะงาน ซึ่งหากว่างานที่สามารถทำสำเร็จได้ด้วยตัวเอง เช่น งานในห้องทดลองลักษณะงานเช่นนี้จะทำให้บุคลากรไม่เห็นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วม

5. ความแตกต่างระหว่างบุคคล เช่น ระดับการศึกษา วิชาชีพ โดยถ้าหากบุคลากรที่มีระดับการศึกษาที่สูงอยู่ในตำแหน่งหน้าที่ความรับผิดชอบมาก ก็จะแสวงหาการมีส่วนร่วมมากกว่า บุคลากรที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่า และหน้าที่ความรับผิดชอบที่น้อยกว่าด้วย

โคเฮนและอ์พฮอฟฟ์ (ณรงค์ วาธิชล., 2550) กล่าวว่า มีปัจจัยหลายอย่างที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม ได้แก่

1. เพศ
2. อายุ
3. สถานภาพสมรส
4. ระดับการศึกษา
5. อาชีพ
6. รายได้
7. ระยะเวลาที่อยู่ในท้องถิ่น
8. สถานภาพการทำงาน

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านสังคมและเศรษฐกิจ รวมถึงปัจจัยทางด้านการติดต่อสื่อสาร เช่น อายุ เพศ การศึกษา ศาสนา/ความเชื่อ สถานภาพทางสังคม ขนาดครอบครัว อาชีพ รายได้ต่อเดือน การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม และความยาวนานในการอยู่อาศัยในชุมชน การรับรู้ข่าวสารในการพัฒนาชุมชน และการได้รับการฝึกอบรมของประชาชน

### แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน

ความหมายของการพัฒนาชุมชน

ความหมายของการพัฒนาจากการสรุปรวบรวมจากมุมมองของนักวิชาการนักคตินักปฏิบัติ ที่ได้อธิบายความหมายไว้ในหลายแง่มุมสรุป ดังนี้

คำว่า พัฒนา, ชุมชน และการพัฒนาชุมชน มีความหมายและค่านิยมจากมุมมองของ นักวิชาการนักปฏิบัติในแต่ละสาขาซึ่งมีทั้งความแตกต่างในเรื่องของถ้อยความแต่คงความเหมือนในเรื่องของทิศทางและเนื้อหาที่สื่อความหมาย ดังนี้

ราชบัณฑิตยสถาน (2525) ให้ความหมายของการพัฒนาว่า หมายถึง การทำความเจริญการเปลี่ยนแปลงในทางที่เจริญขึ้น การคลี่คลายไปในทางที่ดี ถ้าเป็นกริยา ใช้คำว่า พัฒนา หมายความว่า ทำให้เจริญ คือ ทำให้เติบโตได้ งอกงาม ทำให้งอกงามและมากขึ้น เช่น เจริญทางไมตรี

สนธยา พลศรี. (2545) ได้ให้ความหมายของ การพัฒนาว่าเป็นกระบวนการการเปลี่ยนแปลงของสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ดีขึ้น ทั้งในคุณภาพ ปริมาณ และสิ่งแวดล้อม ด้วยการวางแผน โครงการและการดำเนินงานโดยมนุษย์ ให้ประโยชน์แก่มนุษย์ไม่ใช่เป็นการเกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ การพัฒนามีความหมายเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับคำอื่นๆอยู่หลายคำ คือ การเปลี่ยนแปลง วิวัฒนาการ การปฏิรูป การปฏิบัติ ความเจริญเติบโต ความก้าวหน้า การค้นพบ การประดิษฐ์ นวัตกรรม และความทันสมัย และนอกจากนี้ยังได้จำแนกความหมายของการพัฒนาที่ได้รวบรวมและประมวล ความหมายของการพัฒนาจากนักวิชาการ นักปฏิบัติการในศาสตร์สาขาต่างๆ ออกเป็น 10 ลักษณะ ดังนี้

1. ความหมายจากรูปศัพท์ การพัฒนา โดยความหมายจากรูปศัพท์จึง หมายถึง การเปลี่ยนแปลงสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้เกิดความเจริญเติบโตงอกงามและดีขึ้นจนเป็นที่พึงพอใจ ความหมายดังกล่าวนี้ เป็นที่มาของความหมายในภาษาไทยและเป็นแนวทางในการกำหนดความหมายอื่น

2. ความหมายโดยทั่วไป การพัฒนา ในความหมายโดยทั่วไปจึง หมายถึง การเปลี่ยนแปลงสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้เกิดคุณภาพดีขึ้นกว่าเดิม ความหมายนี้ นับว่าเป็นความหมายที่รู้จักกัน โดยทั่วไป เพราะนำมาใช้มากกว่าความหมายอื่นๆ แม้ว่าจะไม่เป็นที่ยอมรับของนักวิชาการก็ตาม

3. ความหมายทางเศรษฐศาสตร์ นักเศรษฐศาสตร์ได้กำหนดความหมายของการพัฒนา โดยใช้ความหมายจากรูปศัพท์และความหมายโดยทั่วไป คือ หมายถึง ความเจริญเติบโต แต่เป็นความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ตามเนื้อหาของวิชาเศรษฐศาสตร์ ซึ่งเป็นการเน้นความหมายเชิงปริมาณ คือ การเพิ่มขึ้น หรือการขยายตัวทางเศรษฐกิจมากกว่าด้านอื่นๆ

4. ความหมายทางพัฒนาบริหารศาสตร์ การพัฒนา ในความหมายของนักพัฒนาบริหารศาสตร์จะมีขอบข่ายกว้างขวางกว่าความหมายจากรูปศัพท์ ความหมายโดยทั่วไป และความหมายทางเศรษฐศาสตร์ที่กล่าวมาแล้ว เพราะหมายถึง การเปลี่ยนแปลงของสิ่งใดสิ่งหนึ่งทั้งในด้านคุณภาพ (ดีขึ้น) ปริมาณ (มากขึ้น) และสิ่งแวดล้อม(มีความเหมาะสม) ไม่ใช่การเปลี่ยนแปลงด้านใดด้านหนึ่งเพียงด้านเดียว

5. ความหมายทางเทคโนโลยี ความหมายของ การพัฒนาในทางเทคโนโลยีแตกต่างออกไปจากความหมายที่กล่าวมาแล้วข้างต้น โดยหมายถึงการเปลี่ยนแปลงสังคมให้ทันสมัย ด้วยความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งเป็นความหมายอีกแนวทางหนึ่ง

6. ความหมายทางการวางแผนการพัฒนา ในความหมายของนักวางแผนจะเป็นไปอีกแนวทางหนึ่งโดยอาจสรุปได้ว่า หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการเตรียมการของมนุษย์ไว้ล่วงหน้า ในลักษณะของแผนและโครงการ แล้วบริหารหรือจัดการให้เป็นไปตามแผนและโครงการจนประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้ จะเห็นได้ว่า ความหมายของการพัฒนาทางการวางแผนกำหนดให้การพัฒนาเป็นกิจกรรมของมนุษย์และเกิดขึ้นจากการเตรียมการไว้ล่วงหน้า เท่านั้นการเปลี่ยนแปลงที่ไม่ได้เกิดจากการวางแผนโดยมนุษย์ ไม่ใช่การพัฒนาในความหมายนี้

7. ความหมายเกี่ยวกับการปฏิบัติการพัฒนา ในความหมายของการปฏิบัติการนี้ เป็นความหมายต่อเนื่องจากความหมายทางการวางแผนโดยมุ่งเน้นถึงการนำแผนและโครงการไปดำเนินการอย่างจริงจังและอย่างต่อเนื่อง เพราะถึงจะมีแผนและโครงการแล้วแต่ถ้าหากไม่มีการนำไปปฏิบัติการพัฒนา ก็ไม่สามารถเกิดขึ้นได้

8. ความหมายทางพระพุทธศาสนาการพัฒนาในทางพระพุทธศาสนา หมายถึง การพัฒนาคนให้มีความสุขมีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม การพัฒนาในความหมายนี้มีลักษณะเดียวกันกับการพัฒนาในความหมายทางการวางแผน คือ เป็นเรื่องของมนุษย์เท่านั้น แตกต่างกันเพียงการวางแผนให้ความสำคัญที่วิธีการดำเนินงาน ส่วนพุทธศาสนาเน้นผลที่เกิดขึ้น คือ ความสุขของมนุษย์เท่านั้น

9. ความหมายทางสังคมวิทยา นักสังคมวิทยาได้ให้ความหมายของ การพัฒนาโดยเน้น การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสังคม คือ มนุษย์ กลุ่มทางสังคม การจัดระเบียบทางสังคม ซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกับความหมายในทางพุทธศาสนา คือ การเปลี่ยนแปลงมนุษย์และสิ่งแวดล้อมให้มีความสุขและมีลักษณะเช่นเดียวกับความหมายทางการวางแผน คือ ด้วยวิธีการจัดสรรทรัพยากรของสังคมอย่างยุติธรรมและมีประสิทธิภาพ ซึ่งนักวางแผน เรียกว่า การบริหารและการจัดการนั่นเอง

10. ความหมายทางการพัฒนาชุมชน การพัฒนา คือ เป็นวิธีการเปลี่ยนแปลงมนุษย์และสังคมมนุษย์ให้ดีขึ้น แต่นักพัฒนาชุมชนมุ่งเน้นที่มนุษย์ในชุมชนต้องร่วมกันดำเนินงานและได้รับผลจากการพัฒนาร่วมกัน

ธนากร สังเขป (2555) กล่าวถึงความหมายของ “การพัฒนา” (Development) ว่า “การพัฒนา” คือ การทำให้ดีขึ้นให้เจริญขึ้น เป็นการเพิ่มคุณค่าของสิ่งต่างๆการพัฒนาอาจพัฒนาจากสิ่งที่มีอยู่เดิมหรือสร้างสรรค์สิ่งใหม่ก็ได้

พิสันต์ ประทานชวโน (2553) ให้ความหมายของ การพัฒนาว่า หมายถึง ทำให้เจริญ การเปลี่ยนแปลง เปลี่ยนสภาพ ปรับปรุงให้ต่างจากเดิม



อภิชัย พันธเสน (2539) ให้ความหมายของ การพัฒนาว่า ทำให้ดีขึ้น โดยหมายถึง ว่าต้องมีการเปลี่ยนแปลงจากสภาพที่เป็นอยู่จากข้อมูลข้างต้น จะเห็นได้ว่า ความหมายของการ พัฒนานั้นถึงแม้นักวิชาการ นักคิด หรือนักปฏิบัติจะมีถ้อยความการตีความหมายของคำว่า “การ พัฒนา” ที่ต่างไป แต่ทั้งหมดมีทิศทางของความหมายของคำว่า การพัฒนา ไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ เป็นการปรับเปลี่ยนจากเดิมที่เป็นอยู่สู่ทิศทางที่ดีขึ้นเจริญขึ้น

#### ความหมายของ “การพัฒนาชุมชน”

สนธยา พลศรี (2545) ให้ความหมายของการพัฒนาชุมชน ว่า การพัฒนาชุมชนเป็น กระบวนการพัฒนาคนและกลุ่มคนในชุมชนให้มีศักยภาพเพียงพอและร่วมมือกันปรับปรุงชีวิตความเป็น อยู่ของตนเองและชุมชน ตามแผนและโครงการที่กำหนดไว้ ทั้งการใช้พลังของชุมชนและ การสนับสนุนจากภายนอกชุมชน

ธนากร สังเขป (2555) ให้ความหมายของ “การพัฒนาชุมชน” (Community Development) ว่า “การพัฒนาชุมชน” เป็นการทำให้กลุ่มคนดีขึ้น เจริญขึ้นในทุกๆด้าน เช่น ด้านเศรษฐกิจ สังคม การปกครองวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม

พิสันต์ ประทานชวโน (2553) ให้ความหมาย การพัฒนาชุมชน (Community Development) ว่าเป็นหลักการพื้นฐานเป็นกระบวนการให้การศึกษ (educational process) แก่ประชาชนเพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้ (self – reliance) หรือช่วยตนเองได้ (self – help) ในการ คิด ตัดสินใจและดำเนินการแก้ปัญหา ตลอดจนตอบสนองความต้องการของตนเองและส่วนรวม

เฉลิมว บุรีภักดีและคณะ (2545) ได้ให้ความหมายว่า การพัฒนาชุมชน คือการทำให้คน ซึ่งอยู่ในพื้นที่บริเวณที่มีความแตกต่างกันทั้งทางด้านเชื้อชาติ ศาสนา ความเป็นอยู่การศึกษา ศิลปวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี ค่านิยม ความเชื่อ และอื่นๆสามารถอยู่รวมกันได้อย่าง ราบรื่น

ปรียานุช วิริยราชวัลลภ (2539) ได้สรุปความหมายไว้ว่า การพัฒนาชุมชน หมายถึง การสร้างความเจริญให้เกิดขึ้นแก่ชุมชนในทุกด้าน โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน และผู้เกี่ยวข้อง โดยมุ่งพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของประชาชนให้ดำเนินการพัฒนาและแก้ปัญหาของ ชุมชนได้อย่างยั่งยืนโดยใช้ทรัพยากรในชุมชนที่มีอยู่ให้มากที่สุด

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การพัฒนาชุมชน หมายถึง การสร้าง การพัฒนาหรือทำให้กลุ่มคนมีการ เปลี่ยนแปลง มีความเจริญและแตกต่างจากที่เป็นอยู่และบางท่านยังให้ความหมายของการพัฒนา ชุมชนที่หมายรวมถึงกระบวนการอย่างหนึ่ง เช่นเดียวกับกระบวนการอื่นๆ แต่เป็นกระบวนการที่มี ลักษณะเฉพาะของตนเองซึ่งหมายถึงการเป็นกระบวนการในการพัฒนาเพื่อศักยภาพของชุมชนอีก ด้วย

### ความสำคัญของการพัฒนาชุมชน

การพัฒนา เป็นแนวคิดที่มีรากฐานมาจากความสนใจ ซึ่งเกิดขึ้นจากการสังเกตการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งอธิบายไว้อย่างชัดเจนว่าสังคมและวัฒนธรรมของมนุษยชาติมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาด้วยสาเหตุต่าง ๆ หลายประการดังต่อไปนี้ คือ

1. การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางกายภาพ (Physical environment)
2. การเปลี่ยนแปลงทางด้านประชากร (Population change)
3. การอยู่โดดเดี่ยวและการติดต่อกัน (Isolation and contact)
4. โครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรม (Social and cultural structure)
5. ระดับของความรู้และเทคโนโลยี (Knowledge and technology)
6. ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างอื่น เช่น การเล็งเห็นความจำเป็นในการ

เปลี่ยนแปลง หรือนโยบายของผู้นำประเทศจากปรากฏการณ์ทางสังคมที่ผ่านมา เราจะพบว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมเป็นเรื่องตามธรรมชาติที่เกิดขึ้นโดยไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ การพิจารณาเรื่องการเปลี่ยนแปลงจึงต้องทำความเข้าใจทั้งในด้านทิศทางของการเปลี่ยนแปลง (Direction) ขนาดของการเปลี่ยนแปลง (Magnitude) ระยะเวลาที่เกิดการเปลี่ยนแปลง (Time) สาเหตุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือต่อต้านการเปลี่ยนแปลง (Change & resistance to change) สิ่งที่จะต้องทำความเข้าใจในเบื้องต้น คือ ความหมายของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมนั้น กินความครอบคลุมไปถึงการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ก้าวหน้าหรือถดถอยก็ได้ แต่ที่เป็นพื้นฐานแนวคิดที่สำคัญของการพัฒนา ก็คือ ทิศทางของการเปลี่ยนแปลง (Direction for change) ในลักษณะที่ก้าวหน้าหรือการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นเท่านั้นคำว่า “พัฒนา” เกิดขึ้นและนำมาใช้ครั้งแรกในคริสต์ศตวรรษที่ 19 โดยนักเศรษฐศาสตร์ได้นำมาใช้เรียกการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการปฏิวัติอุตสาหกรรมในยุโรป ซึ่งเกิดการเปลี่ยนแปลงจากการใช้แรงงานคนและสัตว์มาเป็นพลังงานจากเทคโนโลยี เช่น เครื่องจักร เครื่องยนต์ต่างๆอาชีพของคนในสังคมเปลี่ยนจากเกษตรกรรมเป็นการประกอบอาชีพทางด้านอุตสาหกรรม วิธีการผลิตเปลี่ยนจากการยังชีพเป็นวิธีการผลิตเพื่อการค้าที่อยู่อาศัยเปลี่ยนจากชนบทเป็นเมืองสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนจากสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติเป็นสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นหลังจากนั้น

คำว่า พัฒนา ก็ได้แพร่กระจายออกไปทั่วโลกโดยความหมายกว้างๆ ทั่วไปแล้ว หมายถึง การกระทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากสภาพหนึ่งไปสู่อีกสภาพหนึ่งที่ดีกว่าเดิมอย่างเป็นระบบ (การพัฒนาหมู่บ้านตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง, 2556 : 32) อย่างไรก็ตาม ได้มีการศึกษาเชิงประเมิณผลการพัฒนา พบว่าการเปลี่ยนแปลงที่ไม่พึงปรารถนาหลายประการนับตั้งแต่เริ่มมีการดำเนินงานตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 1 ในปีพุทธศักราช 2504 เป็นต้นมา ได้ส่งผลกระทบต่ออย่างรุนแรงต่อระบบนิเวศวิทยา (Social ecology) ของสังคมไทย ผลที่คาดหวังสำคัญ

หลายประการไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ที่ตั้งไว้ เหตุการณ์เหล่านี้ทำให้นักคิดจากหลายสำนักความคิด ได้หยิบยกประเด็นปัญหาต่างๆ มากถกเถียงวิพากษ์วิจารณ์กันอย่างกว้างขวางถึงความล้มเหลวเหล่านั้น พร้อมทั้งมีการเสนอแนวทางใหม่ในการพัฒนาประเทศ บางแนวคิดได้รับการยอมรับจากสาธารณชน และกลุ่มผู้บริหารจรรยาไปสู่การกำหนดเป็นนโยบายในการพัฒนาประเทศบนพื้นฐานความเชื่อใน เอกักษณ์ รวมทั้งความเข้มแข็งของวัฒนธรรม บางแนวคิดชูประเด็นการเรียนรู้ตลอดจนการ เสริมสร้างศักยภาพของคนพร้อมทั้งการให้เหตุผลอย่างเป็นระบบน่าเชื่อถือและปฏิบัติตาม ในขณะที่ นักคิดบางสำนักความคิดพยายามใช้ยุทธศาสตร์ทางศาสนา (Religious strategy) มาชี้นำทางออก ให้แก่สังคมไทยบนพื้นฐานแห่งนัยยะสำคัญตลอดจนความโดดเด่นทางวิชาการที่ว่าความดีต้องอยู่ เหนือความชั่วเสมอโดยละทิ้งเงื่อนไขของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมด้านมิติของเวลา (Time) พลัง ทางลบ (Negative social force) ที่ทำให้เกิดการต่อต้านเปลี่ยนแปลงอันไม่พึงปรารถนาในสังคม ปรกาศความคิดเหล่านี้ ส่งผลให้เกิดความพยายามที่จะถักทอและบูรณาการความโดดเด่นจาก แนวความคิดหลากหลายกระแสนี้เข้าด้วยกัน นอกเหนือไปจากนั้น ยังมีการเสนอแนวคิดที่น่าสนใจเกี่ยวกับ การพัฒนาเชิงนิเวศ (Green development) เศรษฐศาสตร์เชิงนิเวศ (Green economics) เศรษฐศาสตร์กระแสกลาง (Mid-stream economy) หรือการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable development) โดยมีความเชื่อพื้นฐานของการให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมตาม ธรรมชาติแก่ผู้คนรุ่นหลัง แล้วกำหนดเป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศแนวใหม่ ด้วยการวิพากษ์ อย่างแหลมคมต่อแนวคิดแบบปฏิฐานนิยม (Positivism) อัตินิยม (Individualism) ที่ยึดเอาความ พึงพอใจของมนุษย์ตามหลักการของอรรถประโยชน์นิยมหน่วยสุดท้าย (Marginal utility) ว่าเป็น จุดเริ่มต้นของความหายนะและการทำลายล้างทรัพยากรธรรมชาติอย่างรุนแรงในปัจจุบัน จากการ วิเคราะห์เจตนารมณ์ของแต่ละแนวคิดตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าโดยแท้ที่ จริงแล้ว นักคิดแต่ละยุคสมัยแต่ละสำนักคิดต่างมีเจตนารมณ์บางอย่างร่วมกัน คือ สันติสุขตลอดจน การเปลี่ยนแปลงไปในทางที่พึงประสงค์ของสังคมที่ตนเองเป็นสมาชิก สิ่งที่แตกต่างกันก็คือ วิธีคิด สำนักคิด (School of thought) ของเขตของการคิด (Boundary) ลักษณะการมองปัญหาการให้ ความหมายและวิธีการในการทำความเข้าใจ รวมทั้งการวิเคราะห์หาแนวทางในการแก้ไขปัญหา (Approach) ของกลุ่มแนวคิดเหล่านั้น

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ความสำคัญของการพัฒนามีความจำเป็นที่จะต้องมีพื้นฐานทางด้าน วิชาการรอบด้านโดยเฉพาะอย่างยิ่ง วิชาการทางด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ซึ่งประกอบไป ด้วยองค์ความรู้ทางด้านสังคมวิทยา มานุษยวิทยา รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ จิตวิทยา ภาษาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ รวมทั้งสถานะของการดำรงอยู่ความเป็นมาและการเปลี่ยนแปลงขององค์ความรู้เหล่านี้ การพัฒนาชุมชนเป็นอีกแนวคิดหนึ่งที่พยายามใช้หลักบูรณาการบนพื้นฐานความเชื่อและความเข้าใจ เบื้องต้นหลายประการร่วมกัน



แนวทางในการพัฒนาดังกล่าว จำเป็นต้องมีการแสวงหาวิธีการที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่เหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบายและบทบาทของนักพัฒนาที่จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนแนวคิดและอุดมการณ์ในการพัฒนาที่มุ่งเน้นการพัฒนาคนมากกว่าพัฒนางานปรับเปลี่ยนบทบาทจากผู้ให้บริการเป็นผู้กระตุ้นปลุกประชาชนให้ตื่น และสร้างจิตสำนึกรับผิดชอบต่อส่วนรวม อุทิศตนสัมผัสใกล้ชิดกับปัญหาของประชาชน เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม ซึ่งหมายถึงประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง (Involvement) ในการตัดสินใจในโครงการพัฒนาและร่วมดำเนินการแก้ไขปัญหาของชุมชน อันจะส่งผลให้เกิดความเชื่อมั่นและความรู้สึกเป็นเจ้าของโครงการเพื่อให้บรรลุ “การพึ่งตนเอง” ของชุมชน อันเป็นเป้าประสงค์ของการพัฒนาอย่างแท้จริง การพัฒนาแบบมีส่วนร่วมมีมิติของการพัฒนาที่มีส่วนร่วมของประชาชนและภาคต่างๆ ของสังคม ขั้นตอนสำคัญที่สุดในการพัฒนาก็คือ การเตรียมด้านสังคม ที่เริ่มด้วยแนวคิดในการเตรียมความพร้อมของผู้เกี่ยวข้องในทุกๆ ภาคเพื่อให้ทุกฝ่ายเข้าใจและเต็มใจร่วมมือร่วมใจทำงานในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการพัฒนา ซึ่งการเตรียมการด้านสังคม เพื่อการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมจะเกี่ยวข้องทั้งระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชน ซึ่งแต่ละฝ่ายมีบทบาทหน้าที่ที่พึงปฏิบัติ ในที่นี้ขอกกล่าวถึงทฤษฎีการพัฒนาที่สำคัญ 3 ทฤษฎี ได้แก่

1. ทฤษฎีภาวะทันสมัย (Modernization theory) ทฤษฎีภาวะทันสมัย เป็นทฤษฎีการพัฒนาที่รุ่งโรจน์มาก และถูกนำไปประยุกต์ใช้ในประเทศด้อยพัฒนาอย่างกว้างขวางในราวปลายทศวรรษที่ 1950-1960 จุดกำเนิดของทฤษฎีมาจากความสำเร็จในการพัฒนาของกลุ่มยุโรปตะวันตก หลังสงครามโลกครั้งที่สอง ซึ่งยึดแนวทางการพัฒนาแบบทุนนิยม (Capitalism) หรือเน้นการดำเนินการทางเศรษฐกิจแบบเสรี ซึ่งกลายเป็นแนวความคิดกระแสหลักที่สำคัญมากในยุคนั้น นักทฤษฎีที่มีบทบาทสำคัญในการกำหนดแนวความคิดและทฤษฎีภาวะทันสมัย คือ ดับบลิวโรสโทว์ (W. Rostov) ซึ่งได้เสนอแนวคิดในการสร้างความเจริญเติบโตตามลำดับขั้น (Stages of growth) 5 ขั้น ได้แก่ ขั้นที่หนึ่งเป็นจุดเริ่มต้นจากสภาพสังคมแบบดั้งเดิม ขั้นที่สองเป็นการเตรียมตัวเพื่อก้าวทะยานไปข้างหน้า ขั้นที่สามเป็นการก้าวทะยานไปสู่การเจริญเติบโตอย่างมีเสถียรภาพขั้นที่สี่เป็นการบรรลุสู่ภาวะที่เจริญเติบโตอย่างเต็มที่ ขั้นที่ห้าเป็นการเจริญสูงสุดของสังคมการพัฒนาตามแนวความคิดของทฤษฎีภาวะความทันสมัยนั้นสามารถพิจารณาได้จากจุดมุ่งหมายและกระบวนการดังต่อไปนี้

1.1 จุดมุ่งหมายของการพัฒนาตามแนวคิดของทฤษฎีภาวะทันสมัยจุดมุ่งหมายหลักคือ การสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจโดยใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมเป็นหลักซึ่งต้องอาศัยการพัฒนาชุมชนเมือง และการเสริมสร้างความก้าวหน้าของระบบตลาดมาสนับสนุนซึ่งยุทธศาสตร์นี้จะทำให้ผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (GNP) เพิ่มขึ้นในอัตราที่แน่นอนและรวดเร็วว่าการเพิ่มของประชากร เป็นผลให้ระดับรายได้เฉลี่ยต่อหัวของประชากรในแต่ละปีเพิ่มสูงตามไปด้วย

ผลของความเจริญเติบโตจะค่อยๆ แพร่กระจายจากภาคอุตสาหกรรมไปสู่ภาคการผลิตอื่นๆ และจากเมืองไปสู่ชนบท ตามแนวคิดของ Adam Smith เกี่ยวกับทฤษฎีการแพร่กระจาย (Trickle down) ทำให้ความทันสมัยทางเศรษฐกิจและสังคมเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและทั่วถึงกัน

1.2 กระบวนการพัฒนาตามแนวคิดของทฤษฎีภาวะทันสมัยความสำเร็จของการพัฒนาตามทฤษฎีภาวะทันสมัยจะบรรลุตามจุดมุ่งหมายข้างต้นได้นั้นจะต้องอาศัยกระบวนการที่เกิดจากบทบาทของสถาบันทางการเมือง สถาบันทางการบริหารและสถาบันอื่น ๆ ดังต่อไปนี้

1.2.1 รัฐบาลและหน่วยงานของรัฐจะเข้ามามีบทบาทในการกำหนดแผนพัฒนาซึ่งมีลักษณะเป็นการวางแผนจากส่วนกลาง(Top-down planning) เพื่อจัดทำโครงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน (Infra structure) อันได้แก่ การคมนาคม การพลังงาน การชลประทาน เป็นต้น

1.2.2 การจัดตั้งสถาบันต่างๆ ทั้งสถาบันทางการเมือง สถาบันทางด้านสังคมและสถาบันทางด้านเศรษฐกิจ เพื่อทำหน้าที่ในการส่งเสริมและสนับสนุนเร่งรัดการพัฒนา เช่น พรรคการเมืองกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ

1.2.3 การขยายตัวของเมืองและบริการสาธารณะในเขตชุมชนเมืองทั้งเมืองหลวงและเมืองหลัก

1.2.4 การให้บริการแก่สังคมชนบทในรูปแบบต่างๆ เช่น การให้บริการทางการศึกษาด้านสาธารณสุขให้มากขึ้น

1.3 จุดเน้นของทฤษฎีภาวะทันสมัย สรุปได้ดังนี้ คือ

1.3.1 เน้นการสร้างความสำเร็จเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ โดยอาศัยอุตสาหกรรมเป็นตัวนำในการพัฒนา เช่น เน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อทดแทนการนำเข้า และอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก เป็นต้น

1.3.2 เน้นบทบาทของรัฐในการวางแผนจากส่วนกลาง (Top-down planning) ทั้งนี้ เพื่อให้มีการตัดสินใจจากผู้มีอำนาจ หรือผู้บริหารอย่างรวดเร็ว และการพัฒนาเป็นไปตามนโยบายของรัฐบาลหรือผู้นำประเทศ

1.3.3 เน้นพัฒนาสังคมเมือง (Urbanization) โดยสร้างสังคมเมืองให้ทันสมัย อาทิ เน้นโครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure) เพื่อสนับสนุนการพัฒนาด้านอุตสาหกรรม โดยคาดหวังว่าถ้าพัฒนาสังคมเมืองให้เจริญก้าวหน้าแล้ว ผลของการพัฒนาจะแพร่กระจาย (Trickle down) ไปสู่สังคมชนบทอย่างทั่วถึงกัน

1.3.4 เน้นการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยทฤษฎีนี้ เน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมดังนั้นจึงต้องใช้เครื่องจักรกลที่ทันสมัยมาช่วยในการผลิตผลที่ตามมาคือ การเป็นหนี้ สินประเทศที่พัฒนาแล้ว เพราะประเทศที่ด้อยพัฒนามักไม่สามารถวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีขึ้นมาใช้ได้เองนอกจากนั้นยังทำให้เกิดปัญหาการว่างงานในสังคมตามมาอีกด้วย

1.3.5 เน้นการใช้ทุนเข้มข้นจากภายนอกประเทศ คือ ประเทศที่เน้นพัฒนาอุตสาหกรรมถ้าเป็นประเทศที่ร่ำรวยก็จะไม่เกิดผลกระทบมากนัก แต่สำหรับประเทศด้อยพัฒนาหรือประเทศกำลังพัฒนา ซึ่งยากจนเมื่อเน้นพัฒนาอุตสาหกรรมและเร่งการเติบโตทางเศรษฐกิจจึงต้องก่อหนี้สาธารณะหรือกู้ยืมเงินทุนจากต่างประเทศ

1.3.6 ยอมรับความช่วยเหลือจากต่างประเทศ ทั้งในรูปการให้เปล่าการลงทุน การมีเงื่อนไขผูกพัน การช่วยเหลือทางวิชาการ ซึ่งบางครั้งทำให้ประเทศด้อยพัฒนาทั้งหลายต้องพึ่งพาหรือกลายเป็นอาณานิคมทางเศรษฐกิจกับประเทศที่พัฒนาแล้วโดยไม่เจตนา

1.3.7 การวัดผลการพัฒนาตามทฤษฎีภาวะทันสมัยนี้จะยึดรายได้ประชาชาติ และรายได้เฉลี่ยต่อหัวของประชากรเป็นหลัก

2. ทฤษฎีพึ่งพา (Dependency theory) ในทศวรรษที่ 1960 ได้มีนักวิชาการสายยุโรป เช่น กุนนาร์ไมด์ดัล (Gunnar Myrdal), ดัดเลย์ซีเยร์ (Duley Seer), พอลสทรีทเทิน (PualStreeten) ได้คัดค้านแนวความคิดทฤษฎีภาวะทันสมัย โดยเสนอว่า แนวความคิดดังกล่าวไม่สามารถใช้ให้เป็นประโยชน์ในประเทศโลกที่ 3 ได้ นอกจากนั้น นักวิชาการสายลาตินอเมริกา อาทิ Frank, Cardoso, Doossantos ได้เสนอว่า ทฤษฎีภาวะทันสมัยไม่สามารถนำไปใช้ในประเทศด้อยพัฒนาได้สำเร็จ เพราะยิ่งพัฒนาไป คนรวยยิ่งรวยแต่คนจนยิ่งจนลง หรือที่เรียกว่ารวยกระจุกแต่จนกระจาย เขาจึงต่อต้านทฤษฎีภาวะทันสมัยมาก และได้เสนอแนวคิดทฤษฎีพึ่งพาเอาไว้ดังนี้ คือ

2.1 เขามองว่าถ้าพัฒนาตามทฤษฎีภาวะทันสมัย ประเทศตะวันตกที่เจริญจะเป็นศูนย์กลางทุกอย่าง ในขณะที่ประเทศด้อยพัฒนาจะเป็นบริวาร หรือต้องพึ่งพาทันทีอยู่ตลอดเวลา

2.2 เขาเน้นว่าควรมีการปฏิรูปโครงสร้างทางเศรษฐกิจ และสังคมเสียใหม่ เพื่อที่จะนำไปสู่การกระจายผลของการพัฒนาอย่างเป็นธรรม

2.3 กระบวนการที่สามารถกระทำได้คือ การลดการพึ่งพาทันทีจากภายนอก และ การที่ประเทศพยายามเพิ่มขีดความสามารถในการพึ่งตนเองให้มากขึ้น แต่ทฤษฎีพึ่งพานี้ นักวิชาการมิได้เสนอแนวทางการพัฒนาที่ชัดเจนหรือเป็นรูปธรรมนักจึงทำให้มีการปฏิเสธแนวทางการพัฒนาแบบดั้งเดิม และนำไปสู่แนวทางการพัฒนาทฤษฎีใหม่ที่เน้นการตอบสนองความจำเป็นพื้นฐานต่อไป

3. ทฤษฎีความจำเป็นพื้นฐาน (Basic needs theory) แนวความคิดของนักวิชาการกลุ่มองค์การกรรมกรระหว่างประเทศ (ILO = International labor organization) ได้เสนอกลยุทธ์์ในการพัฒนาใหม่ โดยคำนึงถึงความต้องการพื้นฐาน และความจำเป็นพื้นฐานของมนุษย์ และการมีส่วนร่วมอย่างจริงจังในการพัฒนา เหตุผลที่มาของทฤษฎีความจำเป็นพื้นฐานก็คือ

3.1 เป็นข้อเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาความล้มเหลวของทฤษฎีภาวะความทันสมัย

3.2 องค์การสหประชาชาติเรียกร้องให้ใช้แนวคิดเกี่ยวกับความจำเป็นพื้นฐานเป็นกลยุทธ์ในการพัฒนา

### 3.3 ตอบสนองต่อข้อเรียกร้องของนักทฤษฎีฟังกาบางกลุ่ม

จากแนวความคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาทั้ง 3 ทฤษฎีที่ได้กล่าวไปแล้วนั้น จะเห็นได้ว่าจุดมุ่งหมายและกระบวนการการพัฒนาของทฤษฎีภาวะทันสมัยและทฤษฎีความจำเป็นพื้นฐานนั้น มีความชัดเจนมากกว่าทฤษฎีฟังกา โดยทฤษฎีภาวะทันสมัยจะเน้นในเรื่องของความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจความเจริญก้าวหน้าทางด้านอุตสาหกรรมและพยายามเพิ่มรายได้ต่อหัวของประชากรให้มากๆ แต่ทฤษฎีความจำเป็นพื้นฐานเน้นการพัฒนาทุกๆ ด้านจะต้องผสมผสานกันอย่างมีดุลยภาพ กล่าวโดยสรุปทฤษฎีทั้ง 3 ต่างก็มีอิทธิพลต่อแนวคิดของประเทศกำลังพัฒนาและประเทศด้อยพัฒนา มาก โดยเฉพาะระยะแรกๆ การพัฒนาประเทศต่างๆ จะยึดการพัฒนาตามแนวทฤษฎีภาวะทันสมัย แต่ในระยะหลังๆ ตั้งแต่ทศวรรษที่ 1980 เป็นต้นมาหลายประเทศมีแนวโน้มหันมาใช้ทฤษฎีความจำเป็นพื้นฐานในการวางแผนพัฒนาประเทศ แต่บางประเทศก็ใช้ทั้งสองทฤษฎีควบคู่กันไปเพียงแต่จะเน้นให้ความสำคัญทฤษฎีใดมากน้อยกว่ากันเท่านั้น

#### แนวคิดเกี่ยวกับชุมชน

ความหมายของชุมชน คำว่า “ชุมชน” หรือภาษาอังกฤษว่า “Community” เป็นคำที่นักวิชาการทั้งชาวไทยและต่างประเทศได้ให้ความหมายไว้อย่างหลากหลาย แต่มีนัยสำคัญที่ใกล้เคียงกัน ดังนี้

นักวิชาการของไทยหลายท่านได้ให้ความหมายของคำว่า ชุมชน หมายถึง ได้กล่าวถึงชุมชนที่หมายถึง องค์การทางสังคมอย่างหนึ่งที่มีอาณาเขตครอบคลุมท้องถิ่นหนึ่ง และปวงสมาชิกสามารถบรรลุถึงความต้องการพื้นฐาน ส่วนใหญ่ได้และสามารถแก้ไขปัญหาล้วนๆ ใน ชุมชนของตนเองได้ (สัญญา สัญญาวิวัฒน์., 2526) ทั้งนี้ชุมชนยังหมายถึง หมู่ชน กลุ่มคนที่อยู่

กาญจนา แก้วเทพ (2538) ได้ให้ความหมายไว้ว่า กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในอาณาเขตบริเวณเดียวกัน มี ความสัมพันธ์ใกล้ชิด มีฐานะและอาชีพที่เหมือนหรือคล้ายคลึงกัน (Homogeneous) มีลักษณะของการใช้ชีวิตร่วมกัน มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชน มีความรู้สึกว่าเป็นคนชุมชนเดียวกัน นอกจากนี้ยังมีการดำรงรักษาคุณค่าและมรดกทางวัฒนธรรมและศาสนาถ่ายทอดไปยังลูกหลานอีกด้วย เช่น ชุมชน หรือหมู่บ้านในชนบท เป็นต้น

ประเวศ วะสี (2541) ได้ให้ความหมายของความเป็นชุมชน ไว้ว่า การที่คนจำนวนหนึ่งเท่าใดก็ได้มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีการติดต่อสื่อสารหรือรวมกลุ่มกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีการเรียนรู้ร่วมกันในการกระทำรวมถึงการติดต่อสื่อสารกัน มีการจัดการเพื่อให้เกิดความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ร่วมกันนั้น

ภูสิทธิ ชันติกุล (2553) ได้สรุปความหมายของคำว่า ชุมชน หมายถึง กลุ่มคนที่มา รวมตัวกันตั้งแต่ 2 คน ขึ้นไป มีปฏิสัมพันธ์กัน มีแบบแผนแนวทางการปฏิบัติคล้ายคลึงกัน มีพื้นที่ การตั้งถิ่นฐานที่ชัดเจนแน่นอน มีความรู้สึกว่าเป็นคนชุมชนเดียวกัน รวมถึงมีการถ่ายทอดวัฒนธรรม แก่รุ่นต่อไป

ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า “ชุมชน” หมายถึง กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ร่วมกันใน สถานที่ พื้นที่เขต เดียวกัน มีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ความสนใจ ความเชื่อแนวทางปฏิบัติอย่างเดียวกันอาจเป็นกลุ่ม คุ้ม ชุมชน หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด ภาค สถาบัน กรม กอง กระทรวง ประเทศ เชื้อชาติ สัญชาติ ภาษา ประเพณีที่เหมือนกัน

ลักษณะของชุมชนและความเป็นชุมชน (ประเวศ วะสี., 2541) ได้สรุปลักษณะของชุมชนไว้ ว่า ชุมชนมีทั้งเป็นกลุ่มคนขนาดเล็ก ไม่ก็คนไปจนถึงกลุ่มคนขนาดใหญ่ หรือทั้งโลก และอาจเกิดขึ้นใน สถานที่และสถานการณ์ต่างๆ เช่น ในครอบครัว ในที่ทำงาน ในแวดวงวิชาการ ในหมู่สงฆ์ ชุมชนทาง อากาศ เพราะใช้วิทยุติดต่อสื่อสารกัน ชุมชนทางอินเทอร์เน็ต เป็นต้น นอกจากนี้ชุมชนยังมีลักษณะที่ สำคัญ ดังนี้ (สนธยา พลศรี., 2545)

1. การร่วมกันของกลุ่มคน (Group of People) ในรูปของกลุ่มสังคม (Social Group) กล่าวคือ สมาชิกมีการปฏิบัติต่อกันทางสังคม หรือมีปฏิริยาโต้ตอบกันทางสังคม (Social Interaction) เอื้ออาทรต่อกันและพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน
2. สมาชิกของชุมชนมีลักษณะทางประชากรศาสตร์ เช่น โครงสร้างของประชากร ประกอบด้วย เพศ อายุ อัตราการเกิด อัตราการตาย การอพยพโยกย้ายถิ่น เป็นต้น
3. มีอาณาบริเวณ (Area) สำหรับเป็นที่อยู่อาศัย หรือเป็นที่ประกอบกิจกรรมต่างๆ ของ สมาชิกและกลุ่มสังคม ส่วนขนาดของชุมชนอาจมีทั้งขนาดเล็กและขนาดใหญ่ โดยขึ้นอยู่กับจำนวน ของสมาชิกในกลุ่มสังคมและขนาดของอาณาบริเวณเป็นสำคัญ เช่น เผ่าชน ครอบครัวละแวกบ้าน (Neighborhood) หมู่บ้าน ตำบล ไปจนถึงประเทศและโลก
4. มีลักษณะเป็นการจัดระเบียบทางสังคม (Social Organization) เพื่อควบคุม ความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชน เช่น บรรทัดฐานทางสังคม (Social Norms) สถาบันทางสังคม (Social Institution) และวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชน
5. สมาชิกมีความสัมพันธ์ทางสังคม (Social Relationship) คือมีการติดต่อสัมพันธ์กัน มีความสนใจทางสังคมร่วมกัน มีกิจกรรมต่างๆร่วมกัน มีความสนิทสนมกัน มีความสัมพันธ์แบบพบปะ กันโดยตรง (Face to Face) ซึ่งจะนำไปสู่การใช้ชีวิตในด้านต่างๆ ร่วมกันไม่ใช่ต่างคนต่างอยู่ หรือ แบบตัวใครตัวมัน
6. สมาชิกมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการดำเนินชีวิตร่วมกัน
7. สมาชิกได้รับผลกระทบที่เกิดขึ้นในชุมชนร่วมกัน



8. สมาชิกมีระบบการติดต่อสื่อสารและการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในสิ่งต่างๆ ร่วมกัน

นอกจากนี้ (สมศักดิ์ ศรีสันติสุข., 2536) ได้อธิบายลักษณะของชุมชนตามประเภทของชุมชนซึ่งจะทำให้เข้าใจลักษณะของชุมชนลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น ดังนี้

1. ลักษณะของชุมชนแบ่งตามการบริหารการปกครอง (Administration Unit) แบ่งออกเป็น 6 ชุมชน โดยพิจารณาจากการปกครองของไทยตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 ได้แก่

ชุมชนหมู่บ้าน ประกอบด้วยบ้านหลายบ้านในท้องที่เดียวกัน อย่างน้อยไม่ต่ำกว่า 5 บ้านหรือยึดเอาที่จำนวนคนประมาณ 200 คน สามารถจัดตั้งเป็นหมู่บ้านได้

ชุมชนเขตสุขาภิบาล ต้องคำนึงถึงเนื้อที่ของเขตควรมีขนาดประมาณ 1-4 ตารางกิโลเมตร มีร้านค้าอย่างน้อย 10 ห้าง ประชาชนในเขตมีอย่างน้อย 1,500 คน สามารถจัดตั้งเป็นเขตสุขาภิบาลได้

ชุมชนเขตเทศบาลตำบล ชุมชนเขตสุขาภิบาลที่มีความเจริญ มีความหนาแน่น ยกฐานะจากสุขาภิบาลเป็นเทศบาลโดยมีการจัดสาธารณูปโภคมากขึ้นและการปกครองตนเองมากยิ่งขึ้น และลักษณะจะเป็นชุมชนใหญ่และมักจะอยู่ในเขตอำเภอ

ชุมชนเขตเทศบาลเมือง ชุมชนที่มีราษฎรในท้องที่ตั้งตั้งแต่ 10,000 คนขึ้นไปซึ่งชุมชนเขตเทศบาลเมืองมักจะตั้งในเขตของตัวจังหวัดตั้งอยู่

ชุมชนเขตเทศบาลนคร ชุมชนจากเทศบาลเมืองสามารถยกฐานะขึ้นมาเป็น เทศบาลนครได้โดยท้องที่มีราษฎรตั้งแต่ 50,000 คนขึ้นไป ชุมชนในเขตเทศบาลนคร มักจะเป็นเมืองขนาดใหญ่และเป็นศูนย์กลางของการบินพาณิชย์และอื่น ๆ

ชุมชนเขตกรุงเทพมหานคร เป็นชุมชนที่ประชาชนอยู่กันอย่างหนาแน่นมากและเป็นเอกนคร (Primate City) มีการปกครองตนเอง มีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครและสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร ประชาชนมีอยู่อย่างหนาแน่น

2. ลักษณะของชุมชนแบ่งตามกิจกรรมทางสังคม (Social Activity) แบ่งออกเป็น 5 ชุมชน ได้แก่

ชุมชนเกษตรกรรม ประชาชนในชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม

ชุมชนศูนย์การค้า ชุมชนที่เป็นศูนย์กลางของการค้าเช่น ตามหัวเมือง อาจเป็นอำเภอเมืองหรือตำบล มักจะมีร้านค้าจำหน่ายของใช้ประจำวันและตลาดสดจำหน่ายอาหารผักสดในตอนเช้า เป็นต้น

ชุมชนศูนย์กลางขนส่ง ชุมชนที่เกิดขึ้นตามเส้นทางคมนาคมหรือเส้นทางขนส่งทางรถยนต์ ทางเรือ หรือทางอากาศ มักจะมีร้านอาหาร ร้านกาแฟและร้านข้าวแกงให้บริการแก่ผู้โดยสาร

ชุมชนเขตอุตสาหกรรม จะมีโรงงานอุตสาหกรรมต่างๆ ตั้งอยู่ และบ้านของ คนงาน จะอยู่ในเขตของชุมชนอุตสาหกรรม

ชุมชนศูนย์กลางของการบริการ ตั้งขึ้นเพื่อเป็นศูนย์กลางของการบริการต่าง ๆ เช่น ชุมชนในเขตตัวเมืองหากใหญ่ จะเป็นชุมชนศูนย์กลางของการท่องเที่ยว

3. ลักษณะของชุมชนแบ่งตามความสัมพันธ์ของบุคคลในสังคม (Social Relation) แบ่งออกเป็น 2 ชุมชนใหญ่ ได้แก่ ชุมชนชนบท และชุมชนเมือง

ประเภทของชุมชน ได้แบ่งชุมชนตามจำนวนประชากรไว้ 7 ประเภท ได้แก่

1. หมู่บ้านเล็ก (ประชากรไม่เกิน 250 คน)
2. หมู่บ้าน (ประชากรระหว่าง 250-1,000 คน)
3. เมือง (ประชากรระหว่าง 1,000-5,000 คน)
4. นครเล็ก (ประชากรระหว่าง 5,000-25,000 คน)
5. นครขนาดกลาง (ประชากรระหว่าง 25,000-100,000 คน)
6. นครขนาดใหญ่ (ประชากรระหว่าง 100,000-1,000,000 คน) และ
- 7.มหานคร (ประชากรมากกว่า 1,000,000 คน)

ส่วนสนธยา พลศรี (2545) ได้อธิบายการแบ่งประเภทชุมชนไว้ตามลักษณะความสัมพันธ์ของคนในชุมชน มี 2 ประเภท ได้แก่

1. ชุมชนชนบท (Rural Community) เป็นชุมชนที่อยู่ในเขตชนบท ซึ่งมีความหนาแน่นของประชากรน้อย ผู้อยู่อาศัยมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน มีชีวิตความเป็นอยู่คล้ายคลึงกันยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณี มีอาชีพเกษตรกรรม

2. ชุมชนเมือง (Urban Community) เป็นชุมชนที่มีความหนาแน่นของประชากรมาก อาคารบ้านเรือนหนาแน่น มีความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นมากกว่าสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติอาชีพมีมากมายหลายอาชีพ ส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม การค้าขายและการบริการ สมาชิกมีความเป็นอิสระ หรือปัจเจกบุคคลสูง ทำให้ความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นแบบตัวใครตัวมัน คือเป็นทางการมากกว่าส่วนตัว สมาชิกมีความแตกต่างกันในด้านต่างๆและขาดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แต่อยู่ร่วมกันได้เพราะผลประโยชน์ที่แต่ละคนจะได้รับ เป็นต้น



นอกจากนี้ ฌองส์ เฌ็งประชา (2541) ได้อธิบายชุมชนเมืองว่าเกิดขึ้นได้ในหลายลักษณะมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทั้งที่เจริญก้าวหน้าขึ้นและเสื่อมลงและถูกแทนที่โดยผู้คนที่ประกอบกิจกรรมต่างๆ ดังนี้

การแบ่งแยก (Segregation) เช่น ย่านค้าปลีก ย่านค้าเครื่องเหล็ก

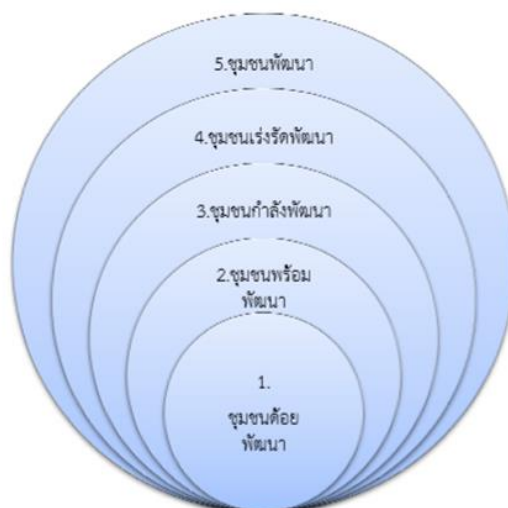
การบุกรุก (Invasion) เช่น การบุกรุกของคนร่ำรวยเข้าไปแทนที่คน ยากจน การบุกรุกของผู้คนเข้าไปตั้งร้านค้า โรงงานอุตสาหกรรมย่านที่พักอาศัย การรื้อถอนแหล่ง เสื่อมโทรมเพื่อใช้เป็นสถานที่ราชการการกระจายออกจากศูนย์กลางของเมือง (Decentralization) เนื่องจากความหนาแน่นของประชากรสูง ที่ดินราคาแพง ผู้คนไปอาศัยอยู่ชานเมืองมากขึ้น

การเดินทางเข้าออกประจำ (Routinization) การเคลื่อนย้ายของผู้คน แบบเดินทางไป - กลับเป็นประจำระหว่างบ้านพักอาศัยกับสถานที่ทำงาน ปัจจุบันมีปริมาณสูงมากขึ้น

นอกจากนี้ยังได้อธิบายการแบ่งชุมชนตามระดับของการพัฒนา ไว้ 5 ประการ ดังนี้ (สนธยา พลศรี., 2545)

1. ชุมชนด้อยพัฒนา เป็นชุมชนที่สมาชิกยังไม่พร้อมในการพัฒนาด้วยการศึกษาล้ำหลังในทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่นอกเหนือปรากฏการณ์ทางธรรมชาติต่างคนต่างอยู่ ขาดความสัมพันธ์ และการโต้ตอบกันทางสังคม มุ่งผลประโยชน์ของตนเป็นสำคัญ
2. ชุมชนพร้อมพัฒนา เป็นชุมชนที่สมาชิกมีความพร้อมพื้นฐานในการพัฒนา เช่น มีการศึกษาสูง ยอมรับในวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เชื่อในเหตุผล มีความสัมพันธ์ทางสังคมและการโต้ตอบกันทางสังคม มีผู้นำ มีกลุ่มและองค์กรเพื่อทำกิจกรรมร่วมกัน มุ่งผลประโยชน์ส่วนรวมก่อนส่วนตัว เป็นต้น
3. ชุมชนกำลังพัฒนา เป็นชุมชนที่สมาชิกร่วมมือร่วมใจผนึกกำลังกันเพื่อปรับปรุงเปลี่ยนแปลง พัฒนาชุมชนของตนเองโดยบุคคล กลุ่มองค์กรในชุมชน และนอกชุมชนทั้งภาคเอกชนและภาครัฐบาล ให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ร่วมกัน ด้วยเทคนิควิธีการและกระบวนการพัฒนาที่เหมาะสมกับชุมชน
4. ชุมชนเร่งรัดพัฒนา เป็นชุมชนที่ต่อเนื่องจากชุมชนกำลังพัฒนาปัจจัยทางการพัฒนา ทั้งบุคคล ทรัพยากร ผู้นำ กลุ่มและองค์กร เทคนิควิธีการ มีความรู้ ความเข้าใจ ผนึกกำลังกัน พัฒนาชุมชนจนเกิดความรู้และประสบการณ์ นำไปใช้ในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนให้อย่างลุล่วง และไม่มีผลกระทบในทางเสียหาย
5. ชุมชนพัฒนา เป็นชุมชนที่บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ สามารถดำรงลักษณะดังกล่าวไว้ได้ตลอดไป ด้วยศักยภาพภายในชุมชนเองเป็นชุมชนเข้มแข็ง ไม่ต้องพึ่งพา

ชุมชนอื่นๆ ต่อไปจัดเป็นการพัฒนาแบบยั่งยืนการแบ่งชุมชนตามระดับการพัฒนามีลักษณะดังภาพ  
ดังนี้



ภาพประกอบที่ 4 การแบ่งชุมชนตามระดับการพัฒนา  
ที่มา : สนธยา พลศรี (2545)

สรุปได้ว่า ระดับของชุมชนที่น่าสนใจในการแบ่งของนักวิชาการ คือชุมชนชนบทและชุมชนเมือง หรือชุมชนตามจารีตประเพณีและชุมชนตามกฎหมาย หรือชุมชนค้อยพัฒนา กำลังพัฒนาและพัฒนา

#### งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความผูกพันของประชาชนต่อชุมชน พบว่างานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

ปรียานุช วิริยราชวัลลภ (2539) ได้ทำการศึกษาความผูกพันต่อชุมชนของคนในชุมชนบ้านชี โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษา 2 ประการ คือ เพื่อศึกษาระดับความผูกพันต่อชุมชนของคนในชุมชนบ้านชีและเพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อชุมชนของคนในชุมชนบ้านชี อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี ซึ่งในการศึกษาระดับความผูกพันต่อชุมชน ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะมีความผูกพันต่อชุมชนในระดับปานกลาง รองลงมา คือ กลุ่มที่มีระดับความผูกพันต่อ

ชุมชนมากและกลุ่มที่มีระดับความผูกพันต่อชุมชนน้อยตามลำดับสำหรับปัจจัยที่มีอิทธิพลหรือมีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อชุมชนนั้นมีการศึกษา 3 ลักษณะ คือ ปัจจัยที่มีอิทธิพลหรือมีความสัมพันธ์ต่อความผูกพันต่อชุมชนโดยตรง ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลหรือมีความสัมพันธ์ต่อความเชื่อมโยงทางสังคม และการศึกษาอิทธิพลหรือความสัมพันธ์ของความเชื่อมโยงทางสังคม กับความผูกพันต่อชุมชน การศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลหรือความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อชุมชนพบว่า ปัจจัยด้านระยะเวลาของการอาศัยอยู่ในชุมชน มีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อชุมชนในระดับปานกลาง ปัจจัยด้านการศึกษาที่มีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อชุมชนอยู่ในระดับต่ำ ปัจจัยด้านอาชีพมีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อชุมชนอยู่ในระดับต่ำ ปัจจัยด้านอายุมีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อชุมชนอยู่ในระดับต่ำ ปัจจัยด้านสถานภาพสมรสมีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง ปัจจัยด้านความคิดแบบท้องถิ่นนิยมมีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อชุมชนในระดับสูง ปัจจัยด้านผลประโยชน์ที่ได้รับจากชุมชนมีความสัมพันธ์กับชุมชนในระดับสูง ปัจจัยด้านความเป็นเจ้าของความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อชุมชนในระดับปานกลาง ปัจจัยด้านความเป็นเจ้าของที่ดิน ซึ่งเป็นที่ตั้งของบ้านมีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อชุมชนในระดับปานกลาง ปัจจัยด้านการมีที่ดินทำกินมีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อชุมชนในระดับปานกลาง ส่วนปัจจัยที่ไม่พบความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อชุมชน คือ ปัจจัยรายได้ของครอบครัว ปัจจัยที่มีอิทธิพลหรือความสัมพันธ์กับความเชื่อมโยงทางสังคม พบว่า ปัจจัยด้านระยะเวลาในการอาศัยอยู่ในชุมชน มีความสัมพันธ์กับความเชื่อมโยงทางสังคมในระดับปานกลาง ปัจจัยด้านรายได้ของครอบครัว มีความสัมพันธ์กับความเชื่อมโยงทางสังคมในระดับต่ำ ปัจจัยด้านการศึกษาที่มีความสัมพันธ์กับความเชื่อมโยงทางสังคมในระดับปานกลาง ปัจจัยด้านอาชีพมีความสัมพันธ์กับความเชื่อมโยงทางสังคมในระดับปานกลาง ปัจจัยด้านอายุมีความสัมพันธ์กับความเชื่อมโยงทางสังคมในระดับปานกลาง ปัจจัยด้านสถานภาพสมรสมีความสัมพันธ์กับความเชื่อมโยงทางสังคมในระดับปานกลาง สำหรับอิทธิพลหรือความสัมพันธ์ของความเชื่อมโยงทางสังคมกับความผูกพันต่อชุมชนพบว่า มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง

ชุดิมา เมฆวัน (2555) ได้ทำการศึกษาเรื่องการศึกษาแนวทางการพัฒนาชุมชนรอบมหาวิทยาลัยอย่างยั่งยืน โดยมีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาสภาพทั่วไปรอบพื้นที่รอบมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษร่วมกับชุมชนและการค้นหาศักยภาพของชุมชนในการพัฒนารวมถึงการหาแนวทางการพัฒนาชุมชนรอบมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษตัวอย่างยั่งยืนโดยทำการศึกษาข้อมูลทั้งภาคเอกสารและภาคสนามมีกลุ่มตัวอย่างในการเก็บข้อมูลอันประกอบด้วย กลุ่มผู้รู้ กลุ่มผู้ปฏิบัติและกลุ่มผู้เกี่ยวข้องในพื้นที่ชุมชนรอบมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสำรวจ แบบสัมภาษณ์ทั้งชนิดมีโครงสร้างและชนิดไม่มีโครงสร้าง แบบสังเกต แบบสนทนากลุ่ม รวมถึงการถ่ายภาพ มีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า และการนำเสนอผลการวิจัยเป็นแบบเชิงพรรณนาวิเคราะห์ ผลศึกษาพบว่า ด้านสภาพทั่วไปของพื้นที่รอบมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

และศักยภาพของชุมชนรอบมหาวิทยาลัย พบว่าพื้นที่รอบชุมชนมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ปัจจุบันมีลักษณะเป็นชุมชนกึ่งเมืองปัจจุบันชุมชนรอบมหาวิทยาลัยมีการเปลี่ยนแปลงสภาพบริบทของชุมชนในหลายด้านโดยทั้งชุมชนพื้นที่ใหญ่ และชุมชนพื้นที่น้อยนั้น ต่างมีสภาพบริบททั่วไปและศักยภาพของชุมชนที่คล้ายคลึงกัน ทั้งทางด้านกายภาพสิ่งแวดล้อมด้านสังคม วัฒนธรรม และด้านเศรษฐกิจ ด้านแนวทางการพัฒนาชุมชนรอบมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษอย่างยั่งยืน พบว่า ตั้งแต่มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษเข้ามาก่อตั้งบริเวณใกล้กับชุมชนนี้ส่งผลกระทบต่อพื้นที่ทั้งด้านบวกและด้านลบ ดังนั้นในการพัฒนาชุมชนรอบมหาวิทยาลัยฯให้ยั่งยืน จึงควรการพัฒนาให้ครอบคลุมทั้งด้านกายภาพ ด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านเศรษฐกิจควบคู่กันไปทั้งในการพัฒนานั้นควรคำนึงถึงผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นกับชุมชนโดยเฉพาะผลกระทบในด้านลบ ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ซึ่งการพัฒนาที่เหมาะสมควรเป็นไปอย่างมีระบบระเบียบต่อเนื่องและ มาจากการวางแผนการพัฒนาที่เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพบริบทพื้นที่ และเป็นแผนการพัฒนาที่มองทุกด้านอย่างครอบคลุมและเท่าทันทั้งในระยะสั้นและระยะยาวโดยแนวทางการพัฒนาชุมชนรอบมหาวิทยาลัยฯอย่างยั่งยืนนั้นมีหลายประการแต่ที่สำคัญในปัจจุบัน คือ การคำนึงถึงปัญหาที่กำลังเผชิญและเชื่อมโยงถึงปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต รวมถึงการดำเนินการต่างๆควรเป็นการดำเนินการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนทั้งในชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องซึ่งมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจะมีบทบาทและความร่วมมือในการหนุนเสริมและการสนับสนุนและผลักดันการพัฒนาชุมชนรอบมหาวิทยาลัยร่วมมือในการหนุนเสริมและการสนับสนุนและการผลักดันการพัฒนาชุมชนรอบมหาวิทยาลัยร่วมกับชุมชนอย่างต่อเนื่องด้วยนอกจากนี้ในการศึกษายังพบอีกว่าในปัจจุบันประเด็นการพัฒนาพื้นที่ชุมชนพื้นที่ใหญ่และพื้นที่น้อยเห็นว่ามีความสำคัญและจำเป็นเร่งด่วนและต้องการให้เกิดการพัฒนาโดยเร็ว ประกอบด้วย 1. ด้านการจราจร 2. ด้านสาธารณสุข 3. ด้านการศึกษา 4. ด้านสังคม และ 5. ด้านเศรษฐกิจ

ภูสิทธิ์ ชันติกุลและกณิกนันท์ โภชฌงค์ (2554) ได้ทำการศึกษาเรื่องความผูกพันของครอบครัวทหารต่อชุมชนย่านเกราะ เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมต่างๆของชุมชน ความพึงพอใจต่อชุมชน และความผูกพันต่อชุมชน ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความผูกพันของประชาชนและลักษณะความผูกพันของครอบครัวทหารชุมชนย่านเกราะ เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร โดยใช้เทคนิคการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบไม่อาศัยความน่าจะเป็น (Non - Probability sampling) ด้วยวิธีการสุ่มแบบโควต้า (Quota Sampling) ตามอายุโดยกำหนดอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไปและตามครอบครัวละ 1 กลุ่มตัวอย่างด้วยแบบสอบถามจำนวน 287 คน และวิธีการสุ่มแบบบอกต่อ (Snowball Sampling) ด้วยการสัมภาษณ์โยเริ่มจากผู้นำชุมชนย่านเกราะแล้วผู้ที่ประชาชนเคารพนับถือ จำนวน 20 คน และทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่ามัชฌิมเลขคณิต ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติเชิงอนุมาน ได้แก่

independent – sampling ,T-test, One – Wey ANOVA (F-test),Chi-Square และวิเคราะห์เชิงพรรณนาตามโครงสร้างเนื้อหาแบบสัมภาษณ์ พบผลการศึกษาคือ ประชาชนชุมชนยานเกราะมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆของชุมชนโดยภาพรวมอยู่ระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยมากที่สุดในการมีส่วนร่วมกิจกรรมวันแม่ และกิจกรรมวันพ่อ ส่วนความพึงพอใจของประชาชนต่อพื้นที่ชุมชนยานเกราะโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้ประชาชนมีความพึงพอใจโดยมีค่าเฉลี่ยมากที่สุดในเรื่องการคมนาคม (เดินทาง)ภายในชุมชนหรือการติดต่อกับคนภายนอกชุมชนและการเข้าถึงชุมชนมีความสะดวกสามารถเข้าได้หลายช่องทางส่วนความผูกพันของประชาชนต่อชุมชนยานเกราะทั้งภาพรวมรายได้ อยู่ในระดับสูง โดยประชาชนมีความรู้สึกที่ชุมชนเป็นบ้านมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ส่วนปัจจัยที่มีอิทธิพล ต่อความผูกพันของประชาชนในชุมชนยานเกราะ ได้แก่ อายุ สถานภาพ อาชีพ รายได้ต่อเดือน ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม การมีเพื่อนบ้านที่สนิทสนมคุ้นเคยกันภายในชุมชน และผลประโยชน์ที่ได้รับจากชุมชน ทั้งนี้ยังพบว่า ประชาชนที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความผูกพันของประชาชนต่อชุมชนยานเกราะอยู่ในระดับสูงมาก ส่วนลักษณะความผูกพันของครอบครัวทหารในชุมชนยานเกราะจะมีลักษณะเป็นบ้านหลังใหญ่ที่ทุกคนต้องดูแล ปกป้อง ทั้งหัวหน้าครอบครัวและคนในครอบครัวจะรักชุมชนที่ตนอาศัยอยู่มาก และลักษณะที่เป็นการแสดงพฤติกรรมในการมีส่วนร่วมของกิจกรรมในชุมชนและความพึงพอใจต่อพื้นที่ของชุมชนสูงจะทำให้ประชาชนยิ่งผูกพันต่อชุมชนสูงโดยจะพบว่าคนในชุมชนมีความรู้สึกที่ทุกคนในชุมชนเป็นเพื่อนบ้าน ที่สนิทสนมกันไปเป็นเหมือนครอบครัวเดียวกัน

วิษณุ หยกจินดา (2557) ได้ทำการศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน หมู่บ้านทุ่งกว้าง ตำบลทับไทร อำเภอบึงนาราง จังหวัดจันทบุรี ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน หมู่บ้านทุ่งกว้าง ตำบลทับไทร อำเภอบึงนาราง จังหวัดจันทบุรี และเพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน หมู่บ้านทุ่งกว้าง ตำบลทับไทร อำเภอบึงนาราง จังหวัดจันทบุรี จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ โดยเก็บข้อมูลจากประชาชนในหมู่บ้านทุ่งกว้าง ตำบลทับไทร อำเภอบึงนาราง จังหวัดจันทบุรี กลุ่มตัวอย่าง 322 คน โดยใช้สูตรของ Yamane ทดสอบสมมติฐานโดยใช้สถิติ t-test เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างตัวแปรอิสระที่มี 2 กลุ่ม และใช้สถิติ One – way ANOVA เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างตัวแปรอิสระที่มี 3 กลุ่มขึ้นไป และใช้LSD (Least significant difference test) ทดสอบความแตกต่างรายคู่หากพบมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน หมู่บ้านทุ่งกว้าง ตำบลทับไทร อำเภอบึงนาราง จังหวัดจันทบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านการมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์มีส่วนร่วมในระดับมาก เป็นอันดับแรก รองลงมาด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจมีส่วนร่วมในระดับมาก ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน มีส่วนร่วมในระดับมาก และสุดท้ายด้าน



มีส่วนร่วมในการประเมินผลการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อยผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพที่แตกต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน หมู่บ้านทุ่งกว้าง ตำบลทับไทร อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

นัยนัปร สุภากรณ์ (2550) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความผูกพันกับชุมชนของประชาชนในชุมชนแขวงวัดกัลป์ยาณ์เขตธนบุรีกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า ความผูกพันกับชุมชนของกลุ่มตัวอย่างในชุมชนแขวงวัดกัลป์ยาณ์ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับความผูกพันกับชุมชนรวมทุกด้านอยู่ในระดับสูง ร้อยละ 75.4 (ค่าเฉลี่ย = 0.77) และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความผูกพันกับชุมชนด้านความรู้สึกรักชุมชนในระดับที่สูงที่สุด ร้อยละ 89.5 (ค่าเฉลี่ย = 0.90) และด้านทุกกลุ่มตัวอย่างมีความผูกพันกับชุมชนในระดับสูงรองลงมาคือ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคมร้อยละ 81.2 (ค่าเฉลี่ย = 0.88) ด้านความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน ร้อยละ 84.8 (ค่าเฉลี่ย = 0.83) ด้านความผูกพันกับสถานที่ ร้อยละ 58.3 (ค่าเฉลี่ย = 0.69) และความผูกพันด้านการหน้าที่ร้อยละ 54.0 (ค่าเฉลี่ย = 0.64) ตามลำดับ ส่วนปัจจัยต่างๆ ซึ่งได้แก่ อายุศาสนา ระดับการศึกษาอาชีพ รายได้ต่อปี ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชน การเป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชน การเป็นเจ้าของบ้านและชุมชนที่อาศัย มีความผูกพันกับชุมชนของกลุ่มตัวอย่างในชุมชนแขวงวัดกัลป์ยาณ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (Sig = .000) โดยมีอัตราของความสัมพันธ์น้อย คือ ร้อยละ 30.6 (R<sup>2</sup> = .306) เมื่อแยกพิจารณาตัวแปรอิสระแต่ละตัวกับตัวแปรตาม พบว่า อายุศาสนา ระยะเวลาที่อยู่อาศัยอยู่ในชุมชนและการเป็นเจ้าของบ้านมีความสัมพันธ์กับความผูกพันกับชุมชนของกลุ่มตัวอย่างในชุมชนแขวงวัดกัลป์ยาณ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

วรัญญา วชิโรดม (2549) ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบความผูกพันและการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งของนักศึกษาอาชีวศึกษา พบว่า นักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) มีรูปแบบความผูกพันแบบมั่นคง คือมองตนเองและผู้อื่นในด้านบวก และนักศึกษาหญิงมองผู้อื่นด้านบวกมากกว่านักศึกษาชาย นักศึกษาในระดับปวส. มองผู้อื่นด้านบวกมากกว่านักศึกษาในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และนักศึกษาในกรุงเทพฯ มองผู้อื่นทางบวกมากกว่านักศึกษาที่อยู่ต่างจังหวัด ส่วนรูปแบบการแก้ไขความขัดแย้งของนักศึกษาอาชีวศึกษา โดยรวมมีรูปแบบการไขความขัดแย้งแบบบูรณาการ และแบบประนีประนอมในระดับค่อนข้างสูง มีรูปแบบการไขความขัดแย้งแบบหลีกเลี่ยง แบบแข่งขัน แบบยอมให้ อยู่ในระดับปานกลางนักศึกษาหญิงใช้รูปแบบการแก้ไขความขัดแย้งแบบบูรณาการสูงกว่านักศึกษาชาย นักศึกษาที่ศึกษา ในต่างจังหวัดใช้รูปแบบการแก้ไขความขัดแย้งแบบแข่งขัน สูงกว่านักศึกษาที่ศึกษาในกรุงเทพฯ นักศึกษาหญิงใช้รูปแบบการแก้ไขความขัดแย้งแบบประนีประนอมสูงกว่านักศึกษาชาย

Wills J.Goudy (1990) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความผูกพันกับชุมชนในภูมิภาคชนบท พบว่า อายุ มีความสัมพันธ์กับความเกี่ยวข้องของผู้คนในชุมชนอย่างไม่เป็นทางการรายได้

มีความสัมพันธ์กับสัดส่วนของเพื่อนบ้าน ญาติ คนที่รู้จักในชุมชน และการเป็นสมาชิกองค์กรในชุมชน และระยะเวลาในการอาศัยอยู่ในชุมชน มีความสัมพันธ์กับการมีเพื่อน ญาติ และคนที่รู้จักในชุมชน รวมถึงขนาดของประชากร มีความสัมพันธ์กับความรู้สึกรักชุมชนด้วย ซึ่งเป็นมิติหนึ่งของความผูกพันกับชุมชน

สุวรรณา พูนพะเยาว์ (2552) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรอุทราชนาวิมิตตลอดดุยเดช กรมอุทการเรือ ผลการวิจัยพบว่า 1) ความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรอุทราชนาวิมิตตลอดดุยเดช กรมอุทการเรือ อยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านความพร้อมที่จะทุ่มเททำงานในนามองค์กร รองลงมา ได้แก่ ด้านความตั้งใจจะคงความเป็นสมาชิกขององค์กร 2) ปัจจัยที่จะส่งผลต่อโครงสร้าง รองลงมา คือ ระบบผู้นำและทักษะการปฏิบัติงานตามลำดับ ในส่วนของโครงสร้างประเด็นที่ส่งผลมากที่สุด ได้แก่ สายการบังคับบัญชา 3) แนวทางหลักในการเสริมสร้างความผูกพันต่อองค์กร ได้แก่ ด้านโครงสร้างควรส่งเสริมการประสานงานระหว่างหน่วยงานและกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างชัดเจนด้านระบบควรมีการจัดสรรงบประมาณเพื่อสามารถจัดหาอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ได้อย่างพอเพียงด้านความเป็นผู้นำ ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ผู้ที่บังคับบัญชาพัฒนาตนเอง ด้านทักษะ ควรจัดให้มีการฝึกอบรมเพื่อแก้ปัญหา การขาดแคลนทักษะบางประการ นอกจากนี้ ควรจัดให้มีกิจกรรมร่วมกันระหว่างหน่วยงาน เพื่อ สร้างความสามัคคีกลมเกลียว รวมทั้งควรจัดสวัสดิการ และผลประโยชน์เกื้อกูลอย่างพอเพียงและตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของบุคลากร

ปรีดา เจษฎวารางกุล (2550) ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชนในเขตเทศบาลเมืองคูคต อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี ผลการวิจัยพบว่าระดับการมีส่วนร่วมของกรรมการชุมชน ในการดำเนินงานด้านการพัฒนาชุมชน อยู่ในระดับสูงและด้านที่มีระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนสูงสุด ได้แก่ ด้านการร่วมลงทุนและปฏิบัติงานและด้านการมีส่วนร่วมค้นปัญหาและสาเหตุของการพัฒนาชุมชน รองลงมาคือ ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามและการประเมินผล และด้านการร่วมวางแผนดำเนินกิจกรรม ส่วนปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมของกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชน ได้แก่ ระดับการศึกษา ส่วนปัจจัยที่ไม่มีความสัมพันธ์ ได้แก่ อายุ การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมการได้รับข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาและความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ของกรรมการชุมชน

สมเกียรติ จารุสันติสุข (2550) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความรู้ความเข้าใจและเจตคติต่อสิทธิและหน้าที่ในการบริหารจัดการท้องถิ่น กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาของประชาชน ตำบลบางยอ อำเภอยะประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ผลการวิจัยสรุปว่า ระดับความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการท้องถิ่นของประชาชน พบว่าในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และระดับเจตคติต่อสิทธิหน้าที่ในการบริหารจัดการท้องถิ่นของประชาชน ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 และพระราชบัญญัติ



องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในภาพรวมอยู่ในระดับดี (ค่าเฉลี่ยรวม 3.68) และระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของอในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.56) ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ความเข้าใจกับเจตคติต่อสิทธิหน้าที่ในการบริหารจัดการท้องถิ่นของประชาชน พบว่า ระดับความรู้ความเข้าใจมีความสัมพันธ์กับระดับเจตคติต่อสิทธิหน้าที่ ในการบริหารจัดการท้องถิ่นของประชาชน พบว่า ระดับความรู้ความเข้าใจไม่มีความสัมพันธ์กับระดับเจตคติต่อหน้าที่ในการบริหารจัดการท้องถิ่นของประชาชน ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ความเข้าใจในสิทธิหน้าที่ในการบริหารจัดการท้องถิ่น กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของประชาชน พบว่า ในภาพรวมระดับความรู้ความเข้าใจไม่มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาของประชาชนแยกพิจารณาเป็น 5 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านการมีส่วนร่วมในการมีส่วนร่วมในการศึกษาชุมชน (2) ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน (3) ด้านมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (4) ด้านมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์ (5) ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตาม พบว่า ระดับความรู้ความเข้าใจในสิทธิและหน้าที่ในการบริหารจัดการท้องถิ่น ไม่มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาของประชาชน ทั้ง 5 ด้านความสัมพันธ์ระหว่างเจตคติต่อสิทธิหน้าที่ในการบริการจัดการท้องถิ่นกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของประชาชน พบว่า ระดับเจตคติต่อหน้าที่ในการบริหารจัดการท้องถิ่น ไม่มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาของประชาชนในภาพรวมแยกพิจารณาเป็น 5 ด้าน พบว่า ระดับเจตคติต่อสิทธิหน้าที่ในการบริหารจัดการท้องถิ่นไม่มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาของประชาชนทั้ง 5 ด้าน

อารดา พุ่มทริฎ (2551) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนในชุมชนอิสลามคลองกุ่มและชุมชนสมหวัง เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร พบผลการวิจัยดังนี้ 1) ผลการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนในชุมชนอิสลามคลองกุ่มและชุมชนสมหวัง เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร พบว่า ประชาชนในชุมชนอิสลามคลองกุ่ม เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน โดนภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนประชาชนในชุมชนสมหวัง เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก 2) ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนในชุมชนอิสลามคลองกุ่มและชุมชนสมหวัง เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร ที่มีสถานภาพต่างกัน พบว่า ประชาชนในชุมชนอิสลามคลองกุ่มที่มีเพศต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนแตกต่างกัน ส่วน ประชาชนในชุมชนสมหวังที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาที่อาศัยในชุมชน และที่อยู่อาศัยต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนไม่แตกต่างกัน 3) ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนระหว่างประชาชนในชุมชนอิสลามคลองกุ่มกับประชาชนในชุมชนสมหวัง เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร พบว่า ประชาชนในชุมชนอิสลามคลองกุ่มกับประชาชนในชุมชนสมหวัง มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนโดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

### บทที่ 3

#### วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาเพื่อศึกษาเงื่อนไขที่มีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อชุมชนของประชาชนบ้านท่าตูมและเพื่อศึกษาความผูกพันของชุมชนที่ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นของประชาชนบ้านท่าตูม อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์การวิจัยดังกล่าว จึงได้ใช้แนวทางการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ลึกซึ้งเพื่อสร้างองค์ความรู้ในประเด็นของการวิจัยในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้ศึกษาตัวอย่างผู้ที่ให้ข้อมูลแบบเฉพาะเจาะจงตามวัตถุประสงค์ (Purposive sampling) กล่าวคือเป็นผู้ที่มีความสามารถให้ข้อมูลซึ่งผู้วิจัยสามารถที่จะนำไปต่อบวัตถุประสงค์การวิจัยได้ และใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกและแบบกึ่งโครงสร้าง (In-depth/semi-structured interview) ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้ใช้แนวทางการวิเคราะห์แบบแก่นเนื้อหาสาระสำคัญ (Thematic analysis) โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. การคัดเลือกกรณีศึกษา(case study)และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ(key Informants)
2. วิธีการวิจัย
3. การรวบรวมข้อมูล
4. เครื่องมือการวิจัย
5. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ(Data analysis)

#### การคัดเลือกกรณีศึกษา(case study)และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ(key Informants)

ในการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพขั้นนี้ ผู้ศึกษาได้ทำการคัดเลือกกรณีศึกษาและผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญด้วยวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงตามวัตถุประสงค์ (purposive simple) ซึ่งหมายถึงการคัดเลือกตัวอย่างที่สามารถให้ข้อมูลที่นำมาใช้ต่อบวัตถุประสงค์ของงานวิจัยที่กำหนดไว้ได้ อันเป็นแนวทางการคัดเลือกตัวอย่างที่เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปของงานวิจัยเชิงคุณภาพ ทั้งนี้เพื่อแสดงถึงการทำวิจัยอย่างเป็นระบบ (systematic) โปร่งใส (transparent) และความเข้มงวด (rigor) ของการทำวิจัย

ในส่วนของการคัดเลือกกรณีศึกษา (case study) จากการใช้แนวทางการคัดเลือกกรณีศึกษาตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย (purposive sampling) ในกระบวนการและวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ครั้งนี้จึงเลือกศึกษาชุมชนบ้านท่าตูมหมู่ที่ 3 และหมู่ที่ 9 อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม เนื่องจากชุมชนบ้านท่าตูมเป็นชุมชนขนาดใหญ่ มีประชาชนส่วนใหญ่อาศัยอยู่เป็นระยะเวลานาน และผู้ศึกษาเป็นประชาชนในชุมชนดังกล่าว จึงสามารถเข้าถึงปรากฏการณ์ทาง

สังคมนี้ได้สะดวก และในส่วนการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key Informants) สำหรับเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้วิจัยได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญโยการพัฒนาจากวัตถุประสงค์ของงานวิจัยโดยได้สร้างเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ(key Informants) ดังนี้

1. ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านท่าตุม อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม
2. ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านท่าตุมหมู่ที่ 3 จำนวน 50 คน และหมู่ที่ 9 จำนวน 50 คน

### วิธีการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยยึดหลักข้อมูลที่มีลักษณะสอดคล้องกับความมุ่งหมายของงานวิจัย สามารถตอบคำถามของงานวิจัยได้ตามที่กำหนดไว้ ซึ่งมีวิธีการเก็บข้อมูลดังต่อไปนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร เป็นข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวกับความผูกพันต่อชุมชน แนวคิดเกี่ยวกับความผูกพันต่อชุมชน และแนวคิดการพัฒนาชุมชน อีกทั้งเนื้อหาเกี่ยวกับพื้นที่ที่ทำการศึกษ โดยการค้นคว้าเอกสารปฐมภูมิและทุติยภูมิ จากหน่วยงานราชการ หนังสือ ตำรา งานวิจัย วิทยานิพนธ์ การศึกษาค้นคว้าอิสระ และอินเทอร์เน็ต

2. การเก็บข้อมูลจากการภาคสนาม เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลได้จากพื้นที่ที่ทำการศึกษาวิจัยโดยวิธีการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi - Structured Interview) โดยผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

- 2.1 ใช้เทคนิคการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างกับประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านท่าตุม โดยส่วนแรกได้สัมภาษณ์เพื่อสอบถามเกี่ยวกับเงื่อนไขที่มีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อชุมชนของประชาชนบ้านท่าตุม และส่วนที่สองเพื่อสอบถามเกี่ยวกับความผูกพันต่อชุมชนที่ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่น

### การเก็บรวบรวมข้อมูล

งานวิจัยชิ้นนี้ทำการรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. ขั้นตอนเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยพิจารณาว่าผู้ให้ข้อมูลนั้นมีความเหมาะสมหรือไม่ มีคุณสมบัติตรงตามความต้องการ สามารถตอบปัญหาที่ต้องการได้หรือไม่ รวมทั้งพิจารณาความเป็นไปได้ที่จะเข้าไปศึกษา ตลอดจนพิจารณาความสะดวกและความปลอดภัยในการเดินทาง

2. ชี้แนะนำ ผู้วิจัยได้ส่งเอกสารขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลและใช้การแนะนำตัว โดยใช้วิธีการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนบ้านท่าตูม จากนั้นจึงกำหนดวัน เวลาสัมภาษณ์ วิธีการดังกล่าวเป็นการกำหนดบทบาทของผู้วิจัยแบบเปิดเผย (Overtrole)

3. สัมภาษณ์รายบุคคล เพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์และประสบการณ์ในชีวิตจริงของผู้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับการศึกษาลักษณะและรูปแบบความผูกพันต่อชุมชนของประชาชน เพื่อศึกษาเงื่อนไขที่มีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อชุมชนของประชาชนบ้านท่าตูม รวมไปถึงเพื่อศึกษาความผูกพันของชุมชนที่ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่น

4. ศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างให้เกิดความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของข้อมูลงานวิจัย ผู้วิจัยจะใช้เอกสารงานวิจัยเกี่ยวข้องกับความผูกพันต่อชุมชน

### เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือหลักในการวิจัยในครั้งนี้ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์ทั้งแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) และแบบสังเกตการณ์ซึ่งในส่วนของแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) นั้น ประกอบด้วย 2 ส่วน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นคำถามเพื่อรวบรวมมุมมองของผู้ให้ข้อมูลสำคัญในเรื่องความผูกพันต่อชุมชนในมิติต่างๆของประชาชนบ้านท่าตูมหมู่ที่ 3 และหมู่ที่ 9 อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

ตอนที่ 2 เป็นคำถามเพื่อรวบรวมมุมมองของผู้ให้ข้อมูลสำคัญในประเด็นเกี่ยวกับความผูกพันต่อชุมชนที่ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่น

### การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Data analysis)

สำหรับแนวทางและกระบวนการในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) นั้น งานวิจัยนี้ใช้แนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย (Inductive approach) กล่าวคือเน้นการตีความและสร้างองค์ความรู้จากข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ อย่างไรก็ตามได้ใช้กรอบการวิเคราะห์ที่พัฒนาขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมในบทที่ 2 เพื่อเป็นเลนส์ในการช่วยวิเคราะห์ปรากฏการณ์ โดยใช้ทฤษฎีและแนวคิดในกรอบการวิเคราะห์มาช่วยกำหนดเป็นแก่นสาระเพื่อเรียบเรียงข้อมูลเชิงคุณภาพ ตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย คือ การวิเคราะห์และสังเคราะห์เงื่อนไขที่มีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อชุมชนและส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่น โดยมีได้เป็นการทดสอบทฤษฎีและแนวคิดที่อยู่ในกรอบการวิเคราะห์แต่อย่างใด

## บทที่ 4

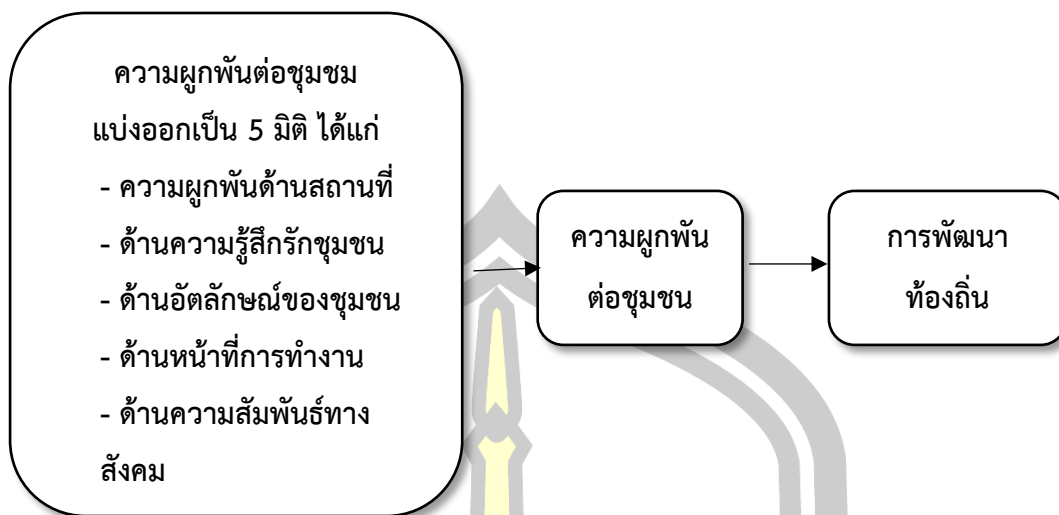
### ผลการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ความผูกพันต่อชุมชนในมิติต่างๆของประชาชนบ้านท่าตูม และเพื่อศึกษาความผูกพันของชุมชนที่ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่น เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว การศึกษาครั้งนี้ใช้แนวทางการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ผู้ศึกษาสุ่มตัวอย่างผู้ที่ให้ข้อมูลแบบเฉพาะเจาะจงตามวัตถุประสงค์ (Purposive sampling) เพื่อให้ได้ผู้ที่ให้ข้อมูลที่สามารถให้ข้อมูลซึ่งผู้วิจัยสามารถที่จะนำไปต่อบวัตถุประสงค์การวิจัยได้ ผู้วิจัยจึงใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ซึ่งในการเก็บรวบรวมข้อมูลการศึกษาวินิจฉัยครั้งนี้เป็นการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านท่าตูมเป็นระยะเวลา 10 – 15 ปี จำนวน 100 คน แบ่งเป็นประชาชนหมู่ที่ 3 และหมู่ที่ 9 จำนวนหมู่บ้านละ 50 คน รวมถึงการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม และใช้กรอบการวิเคราะห์ในการศึกษาที่พัฒนามาจาก Jennifer E.cross ซึ่งเขาแบ่งความผูกพันต่อชุมชนออกเป็น 5 มิติ ได้แก่

1. ความผูกพันด้านสถานที่
2. ด้านความรู้สึกรักชุมชน
3. ด้านอัตลักษณ์ของชุมชน
4. ด้านหน้าที่การทำงาน
5. ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม

ซึ่งผู้วิจัยได้นำการวิเคราะห์มาใช้ในการศึกษาความผูกพันต่อชุมชนของประชาชน และวิเคราะห์ข้อมูลแบบแก่นเนื้อหาสาระสำคัญ (thematic analysis) ทำให้สามารถนำเสนอผลการศึกษาตามกรอบการวิเคราะห์และวัตถุประสงค์ของการศึกษาที่กำหนดไว้ ดังนี้

พหุ ประเด็น ชีวะ



ภาพประกอบที่ 5 กรอบการวิเคราะห์

จากการสัมภาษณ์ความคิดเห็นเกี่ยวกับความผูกพันต่อชุมชนของประชาชนบ้านท่าตุมพบว่าประชาชนส่วนมากเป็นประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนตั้งแต่กำเนิด ซึ่งมีความผูกพันต่อชุมชนหรือบ้านเกิดเป็นอย่างมาก ด้วยความที่ตนเองอาศัยอยู่ในชุมชนบ้านท่าตุมมาตั้งแต่กำเนิด จึงทำให้เกิดความคุ้นเคยและความผูกพันต่อชุมชนทั้งในด้านสถานที่ภายในชุมชน คนในชุมชน และวัฒนธรรมประจำชุมชน นอกจากนี้ชุมชนบ้านท่าตุมยังเป็นชุมชนที่มีจำนวนประชากรที่อาศัยอยู่ในชุมชนมากที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับชุมชนอื่นๆที่อยู่ในตำบลท่าตุม ดังนั้นเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยได้แบ่งความผูกพันต่อชุมชนออกเป็น 5 มิติ ตามกรอบแนวความคิดและวัตถุประสงค์ของการศึกษาในครั้งนี้ในบทนี้จะได้นำเสนอถึงผลการศึกษาโดยการนำเสนอเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่หนึ่ง คือ ความผูกพันต่อชุมชนในมิติต่างๆของประชาชนบ้านท่าตุมและส่วนที่สอง คือ ผลของความผูกพันต่อการพัฒนาท้องถิ่น

#### ความผูกพันต่อชุมชนในมิติต่างๆ

ความผูกพันด้านสถานที่ พบว่า ประชาชนมีความผูกพันด้านสถานที่อยู่ในระดับสูง การมีแม่น้ำชีศาลหลวงปู่ถาวร ศาลปู่สีปู่จัน วัดวารินทราวาส และวัดป่าสโสมสรนั้น ทำให้เป็นศูนย์รวมจิตใจ ศูนย์รวมของการทำกิจกรรมในชุมชน และเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของประชาชนบ้านท่าตุม หมู่ที่ 3 และหมู่ที่ 9 และด้วยเหตุที่ประชาชนส่วนใหญ่ในชุมชนเป็นประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนตั้งแต่เกิด จึงทำให้เกิดความผูกพันและคุ้นเคยกับสถานที่ต่างๆกระทั่งเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต อาทิ การทำการเกษตรที่พึ่งพิงกับแม่น้ำชี การทำบุญตามประเพณีที่วัดต่างๆ และการมีศาลปู่สีปู่จัน ซึ่งเสมือนเป็น



สัญลักษณ์ของชุมชน (symbol) ที่ทำให้คนในชุมชนเกิดความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งและเป็นเจ้าของชุมชน (sense of ownership) ดังภาพประกอบที่ 6



ภาพประกอบที่ 6 ศาลหลวงปู่ถาวรเป็นสถานที่สำคัญที่ประชาชนในชุมชนถือเ็นจุดศูนย์รวมจิตใจ และทำกิจกรรมทางศาสนาร่วมกันภายในชุมชนและเป็นสถานที่ที่ประชาชนในชุมชนเคารพบูชา (ที่มา : ถ่ายโดยผู้วิจัย , ตุลาคม 2560)

โดยกล่าวถึงเรื่องเล่าเกี่ยวกับศาลดังกล่าวได้ว่าพระประเคนหรือปู่หลวงหรือหลวงปู่ถาวร เกิดที่บ้านกล้วยกาสี อำเภอมือง จังหวัดอุบลราชธานี หลังจากบวชแล้วหมู่บ้านได้รับความเดือดร้อน ฝนไม่ตกตามฤดูกาล จึงชักชวนบ้านญาติโยมอพยพเพื่อไปหาทำเลที่ทำกินแห่งใหม่ มาบุกเบิกสร้างถาวร สร้างที่อยู่อาศัยบริเวณหนองน้ำขนานนามว่าบ้านอ้อยช้าง พาหนะที่มามีช้าง ม้า วัว ควาย เกวียน ต่อมาพบสถานที่แห่งใหม่เป็นดงดิบมีสัตว์นานาชนิด มีแม่น้ำไหลมาบรรจบกัน 2 สายคือห้วยคะคาง ไหลมาบรรจบแม่น้ำชี จึงย้ายจากบ้านอ้อยช้างมาตั้งบ้านแห่งใหม่ในป่ามะตูม สร้างที่พักสงฆ์ขึ้น ชั่วคราวใกล้กับหนองแห้วทางด้านตะวันตกเฉียงใต้ของหมู่บ้าน หลังจากนั้นไม่นานหลวงปู่ถาวรตั้ง วัดใหม่ขึ้นที่ริมฝั่งแม่น้ำชี อยู่ทางทิศเหนือของหมู่บ้านได้ตั้งชื่อของหมู่บ้านว่า บ้านป่าตูม ตั้งชื่อวัดว่า

วัดบ้านป่าตุม และเมื่อบ้านเมืองเข้าสู่ยุคที่มีการศึกษาจึงเปลี่ยนชื่อบ้านว่า บ้านท่าตุม และวัดท่าตุม วารินทรवास ตามลำดับ กระทั่งส่งผลต่อความผูกพันต่อชุมชน ดังตัวอย่างการให้สัมภาษณ์ของ ประชาชนบ้านท่าตุม ดังนี้

“...สมัยแต่ก่อนหลวงปู่ถาวรเป็นผู้ที่ได้มาสร้างหรือก่อตั้ง จึงได้เกิดมาเป็นบ้านท่าตุม พี่น้องเราก็มีหลวงปู่นี้แหละ เป็นศูนย์รวมจิตใจไว้กราบไหว้บูชา สืบถือว่าเป็นสถานที่หนึ่งที่ทำให้คนในชุมชนเกิดความผูกพันกับชุมชนแห่งนี้ก็เป็นได้...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 10. ตุลาคม 2560 : สัมภาษณ์)

“...เป็นชุมชนที่มีความอุดมสมบูรณ์ และมีสถานที่สำคัญทางศาสนา เช่น ศาลหลวงปู่ถาวร ศาลปู่สีปู่จัน และมีลำแม่น้ำชีที่หล่อเลี้ยงการดำรงชีวิตของคนในชุมชน...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 13. ตุลาคม 2560 : สัมภาษณ์)

“...วัด ศาลหลวงปู่ถาวร ศาลปู่สีปู่จัน เป็นสถานที่ของชุมชนบ้านท่าตุมเป็นแหล่งรวมกิจกรรมภายในชุมชนและประเพณีต่างๆ เช่น วันปีใหม่อีก ร่วมกันทำบุญคุณลานมีการสู่ขวัญข้าว และงานออกพรรษาที่เป็นประเพณีที่สืบสานกันเป็นเวลานาน...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 20. ตุลาคม 2560 : สัมภาษณ์)

อย่างไรก็ตามผู้วิจัยพบว่ามุมมองหรือความรู้สึกผูกพันต่อมิติด้านสถานที่ดังกล่าวมีความแตกต่างกันไปตามช่วงอายุโดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มดังต่อไปนี้

- กลุ่มผู้สูงอายุมีความผูกพันความผูกพันต่อชุมชนของประชาชนบ้านท่าตุมในด้านสถานที่ภายในชุมชนชุมชนนั้น พบว่า ในกลุ่มของผู้สูงอายุมีความรู้สึก ทศนคติ หรือมุมมองเชิงบวกในมิติด้านสถานที่ต่างๆภายในชุมชนในระดับสูงดังตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์ของประชาชนบ้านท่าตุมหมู่ที่ 3 และหมู่ที่ 9 ดังนี้

“...ก็ไปไหนนานไม่ได้ คิดถึงบ้าน ห่วงบ้าน ไปไหนไกลไม่ได้หรือห่วงบ้าน ไปที่ไหนไกลก็ไปได้ไม่นานลูกหลานพาไปเที่ยวก็ไม่ไปกับเขา ห่วงบ้าน....”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 60. ตุลาคม 2560 : สัมภาษณ์)

“...คนแก่ไปไหนไม่ได้หรือ ห่วงบ้านมากมาลำบาก ความรู้สึกมันไม่ดีเท่าอยู่ที่บ้านเรา หรือจะไปอยู่ที่ไหนสุดท้ายก็กลับมาบ้านอยู่ดี....”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 57. ตุลาคม 2560 : สัมภาษณ์)

- กลุ่มวัยทำงาน มีความผูกพันความผูกพันต่อชุมชนของประชาชนบ้านท่าตูมในด้านสถานที่ภายในชุมชนชุมชนนั้น พบว่า ในกลุ่มของผู้สูงอายุมีความรู้สึก ทักษะคิดหรือมุมมองในมิติด้านสถานที่ต่างๆภายในชุมชนอยู่ในระดับที่น้อยกว่ากลุ่มผู้สูงอายุ ดึงคำให้สัมภาษณ์ของประชาชนบ้านท่าตูมหมู่ที่ 3 และหมู่ที่ 9 ดังนี้

“...ก็ไม่ได้รู้สึกยังไง รู้สึกเฉยๆ ธรรมดา แต่ว่าครอบครัวพาอยู่ที่นี้ตั้งแต่เกิด พ่อแม่ตั้งหลักปักฐานที่นี้ ก็เลยจำเป็นต้องอยู่ แต่ว่าความลึกแล้วถ้าไม่มีครอบครัวอยู่ที่นี้ก็คงจะอยู่ที่อยู่แหละ สร้างหลักปักฐานที่อื่นช่องทางในการสร้างรายได้ก็อาจจะมากขึ้นและดีกว่านี้...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 30. ตุลาคม 2560 : สัมภาษณ์)

“...ไปทำงานที่อื่นก็คิดถึงบ้าน เหมือนกัน แต่มันคือหน้าที่ที่จะต้องทำที่จะต้องไป แต่ยังไงก็ตามมันก็ยังคิดถึง ยังไงมันก็คือบ้านเกิด มันก็มีผูกพันบางเป็นเรื่องธรรมดาแต่ก็ไม่ใช่ว่าจะไปไหนไม่ได้เลย...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 43. ตุลาคม 2560 : สัมภาษณ์)

“...บางครั้งมันก็จำเป็นที่จะต้องไป บางที่แต่งงานมีครอบครัวอยู่ต่างถิ่นหรือ ได้สามีเป็นคนนอกพื้นที่ มันก็จำเป็นที่ต้องไปตามครอบครัว แต่ก็มีการไปมาอยู่เรื่อยๆแหละ เพราะยังงั้นมันก็คือบ้านเกิด...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 48. ตุลาคม 2560 : สัมภาษณ์)

- กลุ่มเยาวชนมีความผูกพันความผูกพันต่อชุมชนของประชาชนบ้านท่าตูมในด้านสถานที่ภายในชุมชนชุมชนนั้น พบว่า ในกลุ่มของเยาวชนมีความรู้สึก ทักษะคิด หรือ มุมมองในมิติด้านสถานที่ต่างๆภายในชุมชนอยู่ในระดับน้อยดึงคำให้สัมภาษณ์ของประชาชนบ้านท่าตูม หมู่ที่ 3 และหมู่ที่ 9 ดังนี้

“...มันก็มีความผูกพันอยู่ คือเป็นความคุ้นเคยมากกว่า เพราะว่าบางครั้งได้ไปเรียนที่อื่นก็เห็นโลกกว้าง เห็นสถานที่ใหม่ๆสิ่งแวดล้อมใหม่ๆ นานๆที่ได้กลับบ้านมันก็ทำให้เกิดความผูกพันและคุ้นเคยกับสถานที่ที่เรียกว่าบ้านเกิดมากกว่า.... ”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 22. ตุลาคม 2560 : สัมภาษณ์)

“...ก็ผูกพันอยู่ค่ะ แต่ว่าวัยของพวกเยาวชนคือ วัยกำลังเรียนรู้อยากรู้อยากเห็น เพื่อนคือ ปัจจัยสำคัญหนึ่ง ไปเพราะมีเพื่อน บางคนมีเพื่อนอยู่ในเมืองก็อยากเข้าไปอาศัยหรือว่าพัก หอกับเพื่อน บ้านนี้แทบจะไม่อยากกลับเลยก็ว่าได้...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 56. ตุลาคม 2560 : สัมภาษณ์)

ดังนั้นผู้วิจัยสรุปได้ว่า กลุ่มผู้สูงอายุจะมีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อชุมชนในมิติด้านสถานที่ สูงกว่าทุกวัยรองลงมาคือกลุ่มวัยทำงานและกลุ่มเยาวชน ตามลำดับ

ความผูกพันด้านความรู้สึกรักชุมชน พบว่า ประชาชนภายในชุมชนบ้านท่าตุมส่วนใหญ่ คือ ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปและเป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนตั้งแต่เกิดจึงทำให้เกิดความรู้สึก รักชุมชน ในระดับสูงเกิดความอบอุ่นที่ได้อยู่ท่ามกลางผู้คนในชุมชน ดังคำให้สัมภาษณ์ของประชาชนบ้านท่าตุม หมู่ที่ 3 และหมู่ที่ 9 ดังนี้

“...ก็รู้สึกรักและผูกพันที่ได้มาอาศัยอยู่ในชุมชนแห่งนี้ ตั้งแต่เกิดมาในชุมชนเรานี้ก็ รู้สึกว่าอบอุ่น และผูกพันกันรู้จักกันไปหมด เป็นพี่เป็นน้องกันหมดทั้งหมู่บ้าน...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 5. ตุลาคม 2560 : สัมภาษณ์)

“...เป็นชุมชนที่อบอุ่น สบายใจ การได้รับความอบอุ่นจากพี่น้องในชุมชน การช่วยเหลือกัน บ้านเราเดิมยังเป็นชุมชนที่ยังเป็นชุมชนชนบทอยู่ ได้อยู่ในชุมชนแห่งนี้หรือบ้านท่าตุม เรานี้อยู่แล้วรู้สึกถึงความอบอุ่นที่มีให้กันภายในชุมชน...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 26. ตุลาคม 2560 : สัมภาษณ์)

“...การได้อยู่ในชุมชนที่เป็นบ้านเกิด ได้อยู่ใกล้พี่ใกล้น้องทำให้รู้สึกอบอุ่น รัก และดีใจที่ได้อยู่ชุมชนเดียวกับกับญาติพี่น้องตนเอง การไปมาหาสู่ หรือการไปเยี่ยมกับก็ง่ายเวลาเดือดร้อนก็มีคนคอยช่วยเหลืออยู่ใกล้ๆ...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 7. ตุลาคม 2560 : สัมภาษณ์)

“...เป็นชุมชนที่มีการผูกพันทางสายเลือด รู้จักกันไปหมด ทำให้คนในชุมชนเกิด ความรู้สึกและผูกพันกันอย่างแน่นแฟ้นของคนในครอบครัว ตระกูลเดียวกัน รวมถึงภายในชุมชนนี้ ด้วย.... ”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 30. ตุลาคม 2560 : สัมภาษณ์)

อย่างไรก็ตามผู้วิจัย พบว่า มุมมองหรือความรู้สึกผูกพันต่อมิติความผูกพันด้านความรู้สึกรักชุมชนดังกล่าวมีความแตกต่างกันไปตามช่วงอายุโดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มดังต่อไปนี้

- กลุ่มผู้สูงอายุ มีความผูกพันความผูกพันต่อชุมชนของประชาชนบ้านท่าตูมในด้านความรู้สึกรักชุมชนนั้น พบว่า ในกลุ่มของผู้สูงอายุมีความรู้สึก ทัศนคติ หรือ มุมมองในมิติด้านความรู้สึกรักชุมชนในระดับสูงดังคำให้สัมภาษณ์ของประชาชนบ้านท่าตูมหมู่ที่ 3 และหมู่ที่ 9 ดังนี้

“...มันก็มีรักและผูกพันอยู่มาตั้งแต่สมัยพ่อกับแม่ รุ่นปู่รุ่นทวด ไม่ค่อยได้ออกไปไหน อยู่แต่บ้าน ก็ผูกพันรักกันเหมือนพี่น้องกัน...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 77. ตุลาคม 2560 : สัมภาษณ์)

“...มันอบอุ่นนะ บ้านเรือนใกล้กัน มีของแบ่งปันกันกินได้ ขอกันได้ สภาพแบบชนบทนี่แหละ มีความสุขแล้ว มีความรักและสามัคคีกัน...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 42. ตุลาคม 2560 : สัมภาษณ์)

- กลุ่มวัยทำงาน มีความผูกพันต่อชุมชนของประชาชนบ้านท่าตูมในด้านความรู้สึกรักชุมชนในระดับน้อยกว่ากลุ่มผู้สูงอายุเมื่อเทียบกับกลุ่มผู้สูงอายุ ดังคำให้สัมภาษณ์ของประชาชนบ้านท่าตูม หมู่ 3 และหมู่ 9 ดังนี้

“...ก็ไม่ใช่ว่าไม่ผูกพัน ไม่รัก แต่ก็ไม่ถึงกับไม่ผูกพันเลย มันก็มีบ้างความรู้สึกรักความรู้สึกผูกพันแต่สภาพแวดล้อมทางสังคมมันเปลี่ยนแปลงไปทุกวัน เช่น ครอบครัว เพื่อนบ้าน อีกอย่างความคิดความรู้สึกของแต่ละคนก็แตกต่างกันไป ก็รักและผูกพันเหมือนกัน...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ที่ 50. ตุลาคม 2560 : สัมภาษณ์)

“...มันก็ผูกพันนะ ก็มีความผูกพันอยู่บ้างเพราะว่าชุมชนนี้ก็คือเป็นบ้านเกิด แต่พอถึงช่วงเวลาที่สภาพสังคมหรือสภาพแวดล้อมเปลี่ยนแปลงทุกวันการเห็นแก่ตัวเพิ่มมากขึ้น มันก็เลยทำให้ความรู้สึกรักและผูกพันต่อชุมชนนั้นลดลงไป...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 45. ตุลาคม 2560 : สัมภาษณ์)

- กลุ่มเยาวชน มีความผูกพันต่อชุมชนของประชาชนบ้านท่าตูมในด้านความรู้สึกรักชุมชนในระดับน้อยดังคำให้สัมภาษณ์ของประชาชนบ้านท่าตูมหมู่ที่ 3 และหมู่ที่ 9 ดังนี้

“...ผูกพันครับ เพราะว่า ผมอยู่มาตั้งแต่เกิด แต่ถ้าโตไปได้ไปเรียนที่อื่น บ้างที่ ความรู้สึกรักชุมชนนี้อาจจะลดน้อยลงไป เพราะการได้เห็นสภาพแวดล้อมภายนอกชุมชน มันก็อาจจะ ทำให้ความรู้สึกรักและผูกพันลดลงไปได้...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ที่ 45. ตุลาคม 2560 : สัมภาษณ์)

“...ก็ไม่ได้รู้สึกยังไง รู้สึกเฉยๆ ธรรมดา แต่ว่าครอบครัวพาอยู่ที่นี้ตั้งแต่เกิด พ่อแม่พา อยู่ก็เลยไปไหนไม่ได้ แต่อาจจะมีความผูกพันต่อชุมชนนั้นอยู่บ้าง...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ที่ 66. ตุลาคม 2560 : สัมภาษณ์)

ดังนั้นผู้วิจัยสรุปได้ว่า กลุ่มผู้สูงอายุจะมีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อชุมชนในมิติด้าน ความรู้สึกรักชุมชนในระดับสูงกว่าทุกวัย รองลงมาคือ กลุ่มวัยทำงานและกลุ่มวัยเยาวชน ตามลำดับ

ความผูกพันด้านอัตลักษณ์ของชุมชน พบว่า ประชาชนมีความผูกพันต่อชุมชน ด้าน อัตลักษณ์ของชุมชนในระดับสูง ทั้งนี้ อัตลักษณ์ของชุมชนบ้านท่าตูมที่คนในชุมชนยึดถือร่วมกันอัน เป็นเอกลักษณ์ประจำชุมชนที่โดดเด่นคือ วัฒนธรรมประเพณีประจำท้องถิ่น ได้แก่ ประเพณีออก พรรษาไหลเรือไฟแข่งเรือยาวซึ่งเป็นประเพณีที่สืบสานกันมาตั้งแต่สมัยรุ่นบรรพบุรุษตกทอดมาจนถึง ปัจจุบันซึ่งประเพณีดังกล่าวได้ยึดโยงความเป็นบ้านท่าตูมที่สร้างความผูกพันของคนท่าตูมต่อชุมชน บ้านท่าตูมในหลากหลายมิติเข้าด้วยกัน ทั้งการเป็นประเพณีที่ใช้สถานที่คือแม่น้ำชี ทำให้ผู้คนเกิด ความผูกพันกับสถานที่การเป็นประเพณีที่ดึงดูดผู้คนจากแหล่งอื่นเข้าร่วมทำให้เกิดการพัฒนาทาง เศรษฐกิจจากการค้าขายการท่องเที่ยวในงานประเพณี การเป็นประเพณีที่สร้างชื่อเสียงให้ผู้คนในวง กว้างนอกชุมชนได้รู้จักชุมชนและรู้ว่าชุมชนนี้มีของดีหรือมีทุนสำคัญ ซึ่งด้วยอัตลักษณ์ที่มีในเรื่อง ประเพณีออกพรรษาไหลเรือไฟแข่งเรือยาวนี้เอง ที่ได้สร้างความรู้สึกภูมิใจและความรู้สึกเป็นเจ้าของ ชุมชน (sense of ownership / sense of belonging) ที่ได้เป็นเจ้าของอัตลักษณ์ดังนั้น จะเห็นได้ จากคำสัมภาษณ์ของประชาชนบ้านท่าตูมและภาพประกอบที่ 6 และ 7 ดังต่อไปนี้

“...สังเกตไว้ว่าทั้งจังหวัดมหาสารคาม มีหมู่บ้านเรา ชุมชนบ้านเราที่มีเรือยาว คือ เรือเจ้าแม่คำเครือ เพียงลำเดียวในจังหวัดมหาสารคาม และมีประเพณีไหลเรือไฟที่เป็นประเพณี ประจำชุมชนที่เป็นจุดเด่นและทำให้บ้านเราเป็นที่รู้จักจากคนภายนอก คนจากทางอื่นได้มาเห็นได้มา ร่วมงานบุญบ้านเราเขาก็บอกว่ที่บ้านเราสนุกสนานแตกต่างจากบ้านอื่น...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 25. ตุลาคม 2560 : สัมภาษณ์)



“...ประเพณีที่ทำให้เป็นที่รู้จักก็มีหลากหลายแต่ที่เด่นๆคือ งานออกพรรษาที่จัดขึ้น  
 ทุกๆปี มีแข่งเรือยาว และลอยกระทง ซึ่งปกติแล้วลอยกระทงที่อื่นจะลอยในวันเพ็ญเดือนสิบสอง แต่  
 บ้านเราลอยกระทงกับไหลเรือไฟจะจัดขึ้นพร้อมกันเลย ก็จะมีการประกวดกระทงสวยงาม ประกวด  
 นางนพมาศ ถือเป็นงานใหญ่ที่ประจำหมู่บ้าน ประจำชุมชนที่ได้ร่วมมือกันจัดขึ้น...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 9. ตุลาคม 2560 : สัมภาษณ์)



ภาพประกอบที่ 7 เรือยาวเจ้าแม่คำเครือ เป็นเรือยาวประจำชุมชนบ้านท่าตุม  
 (ที่มา : จากชาวบ้านท่าตุม)

พหุมนุ ปรณุ ทิโต ชีเว



ภาพประกอบที่ 8 ภาพกองเชียร์เรือเจ้าแม่คำเครือ ส่วนใหญ่แล้วเป็นชาวบ้านในชุมชนบ้านท่าตุมที่  
 ตามไปเชียร์หรือตามไปให้กำลังใจฝีพายเจ้าแม่คำเครือในทุกสนามที่มีการแข่งขัน  
 (ที่มา :จากชาวบ้านท่าตุม)

อย่างไรก็ตามผู้วิจัย พบว่า มุมมองหรือความรู้สึกผูกพันต่อมิติความผูกพันด้านอัตลักษณ์  
 ของชุมชน ดังกล่าวมีความแตกต่างกันไปตามช่วงอายุโดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มดังต่อไปนี้

- กลุ่มผู้สูงอายุ มีความผูกพันต่อชุมชนของประชาชนบ้านท่าตุมในด้านอัตลักษณ์ของ  
 ชุมชนในระดับน้อยในเรื่องประเพณีออกพรรษาไหลเรือไฟแข่งเรือยาวดังภาพประกอบที่ 8  
 การประกอบพิธีบวงสรวงแม่ย่านางเรือยาว เพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการแข่งขันเรือยาวประเพณีโดยมี  
 การประกอบพิธีแบบโบราณ ซึ่งมีทั้งการประกอบพิธีบวงสรวงแบบพราหมณ์ เป็นการสืบทอด  
 ประเพณีมาอย่างยาวนานของชาวบ้านบ้านท่าตุมโดยการประกอบพิธีเพื่อความเป็นสิริมงคลแก่เรือ  
 และเหล่าฝีพาย ก่อนลงสนามชิงชัยในสนามต่างๆโดยมีแต่ผู้เฒ่าผู้แก่เป็นผู้นำในการทำพิธีกรรมเท่านั้น



ภาพประกอบที่ 9 การประกอบพิธีบวงสรวงแม่ย่านางเรือยาว

(ที่มา : ถ่ายโดยผู้วิจัย , ตุลาคม 2560)

- กลุ่มวัยทำงานมีความผูกพันต่อชุมชนของประชาชนบ้านท่าตูมในด้านอัตลักษณ์ของชุมชนในเรื่องประเพณีออกพรรษาไหลเรือไฟแข่งเรือยาวมีอิทธิพลในระดับสูงในการสร้างความผูกพันต่อชุมชนของกลุ่มคนวัยทำงานของบ้านท่าตูม

- กลุ่มเยาวชนมีความผูกพันต่อชุมชนของประชาชนบ้านท่าตูมในด้านอัตลักษณ์ของชุมชนในระดับน้อยกว่ากลุ่มวัยทำงาน ดังจะเห็นได้จากภาพประกอบที่ 9 สามารถอธิบายได้ว่าฝายเรือเจ้าแม่คำเรือส่วนใหญ่แล้วเป็นลูกหลานเยาวชนบ้านท่าตูม ซึ่งจากการสัมภาษณ์ในชุมชนที่ร่วมแรงร่วมใจในการสนับสนุนการแข่งขันเรือจึงทำให้เรือเจ้าแม่คำเรือชนะในหลายสนามที่ไปแข่งและทำให้เรือเจ้าแม่คำเรือโด่งดังเป็นที่รู้จักขึ้นมา ถือเป็นความภาคภูมิใจของกลุ่มเยาวชนบ้านท่าตูมและยังมีพาเหรดเรือหรือชาวบ้านเรียกกันว่า รำส่วงเรือ ซึ่งเป็นการรำถวายขอขมาแม่น้ำก่อนจะทำการแข่งขันเรือยาว ซึ่งประเพณีออกพรรษาไหลเรือไฟของชุมชนบ้านท่าตูมนั้น จะนำการแสดงดังกล่าวนี้มาแสดงก่อนเปิดสนามการแข่งขัน โดยนางรำส่วนใหญ่เป็นการร่วมแรงรวมใจของกลุ่มเด็กเยาวชนบ้านท่าตูมในการทำการฝึกซ้อมการแสดง ดังภาพประกอบที่ 11จากการสืบทอดอัตลักษณ์ประเพณีของชุมชนท่าตูม ทำให้ได้สร้างนักกีฬาพาเรือทีมชาติ คือ นายปรีชา คลองฤทธิ์ จากเยาวชนบ้านท่าตูมสู่การเป็นนักกีฬาพายเรือทีมชาติไทย สังกัดสมาคมพายเรือแห่งประเทศไทย ซึ่งก่อนเคยเป็นฝายเรือเจ้าแม่คำ



เครื่องและถือเป็นต้นแบบของน้องๆเยาวชนบ้านท่าตุ้มที่พยายามที่จะประสบความสำเร็จให้เหมือนกับ  
รุ่นพี่



ภาพประกอบที่ 10 ภาพฝึพายเรือเจ้าแม่คำเครื่อง  
(ที่มา : ถ่ายโดยผู้วิจัย , ตุลาคม 2560)

พหุ ประถมศึกษา ชีวะ



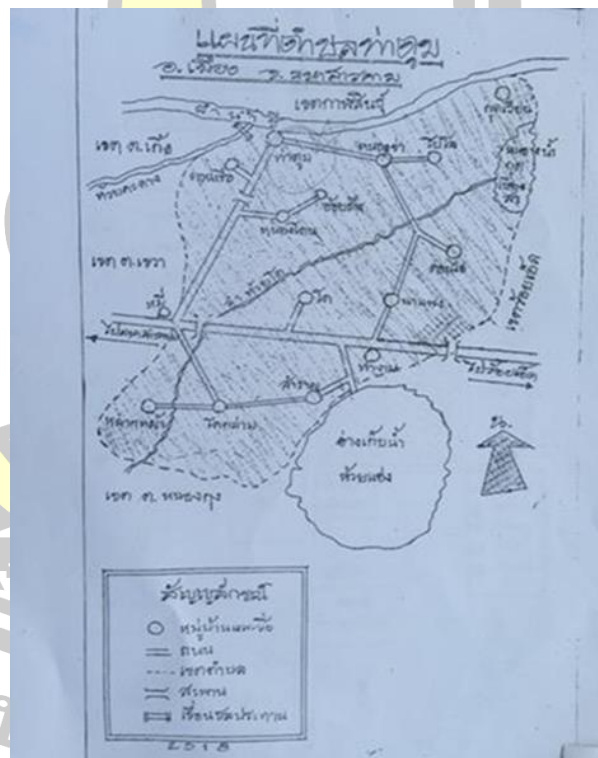
ภาพประกอบที่ 11 พาเหรดเรือหรือรำส่วงเรือ  
(ที่มา : ถ่ายโดยผู้วิจัย , ตุลาคม 2560)



ภาพประกอบที่ 12 นายปรีชา คลองฤทธิ์ จากเยาวชนบ้านท่าตูมนักกีฬาพายเรือทีมชาติไทย  
สังกัดสมาคมพายเรือแห่งประเทศไทย  
(ที่มา : เฟสบุ๊กนายปรีชา คลองฤทธิ์)

ดังนั้นผู้วิจัยสรุปได้ว่า กลุ่มวัยทำงานจะมีอิทธิพลต่อความผูกพันในมิติด้านอัตลักษณ์ของชุมชนสูงกว่าทุกวัย รองลงมาคือ กลุ่มเยาวชนและกลุ่มวัยผู้สูงอายุ ตามลำดับ

ความผูกพันด้านหน้าที่การทำงาน พบว่า ลักษณะบทบาทหน้าที่ของประชาชนในชุมชนบ้านท่าตูม หมู่ที่ 3 และหมู่ที่ 9 นั้นส่งผลต่อความผูกพันต่อชุมชนในระดับสูง เนื่องจากลักษณะพื้นที่ที่ตั้งของชุมชนบ้านท่าตูมเป็นชุมชนที่มีแม่น้ำชีเป็นแม่น้ำสายหลักไหลผ่าน ประชาชนในชุมชนส่วนใหญ่จึงมีอาชีพเกษตรกรรมโดยจะเห็นได้จากภาพประกอบที่ 13 ชุมชนบ้านท่าตูมเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำชี ทิศเหนือจดลำน้ำชี เขตอำเภอกลมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ ทิศใต้จดบ้านหนองโดนตำบลท่าตูม ทิศตะวันออกจดบ้านหนองข่าตำบลท่าตูม ทิศตะวันตกจดเขตตำบลแก้ง เดิมที่บ้านท่าตูมเป็นชุมชนที่มีหมู่บ้านเดียว ต่อมาเมื่อมีจำนวนบ้านเรือนและราษฎรมากขึ้น ทำให้ลำบากแก่การปกครองจึงแบ่งเป็น 2 หมู่บ้าน เมื่อปี 2516 คือหมู่ที่ 3 และหมู่ที่ 9 ดังนั้นด้วยลักษณะของภูมิประเทศและทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนดังกล่าว ทำให้ชาวบ้านท่าตูมมีอาชีพหลักคือทำนา อาชีพรองคือ ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ ทอเสื่อ ทอผ้า ปลูกพืชผัก เลี้ยงไหม



ภาพประกอบที่ 13 ภาพแผนที่ตำบลบ้านท่าตูม

(ที่มา : จากชาวบ้านบ้านท่าตูม)



ดังจะเห็นได้จากคำสัมภาษณ์ของประชาชนบ้านท่าตูม ดังต่อไปนี้

“...อาชีพของคนในชุมชน พื้นที่ในชุมชนบ้านเรามีลักษณะเป็นที่ลุ่มสามารถปลูกพืชได้อย่างเดียว คือทำนาปลูกข้าว ปลูกพืชชนิดอื่นไม่ค่อยได้ผลสักเท่าไร และเป็นพื้นที่ที่ผูกขาดในการปลูกข้าวเพียงอย่างเดียว จะเห็นได้ว่าคนในบ้านเราส่วนมากหรือแทบจะทุกหลังคาเรือนประกอบอาชีพเกษตรกร ...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 41. ตุลาคม 2560 : สัมภาษณ์)

“...หน้าที่หรือลักษณะการทำงานคนบ้านเราส่วนใหญ่เป็นวัยกลางคนที่ประกอบอาชีพทำนาเป็นส่วนใหญ่ แต่สำหรับวัยทำงานส่วนมากแล้วจะไปทำงานต่างจังหวัด หรือไปทำงานในตัวเมืองเพราะสมัยนี้การคมนาคมสะดวกสบาย ถนนหนทางก็ดี รถก็มีทุกบ้านไม่เหมือนแต่ก่อนที่ไปไหนมาไหนก็ลำบากมีแต่เดินเอาหรือไม่กี่ขี่จักรยาน...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 22. ตุลาคม 2560 : สัมภาษณ์)

“...พื้นที่ทำเลบ้านเราเหมาะแก่การทำนาได้อย่างเดียว เป็นอาชีพหลักของคนในชุมชน แต่ก็มีครอบครัวอื่นที่ทำเกษตรแบบผสมผสาน แต่หลักๆก็ยังเน้นปลูกข้าวเป็นส่วนมาก บ้านเรามันเหมาะกับการทำนา ทำได้ตั้ง 2 ครั้งต่อปี มีน้ำซีเป็นแม่น้ำหลัก แต่ก็มีปีสองปีที่แล้งน้ำไม่พอในการทำนาแต่ก็พากันดิ้นรนที่จะทำนากันถึงรัฐจะประกาศบอกให้ปลูกพืชอย่างอื่นที่ใช้น้ำน้อย แต่ยังไงมันก็เป็นไปได้ยากเพราะคนในพื้นที่ส่วนมากเขาจับพื้นที่สวนหรือไร่ของตนเองไปเป็นพื้นที่นากันหมดแล้ว...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 38. ตุลาคม 2560 : สัมภาษณ์)

อย่างไรก็ตาม จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่หลากหลายรวมทั้งการสังเกตการณ์พบว่าช่วงอายุของผู้ให้ข้อมูลมีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อชุมชนในมิติด้านหน้าที่การทำงานที่แตกต่างกันไป โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มดังต่อไปนี้

- กลุ่มผู้สูงอายุมีความรู้สึก ทศนคติหรือ มุมมองที่สะท้อนถึงความผูกพันต่อชุมชนในมิติหน้าที่การทำงานในระดับน้อยกว่ากลุ่มวัยทำงาน เนื่องจากชุมชนบ้านท่าตูมเป็นชุมชนที่เป็นสังคมที่มีผู้สูงอายุที่ไม่ได้ประกอบอาชีพส่วนใหญ่แล้วจะอยู่บ้านเลี้ยงหลาน ซึ่งรายได้ส่วนใหญ่ก็ได้มาจากลูกหลานส่งมาให้ รวมถึงเบี้ยผู้สูงอายุเป็นหลักดังนั้น มิติหน้าที่การทำงานจึงมิได้มีความสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุกับความผูกพันต่อชุมชน ต่างจากมิติอื่นๆที่กล่าวถึงก่อนหน้านี้

- กลุ่มวัยทำงานมีความผูกพันต่อชุมชนในมิติด้านหน้าที่การทำงานในระดับสูงกว่ากลุ่มผู้สูงอายุ เนื่องจากอาชีพหลักส่วนใหญ่ของประชาชนในชุมชนบ้านท่าตูมคือการทำเกษตร เนื่องจากภูมิศาสตร์ และทุนทรัพยากรธรรมชาติเอื้อให้เหมาะแก่การทำเกษตรกร ซึ่งจะเห็นได้จากคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“...พี่ทำงานอยู่ชลบุรี ก็จะทำให้อยู่ที่บ้านจะให้ทำอะไร ทำนานมันก็ยังไม่ถึงเวลาที่จะทำ เพราะไปอยู่ที่นู่นรายได้มันก็ดีกว่าอยู่บ้านเรา...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 38. ตุลาคม 2560 : สัมภาษณ์)

“...มันก็จำเป็นที่จะต้องไป เพราะสอบติด ไปบรรจุที่อื่นก่อนแล้วค่อยกลับมาบ้าน ถึงเวลาค่อยกลับมาถ้าจะให้อยู่บ้านทำนาคนสมัยนี้ทำกันไม่เป็นแล้วแหละ...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 38. ตุลาคม 2560 : สัมภาษณ์)

- กลุ่มเยาวชนมีความผูกพันต่อชุมชนในมิตินี้ระดับน้อยกลุ่มเยาวชนส่วนใหญ่ยังเป็นวัยที่กำลังศึกษา มุมมองในประเด็นดังกล่าวยังไม่ค่อยชัดเจนมากสักเท่าไรอย่างไรก็ตาม ประเด็นที่น่าสนใจคือเมื่อถามถึงมุมมองเรื่องหน้าที่การทำงานในอนาคต เยาวชนส่วนใหญ่มิได้สะท้อนว่ามีความผูกพันต่อชุมชนกระทั่งต้องประกอบอาชีพหน้าที่การทำงานในชุมชนด้วยการเป็นเกษตรกรในชุมชนเท่านั้น หรือในอีกนัยหนึ่งเยาวชนได้เห็นทางเลือกอื่นในการประกอบอาชีพโดยมิได้ยึดโยงคิดเฉพาะจากฐานทุนทั้งทุนด้านอาชีพที่สืบทอดและทรัพยากรในท้องถิ่นเท่านั้นซึ่งจะให้เห็นจากคำสัมภาษณ์ดังนี้

“...ยังไม่รู้เหมือนกันเลยครับว่าอยากเป็นอะไรอยากทำอะไร แต่คิดว่าก็คงไปทำงาน แถวโรงงาน ชลบุรี ระยอง หรืออาจจะหาสอบข้าราชการ แต่ผมก็ยังคิดไม่ออกว่าผมอยากทำอะไร...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 38. ตุลาคม 2560 : สัมภาษณ์)

ดังนั้นผู้วิจัยสรุปได้ว่า กลุ่มวัยทำงานจะมีอิทธิพลต่อความผูกพันในมิติด้านหน้าที่การทำงาน ของชุมชนสูงกว่าทุกวัย รองลงมาคือกลุ่มผู้สูงอายุและกลุ่มเยาวชน ตามลำดับ

ความผูกพันด้านความสัมพันธ์ทางสังคม พบว่า ชุมชนบ้านท่าตูมเป็นชุมชนที่มีการร่วมมือร่วมแรงกันช่วยกันทำกิจกรรมต่างๆ ในระดับสูงภายในชุมชนอย่างเข้มแข็ง ซึ่งจะเห็นได้จากภาพประกอบที่ 13 ที่แสดงให้เห็นถึงการทำกิจกรรมในการช่วยกันนำกระสอบทรายมาทำเป็นพนังกั้นน้ำในช่วงน้ำหลาก ซึ่งชุมชนบ้านท่าตูมเป็นชุมชนตั้งอยู่ริมแม่น้ำชี จึงทำให้ชุมชนบ้านท่าตูมประสบภัยน้ำท่วมในทุกๆปี ชาวบ้านในชุมชนบ้านท่าตูมจึงช่วยทำกิจกรรมดังกล่าวในการป้องกันไม่ให้เกิดภัยต่อ

พื้นที่ชุมชน ดังนั้นจะเห็นได้ว่าชุมชนบ้านท่าตุมเป็นชุมชนที่อยู่กันแบบเรียบง่ายมีความช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างคนในชุมชนอยู่เสมอ



ภาพประกอบที่ 14 การช่วยเหลือกันทำพื้งกันน้ำในช่วงฤดูน้ำหลากของประชาชนในชุมชน  
(ที่มา : นายดาว ประทุมไชย กำนันบ้านท่าตุม)

ดังจะเห็นได้จากคำสัมภาษณ์ของประชาชนบ้านท่าตุม ดังต่อไปนี้

“...มีความสนิทสนมกับเพื่อนบ้าน มีสิ่งของไปให้กันยังมีการแลกเปลี่ยน แลกเปลี่ยนกัน  
พุดง่าย ๆ ว่าสามารถขอทานกินยังได้ เป็นชุมชนที่มีความแบบง่าย พบปะพูดคุยกันเป็นประจำ....”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 54. ตุลาคม 2560 : สัมภาษณ์)

“..บ้านอยู่ใกล้กันก็เดินไปมากัน เป็นเล่นพุดคุยกันตามปะสาคนบ้านใกล้กัน มีอาหาร  
กับข้าวก็แบ่งให้กัน ก็คือบ้านเราก็รู้จักกันหมดเป็นญาติพี่น้องกัน เคารพนับถือผูกเสี่ยวกันมาตั้งแต่  
สมัยรุ่นพ่อรุ่นแม่แล้ว...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 46. ตุลาคม 2560 : สัมภาษณ์)

“...เวลาผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ประกาศขอแรงก็ออกไปช่วยกัน คนละไม้คนละมือ บ้านเราอะ ช่วยกันตีว่าแต่ประกาศ แล้วสังเกตเวลาประชุม ประชาคมต่างๆ หรือเวลาขอบริจาคสร้าง ศาลา หรือว่าอะไรก็ตาม บ้านเราพากันออกมาบริจาค คือกลัวแต่จะไม่ได้บริจาค กลัวไม่ได้ช่วย ...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 64. ตุลาคม 2560 : สัมภาษณ์)

อย่างไรก็ตามจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่หลากหลายรวมทั้งการสังเกตการณ์ พบว่า ความผูกพันต่อชุมชนในมิติความสัมพันธ์ทางสังคมนั้น มีความแตกต่างกันไปตามช่วงอายุของผู้ให้ข้อมูลโดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มดังต่อไปนี้

- กลุ่มผู้สูงอายุมีความรู้สึก ทศนคติ หรือ มุมมองในมิติด้านความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชนระดับสูง กลุ่มผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์ระหว่างกันค่อนข้างที่จะแน่นแฟ้นมาก โดยความสัมพันธ์ที่เคารพนับถือกันมาตั้งแต่สมัยรุ่นพ่อรุ่นแม่และเติบโตมาด้วยกันท่ามกลางวิถีชีวิตแบบเดียวกัน

- กลุ่มวัยทำงานกลุ่มวัยทำงานมีความรู้สึก ทศนคติ หรือ มุมมองในมิติด้านความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชนในระดับน้อยกว่ากลุ่มผู้สูงอายุด้วยสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคมในปัจจุบันที่เป็นความสัมพันธ์ที่รู้จักกันเพียงแค่เพื่อนบ้านเท่านั้น ซึ่งแตกต่างจากกลุ่มผู้สูงอายุที่ถึงจะเป็นเพื่อนบ้านกันแต่ความรู้สึกที่มีให้กันคือความรู้สึกที่จริงใจและเคารพนับถือกันไปตลอดตั้งนั้นความผูกพันต่อชุมชนในด้านมิติของความสัมพันธ์ทางสังคมของกลุ่มวัยทำงานนั้นค่อนข้างที่จะลดน้อยลง

- กลุ่มเยาวชน กลุ่มเยาวชนมีความรู้สึก ทศนคติ หรือ มุมมองในมิติด้านความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชนอยู่ในระดับน้อยความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเยาวชนเองที่เติบโตมาด้วยกัน หรือแม้แต่การทำกิจกรรมภายในชุมชนรวมกันกับคนอื่น ๆ คนรุ่นใหม่มักไม่ได้ยึดติดกับสถานที่ที่มีการเคลื่อนย้ายได้อย่างอิสระ ไม่ว่าจะเป็นการย้ายถิ่นฐาน หรือการย้ายสถานที่ทำงาน

ดังนั้นผู้วิจัยสรุปได้ว่า ความผูกพันต่อชุมชนของประชาชนบ้านท่าตูมในมิติด้านความสัมพันธ์ทางสังคม กลุ่มผู้สูงอายุมีความรู้สึก ทศนคติหรือมุมมองในมิติด้านความสัมพันธ์ทางสังคมในระดับสูง รองลงมาคือกลุ่มวัยทำงานและกลุ่มเยาวชน ตามลำดับ

### ความผูกพันต่อชุมชนส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่น

การวิเคราะห์ข้อมูลจากผู้ให้สัมภาษณ์ประเด็นของความผูกพันต่อชุมชนส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งได้ผลการศึกษา ดังนี้

ด้านวัฒนธรรม พบว่า ความผูกพันที่ประชาชนมีต่อชุมชนบ้านท่าตูมนั้น ประชาชนในชุมชนมีความศรัทธาและความเชื่อในการทำบุญเป็นพิธีสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษในระดับสูง

ทำให้สามารถยังรักษาสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีให้คงอยู่ คือ การทำบุญในวันพระ วันสำคัญต่างๆ ทางศาสนา หรืองานประเพณีฮีตสิบสอง คองสิบสี่ ซึ่งชาวบ้านได้มีการสืบสานกันมาทุกๆปี เช่น บุญกุ่มข้าวใหญ่ บุญข้าวจี บุญพะเวด บุญข้าวประดับดิน บุญสงกรานต์ บุญข้าวสาก บุญออกพรรษา ไหลเรือไฟแข่งเรือยาว เป็นต้น ดังจะเห็นได้จากคำสัมภาษณ์ของประชาชนบ้านท่าตูม ดังต่อไปนี้

“...มีการอนุรักษ์และส่งเสริมกิจกรรมงานออกพรรษาไหลเรือไฟภายในชุมชนซึ่งเป็นงานใหญ่ประจำปี และเพื่อเป็นการสืบสานวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่นเพื่อให้เยาวชนลูกหลานบ้านเราได้อนุรักษ์สานต่อ...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 97. ตุลาคม 2560 : สัมภาษณ์)

“...มีการอนุรักษ์หรือการนำเอาวัฒนธรรมเก่าๆที่บ้านเราเคยได้ทำมาตั้งแต่สมัยรุ่นพ่อรุ่นแม่มาพัฒนาปรับให้เข้ากับยุคสมัยที่เปลี่ยนไปแต่ก็ยังคงกลิ่นอายความเป็นวัฒนธรรมดั้งเดิมอยู่...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 73. ตุลาคม 2560 : สัมภาษณ์)

“...อนุรักษ์บุญเก่าๆนำเอาวัฒนธรรมเก่าๆกลับคืนมา เพื่อให้ลูกหลานเยาวชนบ้านเราได้มีการสืบสานต่อยังคงความเป็นบ้านท่าตูมเราไว้ ถึงแม้ยุคสมัยจะเปลี่ยนไปแต่ยังใจวัฒนธรรมเราก็ยังไม่สูญหายเพราะการสร้างจิตสำนึกให้กับลูกหลานเยาวชนเราในการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีบ้านเราต่อไป...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 16. ตุลาคม 2560 : สัมภาษณ์)

ด้านสังคม พบว่า การที่ประชาชนรักและผูกพันกับชุมชน ทำให้สถาบันสังคมมีความเหนียวแน่นด้านสังคมในระดับสูงบ้านท่าตูมโดยทั่วไปแล้วครอบครัวเป็นครอบครัวใหญ่ สมาชิกในครอบครัวมีทุกรุ่นตั้งแต่วัยเด็ก วัยรุ่น วัยทำงาน และวัยชรา ทำให้กล่าวได้ว่าสถาบันครอบครัวเข้มแข็ง มีการดูแลกันระหว่างสมาชิกในครอบครัว ทำให้ปัญหาสังคมในชุมชนน้อย และยังเป็น การป้องกันการไปก่อปัญหาในสังคมอื่น เพราะสังคมที่มีสถาบันครอบครัวเข้มแข็ง พัฒนาเรื่องของคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนนั้น ทางผู้นำชุมชนและองค์การบริหารส่วนตำบลท่าตูมได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนนี้เป็นอย่างมาก จึงได้มีการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเด็กกลุ่มเสี่ยง และกลุ่มด้อยโอกาสให้มีคุณภาพและทั่วถึง รวมถึงการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในชุมชนโดยการร่วมมือกันระหว่างผู้นำชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเฝ้าระวังปัญหาอาชญากรรม ตลอดจนร่วมกับชุมชนในการกำหนดกติกาและหลักเกณฑ์ของ



ชุมชนให้ทุกคนอยู่ร่วมกันได้ภายใต้แนวคิดสังคมที่เอื้ออาทรและมีความมั่นคง เพื่อที่จะทำให้ชุมชนมีการดำรงชีวิตที่ปลอดภัยและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นจะเห็นได้จากคำสัมภาษณ์ของประชาชนบ้านท่าตุมดังต่อไปนี้

“...ความผูกพันของคนในชุมชนคือการได้อยู่ในชุมชนนี้แล้วเกิดความรักและผูกพันรวมถึง ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง มีการพัฒนาคนชุมชนให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เป็นชุมชนที่สามารถพึ่งตนเองได้...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 29. ตุลาคม 2560 : สัมภาษณ์)

ด้านการเมืองและความเข้มแข็งของชุมชน พบว่า ความผูกพันต่อชุมชนทำให้การเมืองในพื้นที่ในระดับสูง จึงไม่มีความขัดแย้งรุนแรง เพราะผู้สมัครรับเลือกตั้งล้วนเป็นที่เป็นที่นอังกั้นภายในชุมชน และล้วนต้องการพัฒนาชุมชนให้ดีขึ้นรุ่นลูกรุ่นหลานต่อไปมากกว่าการเห็นการเมืองเป็นเรื่องของการแข่งขัน แก่งแย่งอำนาจในการบริหารและปกครองชุมชน นอกจากนี้ความผูกพันต่อชุมชนยังทำให้เกิดชุมชนเข้มแข็ง คือ มีการรวมกลุ่มของประชาชนในชุมชน เพื่อช่วยกันพัฒนาท้องถิ่นด้วยตนเอง เช่น กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเยาวชน กลุ่มอาชีพ ฯลฯ โดยผลการศึกษาในประเด็นดังกล่าวเห็นได้จากภาพประกอบที่ 14 การรวมกลุ่มของประชาชนในชุมชน เพื่อช่วยกันพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง คือ กลุ่มอาชีพทอเสื่อกก ซึ่งเกิดการรวมตัวกันของกลุ่มแม่บ้านภายในชุมชนบ้านท่าตุม ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพ ทั้งอาชีพหลักและอาชีพเสริม ของคนในชุมชนอีกทั้งยังช่วยลดปัญหาการว่างงานของคนในชุมชนด้วย



ภาพประกอบที่ 15 กลุ่มอาชีพทอเสื่อกก

(ที่มา :ชาวบ้านชุมชนบ้านท่าตุม)



ดังจะเห็นได้จากคำสัมภาษณ์ของประชาชนบ้านท่าตูม ดังนี้

“...ความผูกพันต่อชุมชนส่งผลต่อการพัฒนาในเรื่องของการพัฒนาสร้างแรงผลักดันในการพัฒนาชุมชนตัวเองให้มีความเป็นอยู่ที่ดี สิ่งแวดล้อม สังคม คือทุกคนก็พร้อมที่จะช่วยการสร้างและพัฒนาชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ตั้งแต่เล็กจนโตให้เจริญและดีขึ้น...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 62. ตุลาคม 2560 : สัมภาษณ์)

“...การพัฒนาที่เกิดการการร่วมมือร่วมใจของคนในชุมชน ซึ่งอาศัยแรงจากคนในชุมชน กลุ่มเยาวชน เพื่อช่วยพัฒนาชุมชนของตนเองให้เข้มแข็งและยั่งยืน เป็นการรู้สึกถึงการหวงแหนและการเป็นเจ้าของชุมชนร่วมกัน...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 23. ตุลาคม 2560 : สัมภาษณ์)

ผลการศึกษาความผูกพันต่อชุมชนที่ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่น ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่าความผูกพันต่อชุมชนของประชาชนบ้านท่าตูมส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นในด้านวัฒนธรรม รองลงมาคือ ด้านสังคมและด้านการเมืองและความเข้มแข็งของชุมชน ตามลำดับ



## บทที่ 5

### สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์เงื่อนไขที่มีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อชุมชนของประชาชนบ้านท่าตูม และเพื่อศึกษาความผูกพันของชุมชนที่ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่น ผู้ศึกษาได้กำหนดหัวข้อการศึกษา สรุป และอภิปรายผลและข้อเสนอแนะไว้ดังนี้

1. ความมุ่งหมายของการวิจัย
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูล
5. สรุปผล
6. อภิปรายผล
7. ข้อเสนอแนะ

#### ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความผูกพันต่อชุมชนในมิติต่างๆ
2. เพื่อศึกษาความผูกพันของชุมชนที่ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่น

#### เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก การศึกษาครั้งนี้จึงใช้วิธีการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ เพื่อนำไปสู่การออกแบบสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลได้บรรยายความรู้สึก ให้ข้อมูล ข้อคิดเห็น หรือเรื่องราวต่างๆที่เกิดขึ้นและผู้วิจัยจะสัมภาษณ์แบบตัวต่อตัวตอบคำถามตามประเด็นที่ได้ตั้งคำถาม โดยไม่เรียงลำดับ(an interview guide) และการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) กับผู้ให้ข้อมูล และใช้การบันทึกเสียง สมุดสำหรับการบันทึกการสัมภาษณ์และการพูดคุยกับกลุ่มประชากรของงานวิจัยนี้

#### การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ คือ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก(in-depth Interview)กับผู้ให้ข้อมูล โดยผู้วิจัยใช้คำถามในการสัมภาษณ์เป็น

คำถามแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลได้บรรยายความรู้สึก ให้ข้อมูล ข้อคิดเห็น หรือเรื่องราวต่างๆที่เกิดขึ้นและผู้วิจัยจะสัมภาษณ์แบบตัวต่อตัวตอบคำถามตามประเด็นที่ได้ตั้งคำถามไว้ โดยไม่เรียงลำดับ (an interview guide) และการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) กับผู้ให้ข้อมูล โดยการพูดคุยตามจังหวะและโอกาสที่เหมาะสม พร้อมทั้งใช้วิธีการสังเกตไปด้วย ในการลงพื้นที่ภาคสนามนั้นผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้ที่ให้ข้อมูล ในประเด็นวิเคราะห์เงื่อนไขที่มีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อชุมชนของประชาชนบ้านท่าตูม และความผูกพันของชุมชนที่ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่น

### การวิเคราะห์ข้อมูล

นอกจากนี้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (qualitative data) สำหรับกระบวนการในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) นั้น ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึก (in-depth Interview) นั้น

### สรุปผล

จากการศึกษาความผูกพันต่อชุมชนในมิติต่างๆ และเพื่อศึกษาความผูกพันของชุมชนที่ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่น สามารถสรุปได้ดังนี้

#### ความผูกพันต่อชุมชนในมิติต่างๆ

จากการศึกษาความผูกพันต่อชุมชนในมิติต่างๆของประชาชน ซึ่งสามารถสรุปประเด็นความผูกพันต่อชุมชนในมิติต่างๆได้ ดังนี้

ความผูกพันด้านสถานที่ อยู่ในระดับสูง เมื่อเปรียบเทียบจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่แตกต่างกัน พบว่า กลุ่มผู้สูงอายุจะมีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อชุมชนในมิติด้านสถานที่ภายในชุมชนในระดับสูงกว่าทุกวัย รองลงมาคือ กลุ่มวัยทำงานและกลุ่มวัยเยาวชน ตามลำดับ

ความผูกพันด้านความรู้สึกรักชุมชน อยู่ในระดับสูง เมื่อเปรียบเทียบจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่แตกต่างกัน พบว่า กลุ่มผู้สูงอายุจะมีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อชุมชนในมิติด้านความรู้สึกรักชุมชนในระดับสูงกว่าทุกวัย รองลงมาคือ กลุ่มวัยทำงานและกลุ่มวัยเยาวชน ตามลำดับ

ความผูกพันด้านอัตลักษณ์ของชุมชน อยู่ในระดับสูง เมื่อเปรียบเทียบจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่แตกต่างกัน พบว่า กลุ่มวัยทำงานจะมีอิทธิพลต่อความผูกพันในมิติด้านอัตลักษณ์ของชุมชนสูงกว่าทุกวัย รองลงมาคือ กลุ่มเยาวชนและกลุ่มวัยผู้สูงอายุ ตามลำดับ

ความผูกพันด้านหน้าที่การทำงาน อยู่ในระดับสูง เมื่อเปรียบเทียบกับจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่แตกต่างกัน พบว่า กลุ่มวัยทำงานจะมีอิทธิพลต่อความผูกพันในมิติด้านหน้าที่การทำงานของชุมชนสูงกว่าทุกวัย รองลงมาคือกลุ่มผู้สูงอายุและกลุ่มเยาวชน ตามลำดับ

ความผูกพันด้านความสัมพันธ์ทางสังคม อยู่ในระดับสูง เมื่อเปรียบเทียบกับจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่แตกต่างกัน พบว่า กลุ่มผู้สูงอายุมีความรู้สึก ทัศนคติหรือมุมมองในมิติด้านความสัมพันธ์ทางสังคมในระดับสูง รองลงมาคือกลุ่มวัยทำงานและกลุ่มเยาวชน ตามลำดับ

### ความผูกพันต่อชุมชนส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่น

ความผูกพันต่อชุมชนส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านวัฒนธรรม ด้านสังคม และด้านการเมืองและความเข้มแข็งของชุมชน พบว่า อยู่ในระดับสูงทั้งหมด

ความผูกพันต่อชุมชนส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นจากการให้ความหมายของของ ธนากร สังขเป (2555) ได้กล่าวว่า การพัฒนาชุมชน (Community Development) ว่า “การพัฒนาชุมชน” เป็นการทำให้กลุ่มคนดีขึ้น เจริญขึ้นในทุกๆด้าน เช่น ด้านเศรษฐกิจ สังคม การปกครอง วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และปรีชา พรหมจันทร์ (2541) ได้กล่าวให้ความหมายการพัฒนาชุมชน หมายถึง การสร้างความเจริญให้เกิดแก่ชุมชนในทุกด้าน โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนและผู้เกี่ยวข้องโดยมุ่งพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของประชาชนให้ดำเนินการพัฒนาและแก้ปัญหาของชุมชนได้อย่างยั่งยืน โดยใช้ทรัพยากรในชุมชนที่มีอยู่ให้มากที่สุด รวมทั้งแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน โดยการให้ความหมายของ Dunham (1985 อ้างถึงใน ภูสิทธิ์ ชันติกุลและกณิกนันท์ โภชฉงค์, 2554) ได้กล่าวว่า การพัฒนาชุมชน คือการร่วมกำลังดำเนินการปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ของชุมชนมีความเป็นปึกแผ่น และดำเนินงานไปในแนวทางที่ตนต้องการการทำงานพัฒนาชุมชนในขั้นแรกจะต้องอาศัยความร่วมมือกำลังของราษฎรในชุมชนนั้นในการช่วยตัวเอง และร่วมมือกันดำเนินงาน และจะต้องได้รับความช่วยเหลือทางด้านวิชาการด้วยหน่วยราชการหรือองค์การอาสาสมัครอื่นๆ

เพราะฉะนั้นแล้วจากการให้ความหมายและความสำคัญต่อชุมชนของประชาชนส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นสามารถสรุปได้ว่า ความผูกพันต่อชุมชนของประชาชนบ้านท่าตุมส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นในความผูกพันต่อชุมชนส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านวัฒนธรรม ด้านสังคม และด้านการเมืองและความเข้มแข็งของชุมชน พบว่า อยู่ในระดับสูงทั้งหมด

## อภิปรายผล

จากการศึกษาความผูกพันต่อชุมชนของประชาชนบ้านท่าตูมในมิติต่างๆ และความผูกพันของชุมชนที่ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่น พบว่าความผูกพันต่อชุมชนของประชาชนนั้นมีความสอดคล้องกับแนวคิดของ Jennifer E. Cross ซึ่งเขาแบ่งความผูกพันต่อชุมชนออกเป็น 5 มิติ ได้แก่ 1) ความผูกพันด้านสถานที่ 2) ด้านความรู้สึกรักชุมชน 3) ด้านอัตลักษณ์ของชุมชน 4) ด้านหน้าที่การทำงาน 5) ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม และความผูกพันต่อชุมชนส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่น

นอกจากการศึกษามิติต่างๆเกี่ยวกับความผูกพันต่อชุมชนของประชาชน ที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้กล่าวถึงกรอบการวิเคราะห์ดังกล่าวข้างต้นแล้ว ในการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการศึกษาครั้งนี้ทำให้ผู้ศึกษาเกิดพบว่า ถึงแม้กรอบการวิเคราะห์ซึ่งพัฒนาขึ้นจากการใช้แนวคิดของ Jennifer E. Cross ซึ่งเขาแบ่งความผูกพันต่อชุมชนออกเป็น 5 มิติ ได้แก่ 1) ความผูกพันด้านสถานที่ 2) ด้านความรู้สึกรักชุมชน 3) ด้านอัตลักษณ์ของชุมชน 4) ด้านหน้าที่การทำงาน 5) ด้านความสัมพันธ์ทางสังคมนั้น จึงทำให้เกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในประเด็นของความผูกพันต่อชุมชนของประชาชนในแต่ละมิติ ดังนั้นสามารถสรุปความผูกพันต่อชุมชนในมิติต่างๆ ได้ดังนี้

ความผูกพันด้านสถานที่ อยู่ในระดับสูง เมื่อเปรียบเทียบกับช่วงอายุที่แตกต่างกันผลจากการศึกษาพบว่ากลุ่มผู้สูงอายุจะมีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อชุมชนในมิติด้านความรู้สึกรักชุมชนในระดับสูงกว่าทุกวัย รองลงมาคือ กลุ่มวัยทำงานและกลุ่มวัยเยาวชน ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเพราะกลุ่มผู้สูงอายุเป็นกลุ่มคนยังมีความเชื่อความศรัทธาอย่างแรงกล้าต่อเรื่องเล่าและตำนานที่แสดงถึงรากเหง้าของตนและชุมชน และยังดำเนินชีวิตตามวิถีปฏิบัติที่สืบทอดกันมาทั้งเรื่องการทำเกษตรที่พึ่งพิงแม่น้ำชี และกิจกรรมงานบุญประเพณีที่ยึดโยงกับวัดต่างๆ ที่มีในชุมชนกระทั่งรู้สึกว่าคุณชุมชนคือ บ้านนอกจากนี้ด้วยเหตุที่ผู้สูงอายุคือคนกลุ่มใหญ่ในชุมชน จึงทำให้เกิดการส่งต่อและถ่ายทอดวิถีคิดและวิถีปฏิบัติที่ยึดโยงกับสถานที่ต่างๆในชุมชนดังกล่าว ไปทั้งในแนวระนาบคือระหว่างผู้สูงอายุด้วยกันเองอย่างเหนียวแน่น และในแนวตั้งคือการถ่ายทอดสู่รุ่นลูกหลาน เพื่อสืบทอดความรู้สึกในการเป็นเจ้าของชุมชนผ่านความผูกพันต่อสัญลักษณ์อันได้แก่สถานที่ต่างๆ รองลงมาคือกลุ่มวัยทำงานอยู่ในระดับที่น้อยกว่ากลุ่มผู้สูงอายุเนื่องจากกลุ่มคนวัยทำงานเป็นกลุ่มคนมีการเคลื่อนย้ายสถานที่ทำงานได้มากกว่ากลุ่มผู้สูงอายุ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งมีทางเลือกในการประกอบอาชีพได้มากกว่าการทำเกษตรแต่เพียงอย่างเดียว และในส่วนของการทำงานกิจกรรมสำคัญตามประเพณีท้องถิ่นหรือทางศาสนา ก็ยังสามารถใช้วิธีการเดินทางกลับมายังชุมชนได้ โดยไม่จำเป็นต้องยึดติดว่าต้องอยู่อาศัยภายในชุมชนเท่านั้น จึงส่งผลให้ความผูกพันมิติด้านสถานที่ภายในชุมชนนั้นอยู่ในระดับน้อยซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภูสิทธิ์ ชันติกุล (2556) ได้ศึกษาความผูกพันของประชาชนต่อชุมชนบ้านพักองค์การทอผ้า เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร พบว่า ประชาชนมีความผูกพันในสถานที่ที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อความผูกพันของประชาชนในชุมชนบ้านพักองค์การทอผ้า ได้แก่

ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน สถานะการครอบครองที่อยู่อาศัย การมีเพื่อนบ้านที่สนิทสนมคุ้นเคยกัน ภายในชุมชน การพบปะพูดคุย สนทนาปรึกษาและขอความช่วยเหลือกับเพื่อนบ้านที่สนิทสนมคุ้นเคยกันภายในชุมชนและผลประโยชน์ที่ได้รับจากชุมชนและพบว่าความพึงพอใจต่อชุมชนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความผูกพันของประชาชนในชุมชนบ้านพักองค์การทอผ้าอยู่ในระดับสูง ซึ่งยิ่งประชาชนมีความพึงพอใจต่อชุมชนมากขึ้น ยิ่งทำให้ประชาชนผูกพันต่อชุมชนสูงขึ้นด้วยรวมทั้งสเตอร์ (Steers, 1977) ได้กล่าวว่า อายุเป็นสิ่งที่แสดงถึงวุฒิภาวะของบุคคลบุคคลที่มีอายุมากขึ้นซึ่งจะมีความคิด มีความรอบคอบในการตัดสินใจมากกว่าบุคคลที่มีอายุน้อยและยิ่งอายุมากขึ้นก็จะพบว่าจะมีความผูกพันสูงและสอดคล้องกับจากการสัมภาษณ์ ผู้สัมภาษณ์ได้กล่าวว่า ก็ไปไหนนานไม่ได้ คิดถึงบ้าน ห่วงบ้าน ไปไหนไกลไม่ได้หรือห่วงบ้าน ไปที่ไหนไกลก็ไปได้ไม่นานลูกหลานพาไปเที่ยวก็ไม่ไปกับเขา ห่วงบ้าน (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 60. ตุลาคม 2560 : สัมภาษณ์) และกลุ่มเยาวชนพบในระดับน้อยที่สุด เนื่องจากเป็นกลุ่มคนที่มีโอกาสในการเคลื่อนย้ายสถานที่ได้เช่นเดียวกันกับกลุ่มวัยทำงาน นอกจากนี้ ด้วยการเปิดรับกระแสการพัฒนาและโลกทัศน์ในมุมมองกว้างมากขึ้นจากการได้รับการศึกษา โดยเฉพาะการเข้าไปศึกษาระดับสูงในเมืองมากขึ้นก็ทำให้เยาวชนเองเห็นโอกาสในการที่จะย้ายถิ่นเพื่อโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคมที่มากขึ้นตามไปด้วย มากกว่าการที่จะรู้สึกว่าจะต้องอยู่กับบ้านเท่านั้น เพราะผูกพันกับสถานที่ ทั้งนี้โดยส่วนใหญ่มีมุมมองว่า การอยู่ที่บ้านตอนนี้ทำให้เกิดความ ‘เคยชิน’ แต่ไม่ใช่ความ ‘ผูกพัน’ เพราะพร้อมที่จะแสวงหาโอกาสในการย้ายถิ่นเสมอ

ความผูกพันด้านความรู้สึกรักชุมชน อยู่ในระดับสูง เมื่อเปรียบเทียบกับช่วงอายุที่แตกต่างกัน พบว่า กลุ่มผู้สูงอายุจะมีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อชุมชนในมิติด้านความรู้สึกรักชุมชนในระดับสูงกว่าทุกวัย รองลงมาคือ กลุ่มวัยทำงานและกลุ่มวัยเยาวชน ตามลำดับทั้งนี้อาจเป็นเพราะเป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนตั้งแต่เกิดจึงทำให้เกิดความรู้สึกรัก เกิดความอบอุ่นที่ได้อยู่ท่ามกลางผู้คนในชุมชนนี้ รวมถึงมีความภาคภูมิใจและทำให้มีได้เผชิญกับความเปลี่ยนแปลงในเรื่องวิถีชีวิตและบริบทในชุมชนนี้ เพราะยังแวดล้อมด้วยผู้คนกลุ่มที่เติบโตด้วยกันมาจึงทำให้เกิดความรู้สึกรัก รองลงมาคือกลุ่มวัยทำงานเนื่องจากเป็นกลุ่มคนสมัยใหม่ความรู้สึก รัก ศรัทธาและภูมิใจต่อชุมชนนั้นค่อนข้างที่ลดลงไปตามกระแสของการพัฒนา ซึ่งสอดคล้องกับ ชญาณี ไมเออร์ (2551) พบว่า ความผูกพันรู้สึก รักชุมชนเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ ทั้งนี้เพราะผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในชุมชนเป็นระยะเวลาจะสามารถพัฒนาความสัมพันธ์ภายในชุมชนได้และสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ผู้สัมภาษณ์ได้กล่าวว่า “...ก็รู้สึกรักและผูกพันที่ได้มาอาศัยอยู่ในชุมชนแห่งนี้ ตั้งแต่เกิดมาในชุมชนเรานี้ก็รู้สึกอบอุ่น และผูกพันกันรู้จักกันไปหมด เป็นพี่เป็นน้องกันหมดทั้งหมดบ้าน...” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 5. ตุลาคม 2560 : สัมภาษณ์) และกลุ่มเยาวชนพบในระดับน้อยที่สุดเนื่องจากเป็นกลุ่มคนสมัยใหม่ความรู้สึกรักและศรัทธาในชุมชนนั้นค่อนข้างที่ลดน้อยลงไปตามกระแสของสังคมหรือสภาพพบในระดับน้อยที่สุดเนื่องจากสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกชุมชนซึ่งในกลุ่มเยาวชน



นั้นมีศักยภาพในการที่จะพัฒนาตนเองหรือการสร้างอนาคตซึ่งสอดคล้องกับ Sampson (1988) กล่าวว่า สังคมสมัยใหม่ทำให้เกิดการสูญเสียความรู้สึกผูกพันของชุมชน (Sense of Community) ลดลง

ความผูกพันด้านอัตลักษณ์ของชุมชนอยู่ในระดับสูง เมื่อเปรียบเทียบกับช่วงอายุที่แตกต่างกัน พบว่า กลุ่มวัยทำงานจะมีอิทธิพลต่อความผูกพันในมิติด้านอัตลักษณ์ของชุมชนสูงกว่าทุกวัย รองลงมาคือ กลุ่มเยาวชนและกลุ่มวัยผู้สูงอายุ ตามลำดับทั้งนี้อาจเป็นเพราะ กลุ่มวัยทำงานมีอัตลักษณ์ของชุมชนในเรื่องประเพณีออกพรรษาไหลเรือไฟแข่งเรือยาวมีอิทธิพลอย่างมากในการสร้างความผูกพันต่อชุมชนของกลุ่มวัยทำงานของบ้านท่าตุมเนื่องจากพวกเขาตระหนักและภูมิใจในตนเองว่าเป็นกลุ่มที่มีศักยภาพและมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับประเพณีดังกล่าวให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและสมบูรณ์ รองลงมาคือกลุ่มเยาวชน เนื่องจากได้รับการปลูกฝังจิตสำนึกให้สืบทอดอัตลักษณ์ของชุมชนและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมภายในชุมชนตั้งนั้น นอกจาก กลุ่มวัยทำงานแล้วกลุ่มเยาวชนนี้เองที่ตระหนักและแสดงบทบาทอย่างเต็มที่ซึ่งถือเป็นกำลังหลักสำคัญในการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมประจำชุมชน การอนุรักษ์ประเพณีเรือยาวนี้ไว้ เพราะฝายส่วนใหญ่เป็นกลุ่มเยาวชนเด็กรุ่นใหม่และกลุ่มผู้สูงอายุพบในระดับน้อยที่สุดเนื่องจากกลุ่มผู้สูงอายุเป็นประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปเป็นวัยที่การช่วยเหลือหรือความร่วมมือกับประเพณีออกพรรษาไหลเรือไฟของชุมชน ที่ถือเป็นบทบาทที่สำคัญในกิจกรรมดังกล่าว แต่อาจจะลดน้อยลงไป เนื่องจากส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมที่ต้องใช้แรงกาย อาทิ การต่อเรือ แต่อย่างไรก็ตาม วิธีการต่อเรือก็ยังเป็นทุนที่สืบทอดจากคนสูงอายุ และผู้สูงอายุเองปรับบทบาทไปในกิจกรรมที่เขาทำได้ อาทิ เรื่องพิธีกรรมทางศาสนา พิธีการบวงสรวงต่างๆ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาประกาศิต สิริเมโธ (2556) ได้ทำการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนบ้านคลองใหม่ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนของชุมชนบ้านคลองใหม่ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยสภาพแวดล้อม พบว่า โดยภาพรวมประชาชนที่มี เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ ต่างกันรวมทั้งการศึกษาของ วิษณุ หยกจินดา (2557) พบว่า ประชาชนในชุมชนมีเพศ อายุ ระดับการศึกษาและอาชีพต่างกันมีส่วนร่วมในชุมชนบ้านทุ่งกร่าง อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรีแตกต่างกันและสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ที่กล่าวว่า “...ประเพณีที่ทำให้เป็นที่รู้จักก็มีหลากหลาย แต่ที่เด่นๆ คือ งานออกพรรษาที่จัดขึ้นทุกๆ ปี มีแข่งยาว และลอยกระทง ซึ่งปกติแล้วลอยกระทงที่อื่นจะลอยในวันเพ็ญเดือนสิบสอง แต่บ้านเราลอยกระทงกับไหลเรือไฟจะจัดขึ้นพร้อมกันเลย ก็จะมีการประกวดกระทงสวยงาม ประกวดนางนพมาศ ถือเป็นงานใหญ่ที่ประจำหมู่บ้าน ประจำชุมชนที่ได้ร่วมมือกันจัดขึ้น...” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 9. ตุลาคม 2560 : สัมภาษณ์)

ความผูกพันด้านหน้าที่การทำงาน อยู่ในระดับสูง เมื่อเปรียบเทียบกับช่วงอายุที่แตกต่างกัน พบว่า กลุ่มวัยทำงานจะมีอิทธิพลต่อความผูกพันในมิติด้านหน้าที่การทำงานของชุมชนสูงกว่า

ทุกวัย เนื่องจากอาชีพหลักส่วนใหญ่ของประชาชนในชุมชนบ้านท่าตูมคือการทำเกษตรเนื่องจาก ภูมิศาสตร์ และทุนทรัพยากรธรรมชาติเอื้อให้เหมาะแก่การทำเกษตรกรรมบางส่วนที่ประกอบอาชีพอื่นๆ เช่น รับจ้างทั่วไป ข้าราชการ พนักงานบริษัท เป็นต้น ซึ่งกลุ่มคนเหล่านี้ก็จะมิได้มีความผูกพันต่อ ชุมชนในมิติด้านหน้าที่การงานและมีทั้งส่วนที่ยังอาศัยในชุมชนและเดินทางไปประกอบอาชีพ และ ส่วนที่ย้ายถิ่นฐานเพื่อไปประกอบอาชีพที่อื่นรองลงมาคือกลุ่มผู้สูงอายุ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะชุมชนบ้าน ท่าตูมเป็นชุมชนที่เป็นสังคมที่มีผู้สูงอายุที่ไม่ได้ประกอบอาชีพส่วนใหญ่แล้วจะอยู่บ้านเลี้ยงหลาน ซึ่ง รายได้ส่วนใหญ่ก็ได้มาจากลูกหลานส่งมาให้ รวมถึงเบี้ยผู้สูงอายุเป็นหลักดังนั้น มิติหน้าที่การงานจึง มิได้มีความสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุกับความผูกพันต่อชุมชน ต่างจากมิติอื่นๆ และกลุ่มเยาวชนและ กลุ่มเยาวชนพบในระดับน้อยที่สุด เนื่องจากกลุ่มเยาวชนส่วนใหญ่ยังเป็นวัยที่กำลังศึกษา มุมมองใน ประเด็นดังกล่าวยังไม่ค่อยชัดเจนมากสักเท่าไรอย่างไรก็ตาม ประเด็นที่น่าสนใจคือเมื่อถามถึงมุมมอง เรื่องหน้าที่การงานในอนาคต เยาวชนส่วนใหญ่มิได้สะท้อนว่ามีความผูกพันต่อชุมชนกระทั่งต้อง ประกอบอาชีพหน้าที่การงานในชุมชนด้วยการเป็นเกษตรกรในชุมชนเท่านั้น หรือในอีกนัยหนึ่ง เยาวชนได้เห็นทางเลือกอื่นในการประกอบอาชีพโดยมิได้ยึดโยงคิดเฉพาะจากฐานทุนทั้งทุนด้านอาชีพ ที่สืบทอดและทรัพยากรในท้องถิ่นเท่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมจิตร จันท์เพ็ญ (2557) พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อความผูกพันด้านหน้าที่การงานในชุมชน ได้แก่ ตัวแปรอายุ รายได้ต่อเดือน ระดับการศึกษา ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการทำงานและ สภาพแวดล้อมในการทำงาน และสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ที่กล่าวว่า “...หน้าที่หรือลักษณะการ ทำงานคนบ้านเราส่วนใหญ่เป็นวัยกลางคนที่ประกอบอาชีพทำนาเป็นส่วนใหญ่ แต่สำหรับวัยทำงาน ส่วนมากแล้วจะไปทำงานต่างจังหวัด หรือไปทำงานในตัวเมืองเพราะสมัยนี้การคมนาคมสะดวกสบาย ถนนหนทางก็ดี รถก็มีทุกบ้านไม่เหมือนแต่ก่อนที่ไปไหนมาไหนก็ลำบากมีแต่เดินเอาหรือไม่มีก็ขี่ จักรยาน...” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 22. ตุลาคม 2560 : สัมภาษณ์)

ความผูกพันด้านความสัมพันธ์ทางสังคม อยู่ในระดับสูง เมื่อเปรียบเทียบกับช่วงอายุที่ แตกต่างกัน พบว่า กลุ่มผู้สูงอายุมีความรู้สึก ทักตนคิดหรือมุมมองในมิติด้านความสัมพันธ์ทางสังคมใน ระดับสูง รองลงมาคือกลุ่มวัยทำงานและกลุ่มเยาวชน ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะกลุ่มผู้สูงอายุ เนื่องจากกลุ่มผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์ระหว่างกันค่อนข้างที่จะแน่นแฟ้นมาก เพราะเป็นความสัมพันธ์ ที่เคารพนับถือกันมาตั้งแต่สมัยรุ่นพ่อรุ่นแม่และเติบโตมาด้วยกันท่ามกลางวิถีชีวิตแบบเดียวกัน จึงส่งผลให้ความผูกพันต่อชุมชนในมิติด้านความสัมพันธ์ทางสังคมนั้นอยู่ในระดับสูง รองลงมาคือ กลุ่มวัย ทำงานเนื่องจากประชาชนกลุ่มวัยทำงานมีความสัมพันธ์ทางสังคมภายในชุมชนคนข้างที่จะน้อย ด้วยสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคมในปัจจุบันที่เป็นความสัมพันธ์ที่รู้จักกันเพียงแค่เพื่อนบ้านเท่านั้น ซึ่งแตกต่างจากกลุ่มผู้สูงอายุที่ถึงจะเป็นเพื่อนบ้านกันแต่ความรู้สึกที่มีให้กันคือความรู้สึกที่จริงใจและ เคารพนับถือกันไปตลอดตั้งนั้นความผูกพันต่อชุมชนในด้านมิติของความสัมพันธ์ทางสังคมของกลุ่มวัย

ทำงานนั้นค่อนข้างที่จะลดน้อยลงและกลุ่มเยาวชนพบในระดับน้อยที่สุด เนื่องจากความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเยาวชนเองที่เติบโตมาด้วยกัน หรือแม้แต่การทำกิจกรรมภายในชุมชนรวมกันกับคนอื่น ๆ ทั้งวัยเดียวกันและต่างวัยภายในชุมชน หากแต่คนรุ่นใหม่มักมิได้ยึดติดกับสถานที่แล้ว หากแต่เป็นกลุ่มคนที่เคลื่อนย้ายได้อย่างอิสระ ไม่ว่าจะเป็นการย้ายถิ่นฐาน หรือการย้ายสถานที่ทำงานเพราะมีมุมมองต่อตนเองว่าเป็นพลเมืองของโลก ที่ความสัมพันธ์มันเชื่อมต่อกันไปหมด มิใช่ถูกจำกัดเฉพาะแค่ในชุมชนหรือองค์กรหนึ่งซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนพพรณพร อุทโธ (2552) ได้ทำการศึกษาบทบาทของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนพบว่า ผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ มีบทบาทที่มีต่อการพัฒนาชุมชนโดยรวมอยู่ในระดับสูง และสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ที่กล่าวว่า “...เวลาผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ประกาศขอแรงก็ออกไปช่วยกัน คนละไม้คนละมือ บ้านเราอะ ช่วยกันดีว่าแต่ประกาศ แล้วสังเกตเวลาประชุมประชาคมต่างๆ หรือเวลาขอบริจาคสร้างศาลา หรือว่าอะไรก็ตาม บ้านเราพากันออกมาบริจาค คือกลัวแต่จะไม่ได้บริจาค กลัวไม่ได้ช่วย ...” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 64. ตุลาคม 2560 : สัมภาษณ์)

ซึ่งรวมทั้งการศึกษาความผูกพันต่อชุมชนส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นในชุมชนบ้านท่าตูมซึ่งส่งผลให้เกิดการส่งเสริมหรือการพัฒนาในแต่ละด้านซึ่งได้แก่ ด้านวัฒนธรรม ด้านสังคม และด้านการเมืองและความเข้มแข็งของชุมชน พบว่า อยู่ในระดับสูงทั้งหมด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ชุมชนบ้านท่าตูมจัดได้ว่าเป็นท้องถิ่นที่มีความสงบเรียบร้อย ประชาชนสามารถสืบสานอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดั้งเดิมของท้องถิ่นไว้ได้เป็นอย่างดี มีความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย มีความรัก ความสามัคคี อยู่กันแบบพี่แบบน้อง เอื้อเฟื้อพึ่งพาอาศัยกันและกัน โดยเฉพาะการที่มีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สามารถสร้างผลงาน ประกอบกับองค์การบริหารส่วนตำบลท่าตูมได้เล็งเห็นถึงความสำคัญได้เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารและพัฒนาท้องถิ่นในด้านวัฒนธรรมมากขึ้น จึงได้มีการกำหนดโครงการต่างๆ ในแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาตำบลท่าตูม ในด้านการพัฒนา ด้านการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม อาทิเช่น โครงการจัดงานประเพณีแข่งขันเรือยาว โครงการถวายเทียนวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งนี้ทางผู้นำชุมชนและองค์การบริหารส่วนตำบลท่าตูมได้เข้าพรรษา และโครงการจัดกิจกรรมทางศาสนาและประเพณีท้องถิ่น เป็นต้น เพื่อเป็นการส่งเสริมอนุรักษ์ประเพณีให้มีความสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนนี้เป็นอย่างมาก จึงได้มีการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเด็กกลุ่มเสี่ยงและกลุ่มด้อยโอกาสให้มีคุณภาพและทั่วถึง รวมถึงการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในชุมชน โดยการร่วมมือกันระหว่างผู้นำชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเฝ้าระวังปัญหาอาชญากรรม ตลอดจนร่วมกับชุมชนในการกำหนดกติกาและหลักเกณฑ์ของชุมชนให้ทุกคนอยู่ร่วมกันได้ภายใต้แนวคิดสังคมที่เอื้ออาทรและมีความมั่นคง เพื่อที่จะทำให้ชุมชนมีการดำรงชีวิตที่ปลอดภัยและมีคุณภาพชีวิตที่ดีที่ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นในเรื่องของการส่งเสริมและการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีประจำท้องถิ่นให้เข้มแข็งและยั่งยืน เนื่องการวัฒนธรรมถือเป็นสิ่งหนึ่ง

ที่ประชาชนในชุมชนรู้สึกรักและผูกพันต่อชุมชนบ้านท่าตูม มีความรู้สึกภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของชุมชนของตนเอง ที่สร้างชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับของคนภายนอกและภายในพื้นที่ชุมชน อีกทั้งยังเป็นการนำไปสู่สร้างความสามัคคี ซึ่งเกิดจากการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน การร่วมแรงรวมใจในการทำกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน การร่วมกำลังดำเนินการปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่โดยอาศัยความเป็นปึกแผ่นของประชาชนในชุมชน ในการพัฒนาพื้นที่ชุมชนของตนเองให้ดีขึ้นเจริญขึ้นในทุกๆด้านซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพลอยพรรณ เชี่ยวชาญ (2559) ที่ได้ศึกษา บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนผลการวิจัยพบว่าผู้สูงอายุมีบทบาทในการพัฒนาชุมชน ด้านการศึกษาด้านศาสนา และด้านศิลปวัฒนธรรมและประเพณีและจากการสัมภาษณ์ได้กล่าวว่า “...ความผูกพันต่อชุมชนส่งผลต่อการพัฒนาในเรื่องของการพัฒนาสร้างแรงผลักดันในการพัฒนาชุมชนตัวเองให้มีความเป็นอยู่ที่ดี สิ่งแวดล้อม สังคม คือทุกคนก็พร้อมที่จะช่วยการสร้างและพัฒนาชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ตั้งแต่เล็กจนโตให้เจริญและดีขึ้น...” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 62. ตุลาคม 2560 : สัมภาษณ์)

### ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

1. ในการจะกำหนดนโยบายการพัฒนาท้องถิ่น และการจัดบริการสาธารณะในท้องถิ่น จำเป็นต้องคำนึงถึงลักษณะเฉพาะของชุมชนของแต่ละพื้นที่ ดังเช่น ลักษณะเฉพาะของชุมชนบ้านท่าตูม ที่ประชาชนมีความผูกพันต่อชุมชนสูง กล่าวคือ มิติที่ 1 ความผูกพันด้านสถานที่ หมายถึง สถานที่ต่างๆภายในชุมชนที่เป็นจุดศูนย์รวมจิตใจหรือสถานที่ที่ประชาชนในชุมชนได้ทำกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งส่งผลให้ประชาชนในชุมชนเกิดทัศนคติ ความรู้สึกรัก ความผูกพัน ความคุ้นเคย ความเคารพและศรัทธา มิติที่ 2 ความผูกพันด้านความรู้สึกชุมชน หมายถึง ทัศนคติ ความรู้สึกรัก ความผูกพัน ความอบอุ่น และความภูมิใจของประชาชนในชุมชนที่ได้อาศัยอยู่ในชุมชนเป็นระยะเวลา 10 – 15 ปี หรือตั้งแต่เกิด มิติที่ 3 คือ ความผูกพันด้านอัตลักษณ์ของชุมชน หมายถึง ลักษณะเฉพาะตัว ตัวบ่งชี้ถึงลักษณะของบุคคล สังคม และวัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชนส่งผลให้ประชาชนเกิดทัศนคติ ความรู้สึกรัก ความผูกพัน เคารพและศรัทธาต่อชุมชน มิติที่ 4 คือ ความผูกพันด้านหน้าที่การทำงาน หมายถึง ลักษณะบทบาทหน้าที่เฉพาะบุคคล ส่งผลให้ประชาชนในชุมชนเกิดทัศนคติ ความผูกพันต่อชุมชนบ้านท่าตูม และมิติที่ 5 คือ ความผูกพันด้านความสัมพันธ์ทางสังคม หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในชุมชน โดยมีการปฏิสัมพันธ์ การมีส่วนร่วม การให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างบุคคลในชุมชน เพื่อนบ้าน ญาติพี่น้อง ที่อาศัยอยู่ในชุมชน ซึ่งความผูกพันต่อชุมชนดังกล่าวทำให้พื้นที่นี้มีแนวทางการพัฒนาและความต้องการการพัฒนาแบบเฉพาะ เช่น เมื่อมีความผูกพันต่อชุมชนสูง ทำให้มีประชาชนทุกช่วงอายุอาศัยอยู่ในชุมชน จึงมีความต้องการบริการสาธารณะที่มุ่งเน้นในเรื่องของคุณภาพชีวิตและสวัสดิการมากเป็นพิเศษ เช่น การดูแลเด็กเล็กและเยาวชน รวมทั้งการจัดบริการสาธารณะ ด้านการดูแลผู้สูงอายุ เป็นต้น

2. ในการศึกษาเรื่องความผูกพันของประชาชนต่อชุมชนใดชุมชนหนึ่ง จำเป็นต้องใช้แนวทางการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อให้ได้เข้าถึงข้อมูลเชิงลึก เพื่อสร้างองค์ความรู้ที่ลึกซึ้งในเรื่องดังกล่าว การที่ผู้วิจัยมีความสัมพันธ์ต่อชุมชนนั้นจึงเป็นโอกาสในการศึกษาวิจัยในประเด็นลักษณะนี้ เนื่องจากมีโอกาสในการได้ข้อมูลจากปรากฏการณ์ที่เป็นจริงในพื้นที่และไม่ถูกปิดกั้นข้อมูลจากผู้รักษาข้อมูล อย่างไรก็ตามผู้วิจัยจำเป็นต้องยึดมั่นจริยธรรมทางการวิจัย คือ ได้เปิดเผยตัวให้คนในชุมชนรู้ว่ากำลังมีการเก็บข้อมูลและศึกษาวิจัยในประเด็นดังกล่าว

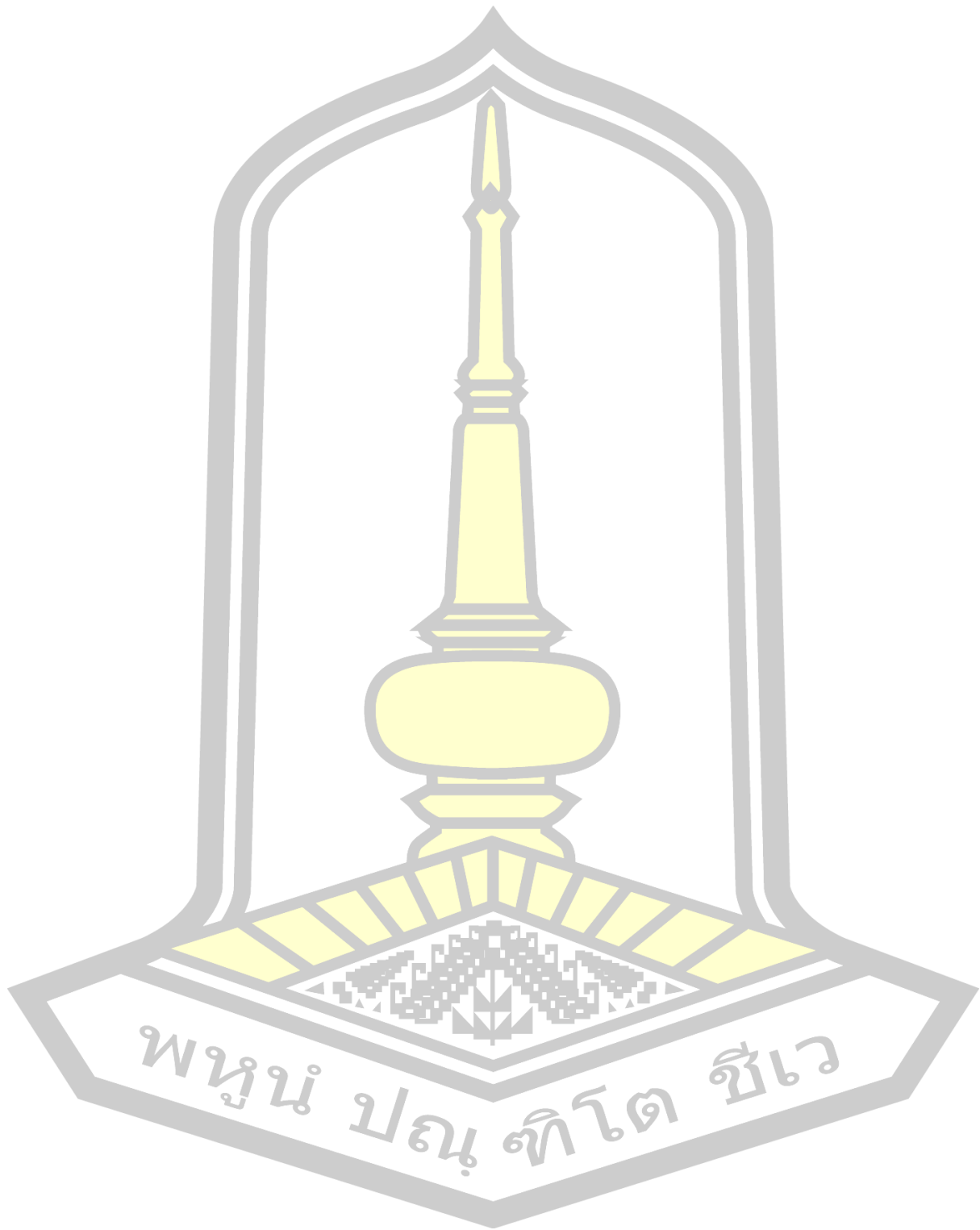
### ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาครั้งต่อไป

1. ในการศึกษาเรื่องความผูกพันต่อชุมชนของประชาชน อาจใช้แนวทางการศึกษาแบบกรณีศึกษาเปรียบเทียบระหว่าง 2 ชุมชน หรือหลายชุมชน เช่น ศึกษาเปรียบเทียบชุมชน 2 ชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือศึกษาชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เปรียบเทียบกับชุมชนในภาคกลาง เพื่อให้เห็นถึงเงื่อนไขที่ส่งผลต่อความผูกพัน และ ผลของความผูกพันดังกล่าวต่อการพัฒนาท้องถิ่น ว่ามีลักษณะที่เหมือนหรือต่างกันอย่างไรบ้าง

2. การศึกษาความผูกพันต่อชุมชน อาจมีได้จำกัดเฉพาะการศึกษาชุมชนที่มีความเป็นชนบทสูงมากกว่าความเป็นเมือง กล่าวคือการศึกษาครั้งต่อไปอาจศึกษาความผูกพันต่อชุมชนของประชาชนในชุมชนเมืองหรือชุมชนที่มีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ เพื่อให้สามารถเข้าใจเงื่อนไขที่ส่งผลต่อความผูกพันของประชาชนต่อชุมชนในลักษณะต่างๆ



บรรณานุกรม





## บรรณานุกรม

- กฤษณ์กมล กมลลาศน์. (2546). *การศึกษาความพึงพอใจและความต้องการของนักศึกษาการศึกษา  
นอกโรงเรียนสายสามัญ วิธีการเรียนทางไกล ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในการจัดการบริการและ  
สวัสดิการทางการศึกษา ศึกษาเฉพาะกรณี : ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนกรุงเทพมหานคร.  
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.*
- กาญจนา แก้วเทพ. (2538). *การทำงานแนววัฒนธรรมชุมชนโดยถือมนุษย์เป็นศูนย์กลางกรุงเทพฯ.  
กรุงเทพฯ.*
- กาญจนา นุ้ใจกอง. (2542). *ความสัมพันธ์ระหว่างความผูกพันต่อองค์กรและพฤติกรรมการทำงานใน  
พนักงานระดับปฏิบัติการ. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.*
- กาญจนา ศุภรพันธ์. (2543). *ความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจในการฝึกอบรมกับผลการปฏิบัติงาน  
ของพนักงานระดับหัวหน้าแผนกองค์กรการโทรศัพท์แห่งประเทศไทย.  
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.*
- กิตติมา ปรีดีติกล. (2547). *ทฤษฎีการบริหารองค์กร. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒน์.*
- เกศณี ศรีคงอยู่. (2543). *ความพึงพอใจของผู้รับบริการแผนกผู้ป่วยนอกโรงพยาบาลปากท่อ จังหวัด  
ราชบุรี. มหาวิทยาลัยมหิดล.*
- โกศล น้อยอ่าง. (2543). *ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการของสถานีตำรวจ อำเภอเมือง  
นนทบุรี จังหวัดนนทบุรี. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.*
- ขันทอง ใจดี. (2550). *ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารกับความพึงพอใจ  
ในการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัท สหวิริยะสตีลอินดัสตรี จำกัด(มหาชน). มหาวิทยาลัยราช  
ภัฏสวนสุนันทา.*
- เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. (2527). *การระดมประชาชนเพื่อการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ. กรุงเทพฯ:  
สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.*
- เฉลียว บุรีภักดีและคณะ. (2545). *ชุดวิชาการวิจัยชุมชน. สถาสถาบันราชภัฏ กระทรวงศึกษาธิการ.*
- ชญาณี ไมเออร์. (2551). *การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดปทุมธานี.*
- ชยันต์ วรรณระภูติ. (2546). *การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัย  
และพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.*
- ชุดิมา เมฆวัน. (2555). *การศึกษาแนวทางการพัฒนาชุมชนรอบมหาวิทยาลัยอย่างยั่งยืน.*
- ณรงค์ วารีชล. (2550). *การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการพัฒนาเทศบาลคูเมืองนำอยู่ :  
กรณีศึกษาเทศบาลตำบลบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี. มหาวิทยาลัยบูรพา.*
- ณรงค์ เล็งประชา. (2541). *มนุษย์กับสังคม. กรุงเทพฯ: โอ.เอส. พรีนติ้ง เฮาส์.*

- ดิเรก ฤกษ์ห่วย. (2524). *การส่งเสริมการเกษตร หลักและวิธีการ*. กรุงเทพฯ: สำนักส่งเสริมและฝึกอบรม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ทัศนีย์ ศิลาวรรณโณ. (2544). *ความพึงพอใจของนิสิตปริญญาโทรุ่นที่ 1 ที่มีต่อกระบวนการเรียนการสอนหลักสูตรปริญญาโทโครงการรัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สำหรับผู้บริหาร มหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาเขตจันทบุรี*. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ธนากร สังเขป. (2555). *การพัฒนาที่ยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นพพรธนพร อุทโธ. (2552). *บทบาทของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน การศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมประเพณี*. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- นัยน์ปพร สุภากรณ์. (2550). *ความผูกพันกับชุมชนของประชาชนในชุมชนแขวงวัดกัลป์ยาน์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร*. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- นรินทร์ จงวุฒิเวศย์. (2527). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ประเวศ วะสี. (2541). *ประชาคมตำบล*. กรุงเทพฯ.
- ปรีดา เจษฎารางกุล. (2550). *การมีส่วนร่วมของกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชนในเขตเทศบาลเมืองคูคต อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี*. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ปรียา พรหมจันทร์. (2541). *การศึกษาปัจจัยและวิธีการพัฒนาชุมชนบ้านตีรีวง ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช*. มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- ปริญานุช วิริยราชวัลลภ. (2539). *ความผูกพันต่อชุมชน กรณีศึกษา ชุมชนบ้านชี อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปิยะพงษ์ บุญส่ง. (2553). *ความพึงพอใจของประชาชนต่อการบริหารงานคณะทำงานหมู่บ้าน/ชุมชน (SML) ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประจำปี 2551 บ้านถ่อนนาลับ หมู่ที่ 1 ตำบลถ่อนนาลับ อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี*. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- พระมหาประกาศิต สิริเมโธ. (2556). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนบ้านคลองใหม่ อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พริณัฐ เชี่ยวชาญและธนากร แก่นแสนดี. (2545). *ความพึงพอใจของนักศึกษาต่อกระบวนการศึกษาในหลักสูตรบริหารธุรกิจของนักศึกษาภาค ก.ศ.บป. ศึกษาเฉพาะกรณีสถาบันราชภัฏสวนสุนันทา (ศูนย์เทคนิคิมล)*.
- พลอยพรรณ เชี่ยวชาญ. (2559). *บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชน*. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์.
- พัลลภ พูลวิทย์กิจ. (2534). *การมีส่วนร่วมในภาคราชการ*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พิสันต์ ประทานชวน. (2553). *เอกสารประกอบการบรรยายวิชาการพัฒนาชุมชน*.

- ภูสิทธิ์ ชันติกุล. (2551). การศึกษาวิถีชีวิตชุมชนวัดประหารระบือธรรม เขตดุสิต กรุงเทพฯ. กรุงเทพฯ.
- ภูสิทธิ์ ชันติกุล. (2553). รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน. เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ.
- ภูสิทธิ์ ชันติกุลและกณิกนันท์ โภชณงค์. (2554). ความผูกพันของครอบครัวทหารชุมชนยานเกราะเขตดุสิต กรุงเทพฯ. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (2535). เอกสารการสอนชุดวิชาองค์การและการจัดการงานบุคคล. นนทบุรี.
- ยุพิน ระพีพันธุ์. (2544). ความรู้ ทัศนคติและการจัดการที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการจำแนกประเภทมูลฝอยที่ใช้ในชีวิตประจำวันก่อนทิ้งในเขตเทศบาลเมืองพนัสอำเภอพุนนิกม จังหวัดชลบุรี. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2525). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- วรรณิ อัสวานันท์. (2538). ประสิทธิภาพของการให้บริการของสำนักงานเขตขึ้นในกรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษาสำนักงานเขตสัมพันธวงศ์. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- วรรณญา วชิโรดม. (2549). รูปแบบความผูกพันและการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งของนักศึกษาอาชีวศึกษา. จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- วิษณุ หยกจินดา. (2557). การมีส่วนร่วมในชุมชนบ้านทุ่งกว้าง ตำบลทับไทร อำเภอบึงนาราง จังหวัดจันทบุรี. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ศิริพร ต้นดีพูนวินัย. (2545). ความพึงพอใจของสมาชิกต่อการดำเนินงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านในเขตอำเภอ ยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- สนธยา พลศรี. (2545). ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- สมเกียรติ จารุสันติสุข. (2550). ความรู้ความเข้าใจและเจตคติต่อสิทธิหน้าที่ในการบริหารจัดการท้องถิ่น กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาของประชาชน ตำบลบางยอ อำเภอพระประแดงจังหวัดสมุทรปราการ. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สมจิตร จันทร์เพ็ญ. (2557). ความผูกพันต่อองค์กรของเจ้าหน้าที่ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน). สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สมชัย ศิริสมบัติ. (2545). การมีส่วนร่วมของกรรมการชุมชนในการพัฒนาเทศบาลไปสู่เมืองน่าอยู่. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. (2536). สังคมวิทยาชุมชน: หลักการศึกษา วิเคราะห์และปฏิบัติงานชุมชนขอนแก่น.

- สมศักดิ์ สุขวงศ์. (2532). *วนศาสตร์ชุมชน.ในเอกสารทางวิชาการแนวทางวิชาการเพื่อพัฒนาป่าไม้ของไทยในปัจจุบัน การบรรยายพิเศษทางวิชาการป่าไม้ ประจำปี 2532.*
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2526). *การพัฒนาชุมชน.* กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- สุนทร กองทรัพย์. (2548). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบล : กรณีศึกษาตำบล ท่าอิฐ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.*
- สุพร อยู่สถิต. (2539). *ความพึงพอใจของผู้โดยสารที่อยู่นอกพื้นที่ ที่ริมคลองแสนแสบต่อการบริการเดินเรือ. บัณฑิตวิทยาลัยสถานบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.*
- สุวรรณ พูนพะเยาว์. (2552). *ความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรอุสาหกรรมวิมหิตลอคุลยเดชกรรมอุตสาหกรรมเรือ. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.*
- อคิน รพีพัฒน์, ม. ร. ว. (2527). *การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชนบทในสภาพสังคมและวัฒนธรรมไทย.ในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ: ศักดิ์โสภารพิมพ์.*
- อภิชัย พันธเสน. (2539). *พัฒนาชนบทไทย : สมุทัยและมรรค แนวคิด ทฤษฎี และภาพรวมของการพัฒนา. กรุงเทพฯ: มูลนิธิภูมิปัญญา.*
- อรรรรณ เมฆทัศน์. (2548). *ความพึงพอใจของประชาชนต่อการจัดเก็บค่าธรรมเนียมฝอยในเขตจัดจักร : กรณีศึกษาแขวงจตุจักร. มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.*
- อารดา พุ่มหิรัญ. (2551). *การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนในชุมชนอัลลามาคลองกุ่มและ ชุมชนสมหวัง เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.*
- Cross J.E. (2003). *Conceptualizing Community Attachment. In Proceedings of the Rural Sociological Society Annual Meeting.* Montreal: Rural Sociological Society.
- Gilmer, V. (1971). *Industrial and organization psychology.* New York: McGraw-Hill.
- Sampson, R. J. (1988). *Local friendship ties and community attachment in mass society : a multilevel systemic model.* American Sociological.
- Schutz, H. G. (1994). *Consumer/soldier acceptance of irradiated food,U.S. Army Natick. Development and Engineering Canter.*
- Steers, R. M. (1977). *Organization Effectiveness : A Behavioral View.* Santa Monica, Calif. Goodyear Publishing Company.
- Wasserman, I. M. (1982). *Size of place in relation to community attachment and satisfaction with community services. Social Indicators Research.*
- Wills J.Goudy. (1990). *Community Attachment in a Rural Region. Rural Sociological Society.*

## ประวัติผู้เขียน

ชื่อ	นางสาวบุษมาศ มาศงามเมือง
วันเกิด	วันที่ 5 เมษายน พ.ศ. 2536
สถานที่เกิด	อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	บ้านเลขที่ 41 หมู่ 9 ตำบลท่าตูม อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม รหัสไปรษณีย์ 44000
ตำแหน่งหน้าที่การงาน	เจ้าหน้าที่ฝ่ายบุคคล
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	บริษัทโอทิส(ประเทศไทย) จำกัด เลขที่150/60 หมู่ที่9 ตำบลหนองขาม อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี รหัสไปรษณีย์ 20230
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2554 มัธยมศึกษาตอนปลาย สาขาศิลป์-ภาษา โรงเรียนผดุงนารี จังหวัดมหาสารคาม พ.ศ. 2558 ปริญญารัฐศาสตรบัณฑิต (ร.บ.) สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม พ.ศ. 2562 ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (รป.ม.) สาขาวิชานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

พูนัน ปณุกิตโต ชีวะ